

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՀՈՒՍԱԲԵՐ

3679

491.99-8

L-61

1917

5-4 №12

Նախորդ թիվերը հավիաստ ուսումնարանական օրցանի հոգաբարձուի կողմից
բայթարւած է որպէս դասագիրք պետական դպրոցների համար

491.99-8

L-61

48

ԼՈՒՍԱԲԵՐ

Բ. ՏԱՐԻ

Կ Ա Ջ Մ Ե Ց Ի Ն

ՍՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆ, ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

1009
9143

ՏԱՍՆԵԻՄԷԻԵՐՈՐԴ ՏԻԳ

2010

Մեր ինքնուրոյն և փոխադրած յօդաւածների, ինչպէս և մեր նկարների արտատպութեան իրաւունքը վերապահուած է

Թ Ի Յ Լ Ի Ս
Տպարան Ն. Ազանեանի, Պօլից. 7
1 0 1 8

13945

Լ Ո Ւ Ս Ա Ր Ե Ր

ԵՐԿՐՈՐԳ ՏԱՐԻ

1. Առաւօտ

Հաւր խօսեց երեք բերան.
— Էյ բնածներ, ծուղրուղո՛ւ,
բացեց կարմիր աղօթարան,
ժամանակ է զարթնելու:

Չարն ու չարկամ մութ խաւարին,
խաւարն անցաւ չար ու վատ,
աշխարհ լրցեց լուսն ու բարին,
լուսն ու բարին անարատ:

Խաւարը ինչո՞ւ է չար, լոյսը ինչո՞ւ ըստի:

2002

6334

2. Գպրոցի ճամփան

Չմեռայ բուբին, սառնամանիքին,
գպրոցի ճամփան
դժւար է, երկար՝ շատերի համար:

Զւարթ գարունքին, երգին ու ծաղկին,
 գպրոցի ճամփան
 կարճ է, դուրալի, կարծես աւելի:
 Իսկ ով սէր ունի, ինձ պէս, ուսումի,
 գպրոցի ճամփան
 միշտ կարճ է, սիրուն, ճրմեռ թէ գարուն:

3. Աստու սեղանը

1.

Գարնանը բարի Աստուածն ասաւ.

—Սեղան բաց արէք փոքրիկ ճիճուների համար:
 Եւ իսկոյն կեռասենին ծածկեց կանաչ տերևով:
 Զարթնեց փոքրիկ ճիճուն, սկսեց կրծել թարմ տերևները
 ու ասաւ.
 —Ո՞վ է պատրաստել ինձ համար այս հրաշալի սեղանը:

2.

Բարի Աստուածը նորից ասաւ.

—Սեղան բաց արէք ժիր մեղուի համար:
 Եւ իսկոյն կեռասենին բաց արաւ իր սպիտակ ծաղիկները:

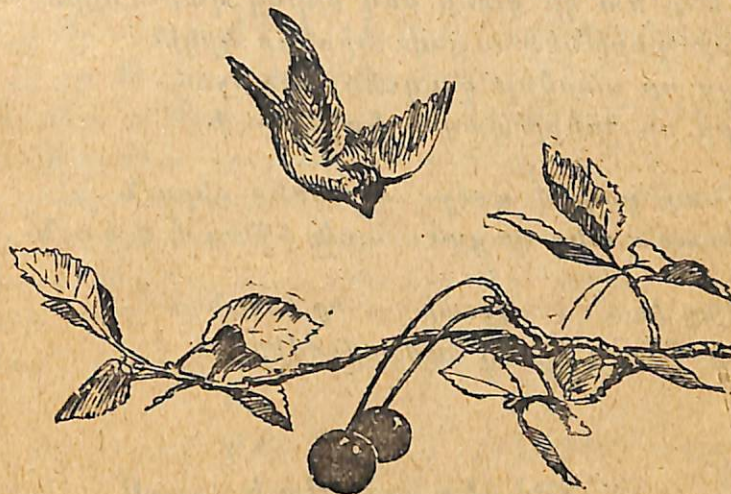
Մեղուն գարթնեց արշալոյսին ու տըզտըզալով թռաւ դէպի կեռասենին: Թռչում էր ծաղկից ծաղիկ ու ամենքից մի մի կաթիլ ծծում:

—Ախ, ի՞նչ անուշ խմիչք է,—մտածում էր նա իր փեթակը շտապով,—էս ո՞վ է պատրաստել ինձ համար:

3.

Եկաւ ամառը: Ու բարի Աստուածն ասաւ.

—Սեղան բաց արէք փոքրիկ թռչունների համար:
 Եւ կեռասենու վրա երևացին թարմ ու կարմիր պտուղները:
 Ուսում էին փոքրիկ թռչակներն ու խաղում:
 —Ախ, ի՞նչ լիքը սեղան է. էս ո՞վ է բաց արել մեզ համար:

4.

Աշնանը բարի Աստուածն ասաւ.

—Ամենքը լիացան. վեր բաղեցէք սեղանը:
 Ու վեր կացաւ սառը քամին, թափեց տարաւ դեղնած տերևները: Տկտր կեռասենին դողում էր ցրտից:
 —Ծածկեցէք դրան, որ չը մրսի,—ասաւ բարի Աստուածը:
 Ու եկաւ ձմեռը, փափուկ ձիւնով ծածկեց կեռասենու մերկ ճիւղերը:

1) Ո՞րն է մարդու սեղանը:

2) Ո՞վ է բաց անում մարդու սեղանը:

3) Ո՞րոնք են տարաւ ամիսները եւ որը ո՞ր եղանակին է ընկնում:

Շ ու տ ա ս ե լ ու կ.—Մեր դռանը տասը ծանր-ծանր տանձի ծառ:
 Զեր դռանն էլ տասը ծանր-ծանր տանձն ծառ:

4. Հովիի հրատեչտր

Մնաք բարով, դուք, արօտներ սիրուն,
ամառն անց կացաւ, հօտն իջնում է տուն:

Մենք ետ կը գանք ձեզ նորեկ գարունքին,
երբ զարթնեն ուրախ երգերը կրկին,
երբ որ սարերը զուգւեն կանաչով,
երբ որ ջրերը վազեն կարկաչով:

Մնաք բարով, դուք, արօտներ սիրուն,
ամառն անց կացաւ, հօտն իջնում է տուն:

- 1) Հովիւը ինչո՞ւ է աշնանը սարից հեռանում:
- 2) Հօտը ո՞րտեղ է անց կացնում ձմեռը:

5. Ծիծեռնակների չուն

1.

Աշունը մօտենում էր:

Ծիծեռնակները ամեն իրիկուն հաւաքւում էին, շարւում մի կտուրի ծայրին կամ մի պարանի վրա ու անհանգիստ ծրլւրում:

—Տեսնո՞ւմ էք,—խօսում էր մէկը,—ինչպէս խոտը դեղնել է: Ամբողջ օրը դէս ու դէն ընկայ՝ հազիւ մի բանի թիթեռ ճարեցի:

—Էլ մի ասի,—ասում էր միւսը.—տերևները թափւում են, ծառերը մերկանում, եղէգները չորանում են, մտղուկները չեն երևում: Կաւ է՝ գոնէ աղբանոցներում դեռ ճանճեր են դժվժում:

—Բայց օրը, օրը ի՞նչ կարճացել է,—թները թափ տալով մէջ մտաւ երրորդը.—Դեռ կշտացած չես լինում, մէկ էր

տեսար մթնեց: Գիշերներն էլ էնչպէս ցոլրտ է լինում:
Էսպէս հաւաքւում ու զանգատում էին ծիծեռնակները:

2.

Մի իրիկուն էլ բոլոր ծիծեռնակները ժողովեցին բարձր զանգակատան գլխին: Այնքան էին, որ զանգակատունը սեին էր տալի:

—Չէ, չէ,—ասում էին ծերերը.—էլ դիմանալու բան չի: Մի քիչ էլ որ մնանք, սովից կը կոտորւենք:

—Բա ի՞նչ անենք,—մոլորւած հարցնում էին ջահելները:

—Պիտի շւենք,—յայտնեցին մեծերը:

Այդ գիշերը ծիծեռնակները բոլորը միասին անց կացրին եկեղեցու գմբէթին: Իսկ առաւօտը, վաղ լուսաբացին, ամբողջ երամբ վեր կացաւ ու պտոյտներ արաւ տների գլխին ճուղեկով:

—Մնաք բարով, մեր սիրունիկ բնիկներ,—կանչում էին ծերերը:

—Մնաք բարով, մեր փափուկ օրօրաններ,—կանչում էին ջահելները:

Ու բոլորը միասին սլացան դէպի վեր, բարձր, բարձր, ու ձգւեցին դէպի հարաւ, դէպի տաք երկիրները:

Բարի ճանապարհ, բարի ծիծեռնակներ:

1) Էլ ի՞նչ չտող թռչուններ գիտէք:

2) Ինչո՞ւ են չում թռչունները:

6. Ծիծեռնակ

Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ,
դու գարնան սիրուն թռչնակ.
դէպի ուր, ինձ ասա,
թռչում ես այդպէս արագ:

7. Հատկորդներ

1.

Աբլորը մի օր կտուրը բարձրացաւ, որ աշխարհ տեսնի: Վիզը ձգեց, երկարացրեց, բայց բան չը տեսաւ. դիմացի սարը խանգարում էր:

—Քուշի ախպէր, կարելի է դու գիտենաս, էն սարի ետեւն ի՞նչ կայ,— հարցրեց վերեւից բախում պառկած շանը:

—Ես էլ չը գիտեմ,— պատասխանեց Քուշին:

—Հապա մինչև երբ պէտք է այսպէս մնանք. արի գնանք մի տեսնենք՝ աշխարհումս ինչ կայ, ինչ չը կայ:

Շունն էլ համաձայնեց: Խօսքը մին արին ու փախան:

Գնացին, գնացին, իրիկունը հասան մի անտառ: Գիշերը մնացին էնտեղ: Շունը պառկեց մի թփի տակ, իսկ աբլորը բարձրացաւ մօտիկ ծառին. քնեցին:

2.

Լուսագէժին աբլորը կանչեց՝ ծուղրուղով:

Մի աղւէս լսեց աբլորի ձայնը:

—Վան, սա սրտեղից դուրս եկաւ, այ լաւ նախաճաշիկ,— մտածեց աղւէսը ու վազեց:

—Բարի լուս, սանահէր աբլոր: Ի՞նչ ես շինում էս կողմերը:

—Գնում ենք աշխարհ տեսնելու, պատասխանեց աբլորը:

—Օ, ինչ լաւ բան էք մտածել,— խօսեց աղւէսը:— Քանի ժամանակ է ես էլ մի կարգին ընկերի եմ ման գալի: Ինչ լաւ էր՝ պատահեցինք: Ի՛է, ցած արի, որ շուշանանք:

—Ես համաձայն եմ ասաւ աբլորը. —տես, թէ ընկերս էլ համաձայն է, ցած գամ՝ գնանք:

—Ռբտեղ է ընկերդ:

—էն թփի տակին:

«Մրա ընկերն էլ երևի իր նման մի աբլոր կը լինի. էս էլ իմ ճաշը»,— մտածեց աղւէսը ու վազեց թփի կողմը: Յանկարծ որ շունը դուրս եկաւ, աղւէսը պոճկ, փախաւ, ո՞նց փախաւ:

—Գնց, աղւէս ախպէր, մի վռագի, մենք էլ ենք գալի, էտպէս ընկեր չի լինի, ծառի պիտից ձայն էր տալիս աբլորը:

1) Ինչպէս ենք ասում էն մարդուն, որ ուզում է աշխարհում շատ բան տեսնի ու իմանայ:

2) Աղւէսն էլ էր ուզում տեսնի:

Հանելուկ.—Մի թոփ կտաւ ունիմ փռած, ծալում եմ ծալում, չի ծալում:

8. Եղնիկի տերը

Որսկանը սարերում որսի էր ման գալի: Մին էլ ժայռի ետեւից դէմն է նետւում մի սիրուն եղնիկ:

Եղնիկը շփուած կանգնում է, մնում է աչքերը զցած որսկանի աչքերին:

Որսկանը նշան է դնում, որ սպանի: Յանկարծ նրան այնպէս է թւում, որ առջևը կանգնեց մէկը, կարծես մի կին, ու ձայն տւաւ:

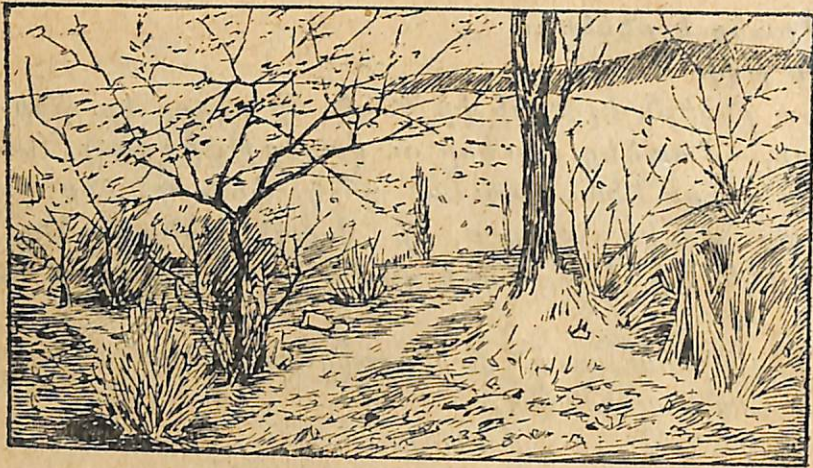
—Կանգնի, անիրաւ, մի սպանի իմ եղ-

նիկին: Դու ապրում ես, սա էլ պիտի ապրի:

Որսկանը սարսափած ետ է գալիս տուն, հրացանը կախում է պատից ու էն օրւանից թողնում է որսկանութիւնը:

Որսկանը ինչո՞ւ թողեց որսկանութիւնը:

Թորանց տար

9. Աշուն

Դեղնած դաշտերին
իջել է աշուն.
անտառը կրկին
ներկել է նախշուն,
Պաղ պաղ մէզի հետ
փրչում է բամբին,

բըշում է տանում
տերերը դեղին:
Տըխուր հանդերից
մարդ ու անասուն
քաշւում են կամաց
իրենց տունն ու բուն:

Ինչո՞ւ են ասում՝ «աշունը իջել է»:

Հանելուկ.—Տասներկու մարդ մի ծառից քաշում են:

10. Դասին

Ամբողջ դասարանը լուռ գրում էր: Կսում էր միայն
գրիչների ճոճուցը, երբեմն էլ ուսուցչի ձայնը, որը մէկին-
միւսին ուղղում էր:

Սեղրակը գրիչը մատների մէջ ամուր հուպ էր տալիս ու
շատ էր աշխատում, որ գծերը ուղիղ գուրս գան:

Բայց նրա գլուխը աւելի ու աւելի կռանում էր, մատնե-
րը աւելի դանդաղ էին շարժւում, ուսուցչի ձայնն էլ կամաց
կամաց հեռանում էր, կարծես ուրիշ սենեակից գալիս լինէր:

Ու նրան այնպէս թւաց, թէ ինքը տանն է ու ցոյց է տա-
լիս մայրիկին իր գրածը. «տես, ինչ գեղեցիկ է, ինչ ուղիղ»:
Մայրիկ էլ գոփում է ու շոյում նրա գլուխը:

Յանկարծ աչքերը բաց արաւ, նայեց դէս ու դէն: Ըն-
կերները դադարել էին գրելուց և բոլորն էլ ծիծաղելով իրեն
էին մտիկ անում:

Սեղրակը վախեցած վեր թռաւ, ուզում էր լաց լինի,
բայց ուսուցչիչը բազցը ժպտում էր ու ասում.

—Քունդ տարաւ, համ, յոգնեցիր: Ոչինչ, այս րոպ էիս
դանգը կը տան: Կը վազվզես, բունդ կը փախչի:

1) Սեղրակի քունը ինչո՞ւ տարաւ:

2) Բունն ինչի՞ համար է:

3) Սեղրակը ինչո՞ւ երագում տեսաւ, որ մայրը շոյում է իր գլուխը:

Ս. ու ա ծ ն ե ր. — 1) Աշխատողը անօթի չի մտալ:

2) Ծառի տակը պառկելով բերանդ տանձ չի ընկնի:

Հանելուկ.—Սյն ինչ է՝ ինչ: Սպիտակ դաշտ, սև սերմեր,
ձեռքով ցանեմ, աչքով հնձեմ:

11. Փոքրիկ խանութպանը

—Տատիկ ջան, արի խաղանք, — խնդրում է փոքրիկ Եր-
ւանդը:

—Լաւ, խաղանք, — համաձայնեց տատիկը:

—Ուսուցիչ խաղանք, համ, տատիկ:

—Լաւ, խանութ խաղանք:

Ու Երւանդը վաղեց, քաշ տւաւ մի երկու աթոռ, շարեց
իրար կողքի:

—Էս սեղանք:

Վրան դարսեց տուփեր, գրքեր, լրագրներ, բրոջ տիկնիկը,
իր հողը, ուրիշ խաղալիքներ, էլի տուփեր, էլի գրքեր, մի եր-
կու հատ էլ շիշ, իր խնձորը, որ դեռ չէր կերել, յետոյ իր
փոքրիկ գրչահատը:

Պանութը պատրաստ էր:

Վազեց կողքի սենեակից բերաւ տատիկի մեծ գունաւոր թաշկինակը, կապեց առաջը գոգնոցի պէս, մի մեծ մատիտ անց կացրեց ականջի ետև ու կանգնեց խանութի առաջ:

— Էս կողմ համեցէք, էս կողմ համեցէք, ո՞վ է ուզում լաւ խնձոր, Կախէթի գինի, կարմիր բողկ, պան, պան, պան, պան:
— Շաքար ունե՞ս, խանութպան ախպէր, — հարցրեց տատիկը:
— Ինչքան քէֆդ ուզի, տիկին, — պատասխանեց խանութպանը:

— Լաւ, մի հինգ արշին տո՛ւր:
Փոքրիկ խանութպանի ծիծաղն եկաւ:
— Ներեցէք, տիկին, մենք շաքարը արշինով չենք ծախում, — ասաւ նա քաղաքավարի կերպով:
— Բաս ինչո՞վ, — հարցրեց տատիկը:
— Փունտով:
— Փունտով: Հա, ճիշտ որ, — ասաւ տատիկը: — Դէհ, խընդրեմ, ինձ հինգ ֆունտ շաքար տուր, երկու ֆունտ էլ գինի:
— Ներեցէք, տիկին, — ժպտաց խանութպանը, մենք գինին

Փունտով չենք ծախում:

— Բաս ինչո՞վ, — հարցրեց տատիկը:
— Գինին ծախում ենք շիշով:
— Շիշով: Հա, ճիշտ որ: Դէհ, ինձ երկու շիշ գինի տուր, տասը շիշ էլ ձու:
Փոքրիկ խանութպանը էս անգամ արդէն պոթկաց:
— Ներեցէք, տիկին, մենք ձուն չիշով չենք ծախում:
— Բաս ինչո՞վ, — հարցրեց տատիկը:
— Ձուն ծախում ենք հատով:
— Հատով: Հա, ճիշտ որ: Դէհ, ինձ տասը հատ ձու տուր՝ երեք հատ էլ կաթ:
— Ներեցէք, տիկին, կաթը մենք հատով չենք ծախում:
— Բաս ինչո՞վ, — հարցրեց տատիկը:
— Կաթը ծախում ենք բաժակով:
Բաժակով: Հա, ճիշտ որ: Դէհ, ինձ երեք բաժակ կաթ տուր, վեց բաժակ էլ լուցկի:
Երևանդը ծիծաղու թուլանում էր:
— Ներեցէք, տիկին, մենք լուցկին բաժակով չենք ծախում:
— Բաս ինչո՞վ, — հարցրեց տատիկը:
— Լուցկին ծախում ենք տուփով:
— Տուփով: Հա, ճիշտ որ: Այսօր ի՞նչքան բան սովորեցի: Դէհ, ինձ վեց տուփ լուցկի տուր, չորս տուփ էլ կարմիր բողկ:
— Ախար, տիկին, — ծիծաղում էր խանութպանը, — ո՞վ է լսել՝ բողկը տուփով ծախեն:
— Բաս ինչո՞վ, — հարցրեց տատիկը:
— Բողկը, բողկը... — կրճկրճաց խանութպանը, ու չիմացաւ թէ ինչով ծախի իր բողկը:

Դուք զիտէ՞ք՝ ինչով են ծախում բողկը:

12. Աղւեսն ու իր պոչը

Աղւեսն իջաւ սարից ցած.
գիւղի շներն անիծած,
հէնց որ նրա հոտն առան,
մեծ ու պստիկ դուրս թռան,
հարա—հրոց հանեցին
և ետեից լարեցին:

էն աղւեսը վազէվազ,
շնչակտուր, հազիւ հազ
մի ծակ գտաւ,
մէջը մտաւ,
հանգստացաւ
ու ետ դարձաւ,
նայեց վրան,
ասաւ իրան.

— Էս ի՞նչ բան էր...
Իմ անդամներ,
որըզ կուզէր
ինձ, ձեր տէրին,
բաժին անէր
էն շներին:

Դո՛ւք, օրինակ,
կարճ ու բարակ,
թեթև, արագ
իմ ոտիկներ:

«Ո՛չ, ոչ, մեր տէր,
մեր հէրն ու մէր»,
ասին ոտներ:

— Դուք, օրինակ,
վառած ճրագ,
լուս արեգակ
իմ աչիկներ:

«Ո՛չ, ոչ, մեր տէր,
մեր հէրն ու մէր»,
ասին աչեր:

— Օրինակ, դուք,
նարմանագուկ,
սուր-սուր լսուկ
իմ ականջներ:

«Ո՛չ, ոչ, մեր տէր,
մեր հէրն ու մէր»,
ասին ականջներ:

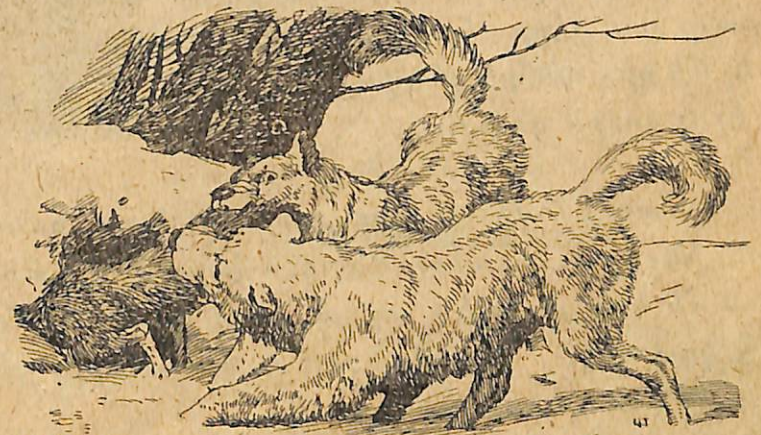
— Եւ դո՛ւ պոչիկ,
իմ խուճուճիկ,
խուճուճիկ-մուճուճիկ
ոսկէ-փնջիկ:

«Այո, աղւես,
մազով մաղւես,
դեղով դեղւես,
աղով աղւես,
պատից կախւես.
Ես կուզէի
քո ոտների
մէջն ընկնէի,
խանգարէի,
որ դու գայիր
զխակոնծի...»

— Սո՛ւս, — պապանձի,
անպէտ պոչիկ,
ոչ ու փրչիկ,
ինքնահաւան,
ճոթրած բերան,

միշտ մէջ ընկան,
գետնի տափան,
վազքիս խափան:
էս բոպէիս ես քեզ ցոյց տամ,
կաց՝ շների բերանը տամ.

Ու աղւեսը
պոչի կէսը
հանեց մէկից
խորը ծակից,
էն շներն էլ,
մեծն էլ, փոքրն էլ,
ողջը կծան,
վրա պրծան,
գզին գզան,
պոչին լծան
ու քաշեցին,
քաշքշեցին,
էն աղւեսին
դուրս հանեցին,
բուրգ զրեցին
ու գզեցին:

ՔՏԻԲՑ

13. Սուտասանը

1.

Լինում է, չի լինում մի թագաւոր: Էս թագաւորը իր երկրումը յայտնում է.

«Ով էնպէս սուտ ասի, որ ես ասեմ՝ սուտ է, իմ թագաւորութեան կէսը կը տամ նրան»:

Գալիս է մի հովիւ: Ասում է.

— Թագաւորն ապրած կենայ, իմ հէրը մի դագանակ ունէր, որ էստեղից մեկնում էր, երկնքումը աստղերը խառնում:

— Գը պատահի, — պատասխանում է թագաւորը: Իմ պապն էլ մի չիբուխ ունէր, մի ծէրը բերանին էր դնում, միւս ծէրը մեկնում, արեգակից վառում:

Ստախօսը գլուխը քորելով դուրս է գնում:

2.

Գալիս է մի դերձակ: Ասում է.

— Ներողութիւն, թագաւոր, ես վաղ պիտի գայի ուշացայ: Երեկ շատ անձրև եկաւ, կայծակները տրաքեցին, երկինքը պատուեց, գնացել էի կարկատելու:

— Հա, լաւ ես արել, — ասում է թագաւորը, — բայց լաւ չէիր կարկատել. էս առաւօտ էլ մի քիչ անձրև թափւեց:

Սա էլ է դուրս գնում:

3.

Ներս է մտնում մի աղքատ գիւղացի, կոտը կանատակին:

— Դձու ինչ ես ուզում, այ մարդ, — հարցնում է թագաւորը:

— Ինձ մի կոտ ոսկի ես պարտ, եկել եմ տանեմ:

— Մի կոտ ոսկի, — գարմանում է թագաւորը, — Սուտ ես ասում, ես քեզ ոսկի չեմ պարտ:

— Թէ որ սուտ եմ ասում, թագաւորութեանդ կէսը տուր:

— Զէ, չէ, ճշմարիտ ես ասում, — խօսքը փոխում է թագաւորը:

— Ծճմարիտ եմ ասում, մի կոտ ոսկին տուր:

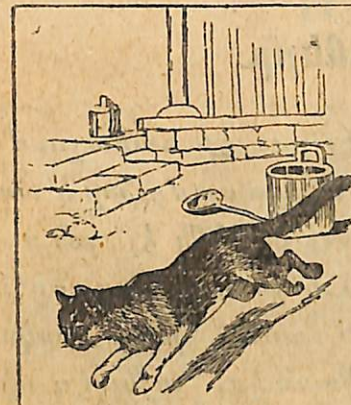
1) Թագաւորն ի՞նչ արաւ:

2) Բանի ստախօս կայ այս հէքիաթում եւ ամենից մեծ ստախօսը ո՞րն է:

Հ ա ն ե լ ու կ. — Գորգը թափ տալ չի լինի:

ոսկին համբել չի լինի:

14. Փիսօն

Փիսօն, փիսօն մլաւան թաւրիզ թողեց, փախաւ վան, լեզուն թաթխան, երկար պոչ, ինչ որ ուղեց, ասին՝ ոչ:

Փիսօն գնաց գողէգող, փորը դատարկ, սիրտը դող, դունչը մեկնեց կովկթին, շերեփն իջաւ ճակատին:

1) Ինչո՞ւ էին փիսօնն ծեծում:

2) Ինչո՞ւ էր փիսիկը գողանում:

3) Ապա էլի ինչո՞ւ էին նրան պահում:

15. Զուրր փախաւ

Տանտիկինը Զուրր Երրեց կաթսայի մէջ, դրաւ կրակին:

Քանի կաթսան տարացաւ, Զուրր սկսեց շորել, անհանգստանալ: Սիրտը նեղանալով, զուր ու մուր եկաւ, տակն ու

վրա եղաւ: Վեր-վեր էր թռչում, քլլթքլլթում էր, մըրմըր-թում էր, փշտացնում էր:

Կուռում էր ամանի հետ, թեքում էր, հրում, ժաժ էր տա-լիս, որ կրակի վրայից շուռ տայ նրան ու ինքն ազատւի: Չը կարողացաւ: Տեսաւ՝ կաթսան շատ պինդ է նստել կասկարա-յին, աւելի բարկացաւ, փրփրեց, վեր կացաւ, սկսեց գոլորշի դառնալ ու փախչել դէպի վեր:

Լաւ է որ տանտիկինը վրա հասաւ:

- 1) Ի՞նչ կը լինէր, եթէ տանտիկինը վրայ չը հասնէր:
- 2) Գոլորշին ո՞ր պիտի փախչէր:
- 3) Եթէ երկնքում գոլորշի շատ է հաւաքում, ի՞նչ է դառնում:

16. Աւպի երեխաները

Ամպը ունի չորս երեխայ, չորսին էլ լաւ էք ճանաչում:

Մեծը նա է, որ գալիս ծեծում է մեր լուսամուտը և աղ-մուկ է բարձրացնում մեր տանիքի վրա: Երբեմն էլ գժուում է, թափում, թափում, գնում է լցում գետերը. նրանք էլ վարարում, ափերից դուրս են գալիս ու ամեն ինչ տակով անում: Թէ չէ, ինքը վատ չի. ընդհակառակը, այնպէս սի-րում է ծառն ու կանաչը, իջնում գովացնում է ծարաւ ծա-ղիկները, ջուր է տալիս չորացած հողին:

Սրա բուրիկը մի ճերմակ աղջիկ է: Յրտերը գալիս են թէ չէ, վրա է հասնում, փռում է իր փափուկ վերմակը մերկ անտառների ու մերկ դատշերի վրա, որ չը մրսեն փոքրիկ սերմերը հողի տակ:

Բայց ինչ չար է նրա միւս եղբայրը: Գալիս է միշտ իր նման մի անպիտան քամու հետ, իբրև թէ հանաք է անում, ջարդում, փշրում է ինչ որ պատահի—ապակի, ծառ ու ճիւղ, փշացնում է խոտ ու արտ:

Ամենից փոքրիկը մի քնքուշ աղջիկ է. նա, որ գարնանը ամեն գիշեր մարգարիտ է շարում ծառերի, ծաղիկների ու խոտերի վրա. իսկ ձմեռը, ցրտին, գալիս է մեր լուսամուտին գեղեցիկ կաթնագոյն պատկերներ է քաշում սառած մատիկ-ներով:

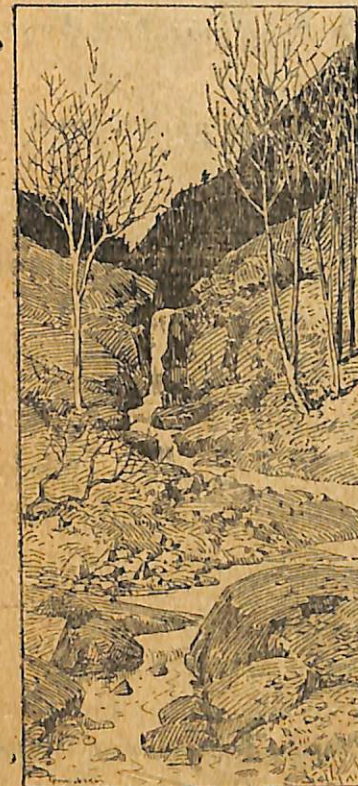
Ահա ձեզ ամպի չորս երեխաները—Անձրևը, Չիւնը, Կար-կուտն ու Յողիկը:—Չէ որ ես ասում էի՝ չորսին էլ լաւ էք ճանաչում:

1) Այս չորսից ամեն մէկը տարայ ո՞ր եղանակին է աւելի լինում:

2) Սառած ցողին ի՞նչ ենք ասում:

Ա. ո. ա. ծ. -- Ամպի գոռալը անձրևի նշան է:

17. Աշուն վերջը

Սարի լանջին,
մէզի միջում
խոխոջում է
ու տրտնջում
Չուրը բարակ,
Չուրը տըխուր.
—Վաշ-վիշ, վաշ-վիշ,
նւր կորան, ուր,
տերև ու խոտ,
վարդը շաղոտ,
սարևորն ուրախ,
սրբինգ ու խաղ:
Շուրջս դատարի,
շուրջս տըխուր...
վաշ-վիշ, վաշ-վիշ,
նւր կորան, ուր:

18. Եկեղեցին կորել է

—Սա ի՞նչ է, ո՞ւր է մեր դիմացի եկեղեցին: Ո՞ւր է մեր եկեղեցին իր սուր զմբէթով: Մայրիկ, մայրիկ, եկ տես, էս գիշեր բանգել են մեր եկեղեցին, եկեղեցին չը կայ, կորել է:

Բայց մայրիկը ուշանում է, խոհանոցում գործ ունի, կաթն է տաքացնում, որ փոքրիկ Արփիկը խմի ու զնայ դպրոց:

Սա ի՞նչ զարմանալի բան է: Մօտիկ տներն անգամ հապիւ են երևում. ցածր, փողոցում, մարդիկ շտապ-շտապ իրենց գործին են վազ տալիս, բայց ճանաչել չի կարելի, կարծես ծխի միջով են գնում:

Արփիկը էլ չը համբերեց ու վազեց խոհանոց:

—Մայրիկ, մայրիկ, մեր եկեղեցին այրել են:

—Ի՞նչեր ես խօսում:

—Հապա, այրել են: Մեր եկեղեցին էլ չը կայ, իսկ փողոցը լիքը ծուխ է: Եկ տես:

Իսկ մայրիկը հանգիստ իր գործն է շարունակում ու սրտանց ծիծաղում էր:

—Ինչո՞ւ ես ծիծաղում, մայրիկ:

—Ի՞նչ գեռ մառախուղ չես տեսել, աղջիկս. դա մառախուղ է:

—Մառախուղ:

Մառախուղը ամպից ինչով է գանազանում:

19. Շալակտարը

Լինում է չի լինում մի աղբատ մարդ: Էս աղբատ մարդը գնում է դառնում մի ձկնորսի շալակտար: Օրական մի բանի

ձուկն է աշխատում, տուն բերում, ու նրանով ապրում են ինքն ու իր կինը:

Մի անգամ էլ ձկնորսը մի սիրուն ձուկն է բռնում, տալիս իր շալակտարին, որ պահի. ինքն էլ ետ ջուրն է մտնում: Էս շալակտարը գետափին նստած՝ նայում է, նայում սիրուն ձկանն ու միտք է անում:

—Տէր Աստուած, սա էլ որ մեզ նման շունչ կենդանի է, դու ասա՛ սա էլ, մեզ նման, ծնող ունի, ընկեր ունի, աշ-

խարհքից բան է հասկանում, ուրախութիւն կամ ցաւ է զգում՝ թէ չէ...

Հէնց էս մտածելու ժամանակ ձուկը լեզու է առնում:

—Լսի, ասում է, մարդ-ախպէր: Ընկերներիս հետ ես խաղում էի գետի ալիքների մէջ: Ուրախութիւնից ինձ մոռացայ ու անզգուշ ընկայ ձկնորսի ուռկանը: Հիմի, ով գիտի, իմ ծնողը ինձ որոնում է ու լաց լինում, հիմի ընկերներիս տխրել են: Ես էլ, տեսնում ես, ինչպէս եմ տանջւում, շունչս

կարում է ջրից դուրս: Ուզում եմ էլ ետ գնամ, ապրեմ ու խաղ անեմ նրանց հետ էս պաղ ու պարզ շրում: Էսպէս եմ ուզում... Էսպէս եմ ուզում... Եկ խեղճ արի, ազատ արա ինձ, բաց թող գնամ...

Էսպէս էր ասում ցած, շատ ցած ձէնով, ցամաքած բերանը բաց ու խուփ անելով:

Չարմանում է աղբատ շալակտարը, մեղքը դալիս է, ասում է, ետ գցում գետը:

— Գնա՛, սիրուն ձկնիկ, թող լաց չը լինի քո ծնողը, թող չը տխրեն քո ընկերները: Գնա՛ ապրի ու խաղ արա նրանց հետ:

Ձկնորսը սաստիկ բարկանում է շալակտարի վրա:

— Տօ, ախմախ, ասում է, ես էստեղ ջրի մէջ թրջւելով ձուկն եմ բռնում, դու իմ աշխատանքն առնում ես՝ էլ ետ ջուրը գցում... Դէ գնա կորի, էլ իմ աչքին չերևաս, գնա սովից մեռի:

Չեռի տոպրակն էլ խլում է ու ձամփուզ գնում:

Ա. ա. ծ. — Լաւութիւն արա ջուրը դցի,
ձուկը չիմանայ, Աստուած կիմանայ:

20. Եղեւնի

Աշուն է: Բոլոր
ծառերը տկլոր
տխուր անտառում
դողում են, մրսում:
Եղեւնին միայն
հսկայի նման
զուգւած է, կանգնած
ցուրտ բամուզ դիմաց:

21. Փոքրիկ մշակը

Խորէնի հայրիկը մշակութիւն էր անում քաղաքում: Մի իրիկուն շատ յոգնած վերադարձաւ տուն: Մէջքը ցաւում էր, ոտներում էլ ուժ չէր մնացել: Հայրիկը անկողին մտաւ ու մի բանի օր չէր կարողանում վեր կենայ, գնայ մշակութիւն անի:

Ո՛վ պէտք է ընտանիքը պահի, ո՛վ պէտք է կերակրի վեց հոգուն:

Մայրիկը վերջին արասին տարաւ այսօր՝ տաւ հացի: Իսկ վաղն ի՞նչ պիտի ուտեն:

Խորէնը մտածում էր ամբողջ գիշերը:

Առաւօտը վաղ, երբ ամենքը քնած էին դեռ, և՛ հայրիկը, և՛ մայրիկը, և փոքրիկ քոյրերն ու

եղբայրները, Խորէնը հագաւ հօր ոտնամանները, գլխին դրաւ փափախը, ուսը գցեց հօր փալանը ու գնաց կանգնեց քաղաքի հրապարակում, որտեղ կանգնում են մշակները:

- 1) Խորէնը ինչո՞ւ էր կանգնել հրապարակում:
- 2) Ի՞նչ էր մտածում՝ թէ իրիկունը ինչպէս կը վերադառնայ տուն:
- 3) Խորէնին կը վարձէին, թէ՞ չէ:
- 4) Ինչո՞վ պիտի վերջանայ այս պատմութիւնը:

Ա. ա. ծ. — Պատիկ է, բայց ճստիկ է:
Հանելուկ. — Կերթայ, կերթայ՝ ճամբայ չկայ,
ճամփայ կերթայ՝ փոշի չկայ:

22. Այո եւ Ոչ

1.

Այոն մի պատիկ աղջիկ էր, աչքերը ժպտուն, շրթունքները ժպտուն, բիթը դողդոջուն: Երբ մայրիկն ասում էր. «Երեսդ լւա, շորերդ սրբի», աղջիկը իսկոյն պատասխանում էր. «Այո, այո, մայրիկ»: Երեսը միշտ մաքուր էր, մազերը սանրած, շորերի վրա՝ ոչ մի բիծ:

Ոչը մի պատիկ դանդաղկոտ տղայ էր, յօնքերը կիտած, աչքերը մուսյլ, շրթունքները ուռցրած, բիթը կախած: Երբ մայրը ասում էր. «Երեսդ լւա, շորերդ սրբի», տղան պատասխան էր տալիս. «Ոչ, չեմ ուզում, ոչ»: Երեսն էլ մրոտ էր, մազերը գրղզրղւած, շորերը փոշոտ:

Երբ մայրը ասում էր Այոին՝ «Գնա, թաշկինակս բեր», աղջիկը կանչում էր. «Այո, մայրիկ, իսկոյն». վազում էր՝ թաշկինակը բերում:

Ոչը երբէք մեծերի պատւերը չէր կատարի: Երբ հայրիկը կասէր՝ «Գնա, ձեռնափայտս բեր», նա ուսը վեր կը քաշէր և կը մըրթմըրթար. «Ոչ, չեմ բերի, ոչ»:

— Ճաշի ժամանակ, երբ մայրիկը կասէր Այոին՝ «Անձեռոցիկը կապի, նստի բաժինդ կեր», աղջիկը կը կանչէր. «Այո այո, մայրիկ: Օհ, այս ինչ լաւ կերակուր է»:

Իսկ երբ Ոչին կասէին. «Անձեռոցիկը կապի, նստի՝ բաժինդ կեր», կոշտ ու կոպիտ կաղաղակէր. «Ոչ, չեմ կապի, ոչ: Ու՛ֆ, այս ինչ վատ կերակուր է»:

2.

Երբ կը միթնէր ու մայրիկը ձայն կըտար Այոին՝ «Փամանակ է, հանւի ու պառկի», աղջիկը տեղից վեր կը թռչէր ու կը կանչէր. «Այո, այո, ժամանակ է: Բարի գիշեր, հայրիկ, բարի գիշեր, մայրիկ»:

Իսկ Ոչը երբէք ինքը չէր գնայ քնելու, ոտները գետնին կը զարնէր, կը յամառէր. «Ոչ, չեմ քնի, ոչ», ու կը սկսէր լաց լինել: Զօրով շորերը կը հանէին, անկողին կը պառկեցնէին:

Եւ երբ Ոչը մէկ տեղ հիւր կերթար ու գանգը կը տար նրան որ կը տեսնէին, պիտի կանչէին. «Ոչ, ոչ, այսօր մենք զբաղւած ենք», և շտապով նրա թի առջևը դուռը կը փակէին:

Իսկ երբ Այոն գանգը կը տար, առաջը կը վազէին՝ «Այ, բարի ես եկել, բարի ես եկել, ներս հրամմէ, ներս» ու զընները լայն բաց կանէին:

Ինչ ուրախութիւն ու ծիծաղ էր այնտեղ, որտեղ Այոն էր: Ոհ, ինչ տխրութիւն ու լուռութիւն էր այնտեղ, որտեղ Ոչն էր:

23. „Պօղոս-Պետրոս“

1.

Վաղո՛ւց, երբ մօտ էր երկրին երկինքը ու լսում էր դեռ մարդկանց Տէր-ինքը, էն լաւ ժամանակ երկու մանուկներ ունէին մի չար, մի անսիրտ խորթ մէր:

— Կորէք, գնացէք, աշխատանք արէք, աշխատանք արէք ու բերէք կերէք. ինչ էք թափւել անգործ ու անբան, հասած տղերք էք հինգ-վեց տարեկան...

Էսպէս բարկացաւ մի օր խորթ մէրը, ճիպոտներ աւաւ, զըրկեց հորթերը: Անհամարատ հորթէր, ամառւան շոք օր՝ կէտ արին, փախան ընկան սար ու ձոր: Նըրանց ետևից, լալով, հևալով, փոքրիկ որբերը՝ քարէքար գալով՝ վազ էին տալի անտառի միջում,

վազ էին տալի ու իրար կանչում.

—Պողոս, գտա՛ր:

—Չէէ:

—Պետրոս, գտա՛ր:

—Չէէ:

—Վայ-վայ, վնւյ-վնւյ...

—Վայ-վայ, վնւյ-վնւյ...

2.

Շատ որ ման եկան՝ խեղճերն
յոզնեցին,
եկան՝ խորթ մօրը լալով պատմեցին:
—Նանի, այ նանի, կորան հորթերը...
—Վայ, գետինն անցնէք, ճրչաց խորթ
մէրը:

Թող դուք կորչէիք հորթերի տեղակ
անտակ ձորի մէջ, անշարժ քարի տակ:
Մի արջ պատահէր, մի գաղան, մի գէլ,
որ չէի տեսել ձեր շուքը մէկ էլ...
Դէ, ետ գնացէք, գնացէք, կորէք,
մինչև չը գտնէք հորթերը բերէք՝
աչքիս չերևաք, այ աչքիս փշեր,
թէ չէ կը սպանեմ ես ձեզ էս գիշեր...

Ու ճիպոտն էլ ետ իրենց թաթերին,
յոզնած ու սոված, արցունքն այտերին,
փոքրիկ որբերը՝ անտառի միջում,
գիշերւան կիսին լալիս են, կանչում.

—Պողոս, գտա՛ր:

—Չէէ...

—Պետրոս, գտա՛ր:

—Չէէ:

—Վայ-վայ, վնւյ-վնւյ...

—Վայ-վայ, վնւյ-վնւյ...

3.

Անտէր հորթերը չը կան ու չը կան,
ձարները կըտրած խեղճերը եկան,
լալով չոքեցին.

—Տէր Ասուած, ասին,

ինչ կըլի, գըթաս՝

գոնէ թևեր տաս,

թևեր տաս՝ թըռչենք,

թըռչենք ու կորչենք,

որ էլ չը տեսնի մեզ մեր թորթ մէրը,

մինչև որ գտնենք կորած հորթերը...

Նէնց ասին-չասին անմեզ բերանով,

Ասուած որոտաց իր գթոտ ձայնով.

—Ահա ձեզ թևեր, սիրուն երեխէք,

թըռչուններ դառէք, թռած ման եկէք,

որ էլ չը տեսնի ձեզ ձեր խորթ մէրը,

մինչև որ գտնէք կորած հորթերը:

Գիշերը քնեցէք ծառերի ճիւղին,

ծեղն ու ծղօտը արէք անկողին,

ապրուստ էլ կերէք իմ լի սեղանից,

երբ որ դատարկուն եղաք ձեր տանից...

4.

Էսպէս վերևից հէնց կանչեց Ասուած,

փոքրիկ որբերը փոխւեցին յանկարծ

ու թևեր առան,

թըռչուններ դառան.

ու թևեր առած՝

թըռչուններ դառած՝

դեռ մինչև էսօր,
ընկած սար ու ձոր,
ծրուում են, մընչում,
մէկ մէկու կանչում.

—Պօղոս, գտար:

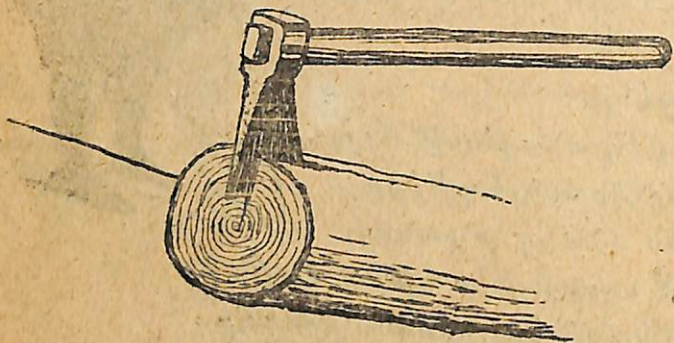
—Չէէ:

—Պետրոս, գտար:

—Չէէ:

—Վայ-վայ, վո՛ւյ-վո՛ւյ:

—Վայ-վայ, վո՛ւյ-վո՛ւյ.

24. Կացին ախպերը

Մի մարդ գնաց հեռու երկիր աշխատանք անելու: Ընկաւ մի գիւղ: Տեսաւ, այս գիւղի մարդիկ ձեռով են փայտ կոտրատում:

—Ախպէր, ասաւ, ինչո՞ւ էք ձեռով փայտ անում, մի՞թէ ունէք:

—Կացինն ի՞նչ բան է, հարցրեցին գիւղացիք:

Մարդը իր կացինը գօտկից հանեց, փայտը ջարդեց, մանրեց, դարսեց միւս կողմը: Գիւղացիք այս որ տեսան, վազեցին գիւղամէջ, ձայն տւին իրար.

—Տօ, եկէք, տեսէք կացին ախպէրը ինչ արաւ:

Գիւղացիք հաւաքւեցին կացնի տիրոջ գլխին, խնդրեցին, աղաչեցին, շատ ապրանք տւին ու կացինը ձեռիցն առան:

Կացինն առան, որ հերթով կոտորեն իրենց փայտը:

Առաջին օրը տանուտէրը տարաւ: Կացինը վրա բերաւ թէ չէ՝ ոտը կտրեց: Գոռալով ընկաւ գիւղամէջ.

—Տօ, եկէք, եկէք, կացին ախպէրը կատաղել է, ոտս կծեց: Գիւղացիք եկան, հաւաքւեցին, փայտերն առան, սկսեցին կացնին ձեծել: Ծեծեցին, տեսան՝ բան չը դառաւ, փայտերը կիտեցին վրան, կրակեցին:

Բոցը բարձրացաւ, չորս կողմը բռնեց: Երբ կրակն իջաւ, եկան բաց արին, տեսան՝ կացինը կարմրել է:

—Վայ, տղէրք, կացին ախպէրը ըրարկացել է, տեսէք՝ ոնց է կարմրել: որտեղ որ է, մեր գլխին մի փորձանք կը բերի: Ի՞նչ անենք:

Մտածեցին, մտածեցին ու վճռեցին տանեն բանտը գցեն:

Տարան գցեցին տանուտէրի մարագը: Մարագը լիքը դարման էր: գցեցին թէ չէ՝ կըրակն առաւ, բոցը երկինք բարձրացաւ:

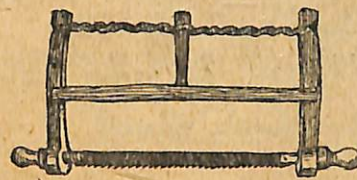
Գիւղացիք սարսափած վազեցին տիրոջ ետեկից՝ «Ե՛կ, Աստու սիրուն, կացին աղպօրը բան հասկացրու»:

1) Կացնի տէրը որ եկաւ, ինչ արաւ:

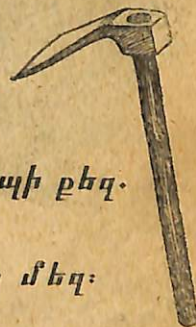
2) Փայտ կտրելու ու ջարդելու համար ուրիշ էլ ի՞նչ գործիք գիտես:

3) Ի՞նչեց են շինած այլ գործիքները:

25. Ուրագ եւ սղոց

Մի լինի ուրագի պէս,
միշտ դէպի քեզ, միշտ դէպի քեզ.
այլ եղիր սղոցի պէս,
մին դէպի քեզ, մին դէպի մեզ:

26. Աղետը բաժանարար

Երկու ագռաւ մի կտոր պանիր էին գտել: Ուզում էին իրենց մէջ բաժանեն: Մինն ասում էր—ես բաժանեմ, միւսը թէ՛ չէ, ես: Ու կուում էին ծառի վրա: Ոչ մինը չէր համաձայնում,

որ ընկերը բաժանի:

Մի աղէս տեսաւ, եկաւ ծառի տակ կանգնեց.

—Ինչո՞ւ էք կուում, ասաւ. պանիրը ներքև գրցեցէք, էնպէս բաժանեմ, որ ոչ մէկիդ բաժինը աւել պակաս չը լինի:

Վէճը դադարեց. ագռաւները պանիրը գցեցին ծառի տակը:

Աղէսը երկու կտոր արաւ, բռնեց երկու թաթերի մէջ, ծանր ու թեթև արաւ, որ ոչ մինը աւել պակաս չը լինի:

—Էս մինը ծանր է, ասաւ ու կծեց:

Դարձեալ թաթերով կշռեց, հիմի էլ մէկէլից կծեց:

Կծելով, կծելով բոլորը կերաւ ու սուս ու փուս գնաց իր բանին:

Ագռաւները մնացին ետևից նայելիս:

Ագռաւները իրտեղից էին գտել պանիրը:

Առաժ. — Գողը գողից գողացաւ, Աստուած վերևից գարմացաւ:

27. Համիկի աղօթքը

Իրիկուն է: Համիկը պատրաստուում է քնի: Մայրիկը շորերը հանեց ու ասաւ.

—Դէ, հիմի աղօթիր:

Երեխան չորեց իր ճերմակ անկողնում: «Հայր մերն» ասաւ ու մեծ, պայծառ աչքերը վեր ուղղելով՝ Աստուծուն խնդրեց.

—Աստուած ջան, պահի հայրիկին, մայրիկին, Մուշեղին, Աշխէնին, Նունիկին, Անօին, Արփիկին...

Ու կանգնեց:

—Էլ ո՞ւմ, — հարցրեց մայրիկը:

—Պապին, տատին, հօրեղբայր Վահանին, Սիգուշին, Լեւոնին, Կուտիկին:

Սիգուշն ու Լեոնը իր ընկերներն էին, իսկ Կուտիկը իրենց շունն էր:

Աղօթքը վերջացնելով, նա ուրախ-ուրախ մտաւ վերմակի տակ:

Մայրիկը ծիծաղելով նրան համբուրեց ու ասաւ.

—Ախ, դու անպիտան, Կուտիկն էլ մեր շարքը զբեր...

—Ի՞նչ կայ որ... Չի կարելի: Բաս Կուտիկին չը պահես, Աստուած, նրան թող...

Մայրիկը ծիծաղելով մին էլ համբուրեց ու դուրս գնաց: Երեխան սկսեց մտածել՝ «Ինչո՞ւ Աստուած չը պահի Կուտիկին, ինչո՞ւ նրան թողնի»...

Մտածեց, մտածեց, գլուխը հանեց անկողնի միջից ու շնջաց սենեակի լուսթեան մէջ.

—Չէ, Աստուած ջան, չէ, Կուտիկին էլ պահի: — Բայց մայրիկին չասես:

Ու նորից մտաւ վերմակի տակ:

1) Համիկը ինչո՞ւ ասաւ—«մայրիկին չասես»:

1

Փամանակով կատուն
ճոն էր,
շունն էլ գլխին գդակ
շունէր,
միայն գիտեմ ոչ՝ որ-
դիանց որդի
ճանկել էր մի գառան
մորթի:
Եկաւ մի օր, ձմեռնա-
մտին,
կառւի կուշտը տարաւ
մորթին:
— Բարի աշողում, ուս-
տա Փիսօ,

գլուխս մրսեց, ի սէր Աստծոյ,
ան էս մորթին ու ինձ համար
մի գդակ կարի գլխիս յարմար:
Վարձիդ համար միամիտ մընա,
համա-համա շատ շուշանայ:
— Աչքիս վրա, բեռի Քուշի,
մի գրդակ է, հօ մի բուրբ չի.
քո թանկագին խաթեր համար
ուրբաթ օրը համեցէք տար:
Փողի մասին աւելորդ է,
մեր մէջ խօսելն էլ ամօթ է.
Ինչ մեծ բան է, տօ, հէր օրհնած,
միայն-միայն մի գդակի վարձ:
Ուրբաթ օրը բեռի Քուշին՝
ուտսից առաջ՝ բաց-բաց կուճին

Թափ թափ տալով ծանր ու մեծ,
ուստա կառւի շէմբում կանգնեց:
— Ուստէն ուրա, փափախս ուրա...
«Մի քիչ կացի—հրէս կերեայ»:

2.

Ուստէն եկաւ բուրբը հագին.
շանը տեսաւ բեխի տակին
իրեն իրեն քիչ փընթփընթաց
ու մուշտարու վրա թնդաց.

— Յուրտը տարաւ... վահ, տընաշէն,
չես թող անում մի շունչ քաշեն,
հեշտ բան հօ չի, դեռ ես նոր եմ
ցըրցամ տըւել, թէ որ կարեմ:
— Դէ, հէր օրհնած, էտէնց ասա,
էտ բարկանալդ էլ ընչիս ա:
Փող եմ տըւել, վախտին կարի,
թէ չէ ասա՝ էգուց արի:
Համ ասում ես, համ չես կարում,
համ խօսում ես, վըրէս գոռում,
համ, համ, համ, համ,
բանի՞, ախպէր, գընամ ու գամ...

Ասաւ Քուշին ու նեղացած
վերադարձաւ գլուխը բաց:

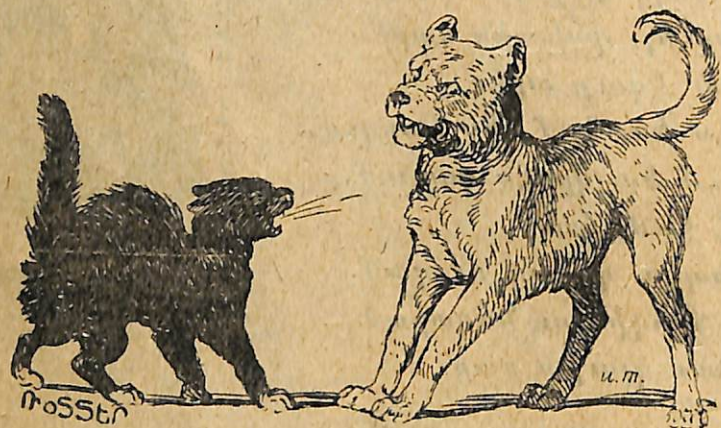
3.

Մին էլ եկաւ, դարձեալ չը կար.
էս անգամը դիպան իրար.
էլ անպատիւ, անարգ խօսքեր,
էլ հին ու նոր, էլ հէր ու մէր,
էլ գող Փիսօ, էլ բաշալ Ենն...
Բանը հասաւ դիւանբաշուն:

Շունը մինչև գրնաց եկաւ,
 ուստա կատուն կտարըն ընկաւ,
 գլուխն առաւ ու մի գիշեր,
 հայդէ, կորաւ, էն կորչին էր...

4.

էն օրւանից մինչև օրս էլ
 Շունն էս բանը չի մոռացել.
 մըտքում հըրա դեռ պահում է,
 որտեղ կատուն պատահում է,
 վեր է թըռչում, վրրա վազում,
 իրեն մորթին ետ է ուզում.
 իսկ սևերես կատուն յանկարծ
 փըշտացնում է. մըթամ նոր եմ
 ցըրցամ տըւել, թէ որ կարեմ:

29. Բրդոտ խաղրնկերը

Պանդոկում նստած էր արջ պար ածողը և ճաշում էր,
 իսկ արջը կապած էր դուրսը սիւնից. նա սարսափելի տեսք
 ունէր, բայց ոչ օրի վնաս չէր տալի:
 Պանդոկի գլխին, սենեակում խաղում էին երեք փոքրիկ

երեխաներ: Մեծը վեց տարեկան կը լինէր, իսկ ամենից փոքրը
 հազիւ երկու տարեկան:

Թրանիկ-Թրունիկ, մէկը սկսեց բարձրանալ սանդուղքով
 սով պիտի լինէր:

Յանկարծ դուռը լայն բացւեց, ու ահագին բրդոտ արջը
 մտաւ ներս: Խեղճը ձանձրացել էր. ներքևում կանգնելուց,
 կապը բացւել էր, և ահա նա գտել էր սանդուղքը:

Երեխաները սաստիկ վախեցան, ամեն մէկը մտաւ մի

անկիւն: Արջը մօտեցաւ, երեքին էլ հոտոտեց իր լայն դնչով,
 բայց ոչինչ չարաւ նրանց. «Երևի նա մի մեծ շուն է», սիրտ
 առան երեխաները ու սկսեցին փաղաքշել:

Արջը փուլեց յատակին. փոքրիկը ընկաւ նրա վրա, թաւալ
 էր տալիս ու խաղում:

Խաղում էր ու իր ոսկեհեր գլխիկը թաղում էր արջի խիտ
 ու սև բրդի մէջ:

Իսկ մեծ եղբայրը բերեց իր թմբուկը և սկսեց զարկել:

հէնց որ թմբուկը թնդաց, արջը տեղից վեր կացաւ, կանգնեց ետևի թաթերի վրա ու սկսեց պար գալ:

Մի ուրախութիւն էր ճր...

Իսկոյն երեխաներից ամեն մէկը վերցրեց մի մի հրացան, արջն էլ իր հրացանը ստացաւ, մի աւելի կոթ, որ շատ կարգին ու ամուր էր բռնում:

Հիանալի ընկեր էին գտել: Ու իրար ետևից շարւած՝ ոտները խփում էին գետնին ու գնում:

—Մէկ-երկու, մէկ-երկու:

Յանկարծ դուռը բացւեց ու մայրը սարսափահար կանգնեց դռան մէջ: Երեխաներից մէկը ուրախ-ուրախ գլխով արաւ ու գոռաց:

—Մայրիկ, տես, զինուոր ենք խաղում...

Հէնց այդ վայրկեանին էր, որ վրա հասաւ արջ պար ածողը:

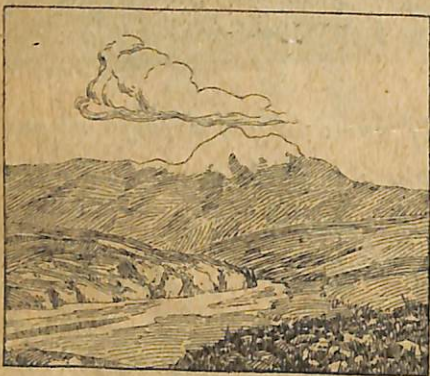
1) Ի՞նչ արաւ արջ պար ածողը:

2) Ինչո՞ւ ամենից առաջ փոքրիկը սկսեց արջի հետ խաղալ:

3) Էլ ի՞նչ կենդանի գիտես, որ պար են ածում:

Ա. ո. ա. ծ.—Արջը խաղով եղաւ, տանձը մտքից ընկաւ:

30. Ամպն ու սարը

Ամպն եկաւ նստեց սարին, նստեց սարի սուր կատարին: —«Էլքսի, պապի, ասաւ նրան. լաւ օրերդ անցան, կորան. խիստ սոսկալի ցուրտ է գալիս»:

Ասաւ, գնաց:

Սարը կամաց

մտաւ սպիտակ

վերմակի տակ:

Ինչո՞ւ ձիւնը ամենից առաջ սարի գլխին է նստում:

Ա. ո. ա. ծ.—Աստուած սարը կը տեսնի ձիւնը կը դնի:

31. Իշուկի գանգատը

1.

Այգեպանը մի էջ ունէր: Լաւ կերակրում էր, լաւ խնամում, բայց լաւ էլ բանեցնում էր: Էս մէկը իշուկին դուր էր գալիս:

Գարնան ամեն օր այգեպանը ծաղկով ու կանաչով լիքը բլթոցները բարձում էր իշուկին ու բշտում քաղաք:

—Ի՞նչ յիմար են էս մարդիկ,—մտածում էր իշուկը ճանապարհին.—ծաղիկն էլ ի՞նչ բան է, որ սիրում են: Ախ, մի ամառը գայ, պրծնենք էս անպիտան վարդերից, շուշաններից, յասմիկներից, էս սպանախից ու ծնէբեկից, էս սիբեխից ու սինդրիկից, էս բոխից ու բոխկից, հանգիստ գնամ՝ քէֆիս արածեմ:

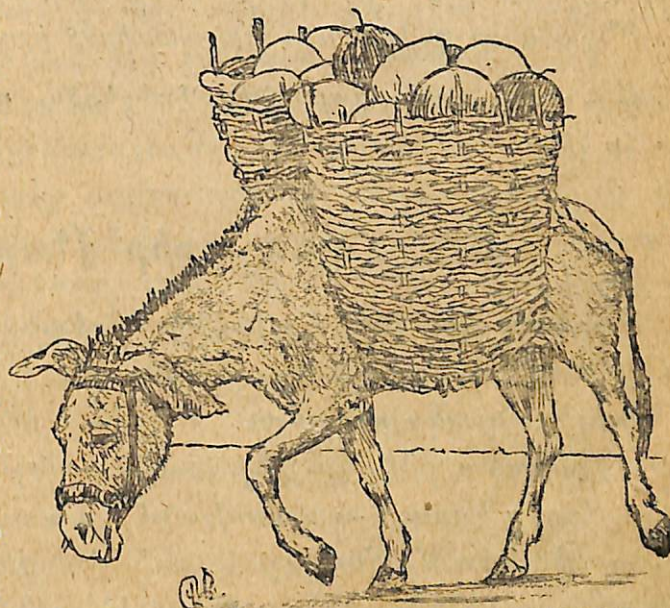
2.

Ահա և ամառը: Այգում արդէն հասել էին լոբին ու բազիր շանը, սեխն ու ձմերուկը, դդումն ու վարունկը, գազարն ու բազուկը:

Էջը հագիւ էր տեղից շարժւում էս ծանրութեան տակ ամառուայ շոբին:

—Ախ,—տնքում էր էջը քրտինքի

մէջ կորած.—Երբ է գալու աշունը, կանաչից էլ պրծնենք, բանջարեղէնից էլ ու մի ազատ շունչ բաշենք:

Եկաւ աշուներ: Խաղողը հասաւ, տանձ ու խնձորից կոտրատուում են ծառերի ճիւղերը. նուոր կարմրին էր տալիս, սերկելիլը դեղնին, էլ դեղձ, էլ ընկոյզ, ո՞ր մէկն ասեմ: Ծանր բթոցները բարձոււմ էին ու քշում քաղար:

— Էս ի՞նչ տանջանք է, տճ,— գլուխը կախ գցած թառանչ էր քաշում իշուկը: Գոնէ շուտով մի ձմեռը գայ, երկիրը սառչի, էս անտէր բոյսերը չորանան, ես էլ ազատուեմ. թողնեն ինձ հանգիստ ախոռում, ուտեմ ու պառկեմ:

Հասաւ ձմեռը: Սարսափելի ցուրտ: Այգեպանը իշուկին քշում էր անտառ, փայտ էր կտրում, ցախ էր հաւաքում, խոիւ ժողովում, բարձում իշին ու բերում տուն:

— Ի՞նչ անիծած եղանակ է,— մրսելով ու սայթաքելով գանգատուում էր իշուկը:— Ամեն ինչ բար է կտրել, խոտ չը կայ, բան չը կայ: Երանի մի գարունը բացւի:

Ի՞նչպէս կը գանգատէր պարտատիրոջ իշուկը:

Ա. ո. ա. ծ. — Իշին հարսանիք կանչեցին, ասաւ կամ շուրը պակաս կը լինի, կամ փայտը:

32. Հետաքրքիր Բարկէնը

Բարկէնը կանգնել էր իրենց հարևան ատաղձագործի խանութի առջև և նայում էր, թէ ինչպէս է աշխատում:

Նայեց, նայեց ու ասաւ.

— Վարպետ, ի՞նչ կը լինի, ինձ էլ սովորեցնես քո արհեստը:

— Աչքիս վրա,— պատասխանեց ատաղձագործը ծիծաղելով.— սովորեցնեմ: Տես, պահարան եմ շինում, կողքերը արդէն պատրաստ են, հիմա դռներն եմ շինելու:

Վարպետի խօսքը բերնումն էր, ներս մտաւ հացթուխի աշակերտը:

— Բանի՞ հաց թողնեմ, քեռի,— հարցրեց նա:

— Էդ հացը ի՞նչպէս էք թխում,— մէջ ընկաւ Բարկէնը, ներս քաշելով թաժա հացերի անուշ հոտը:

— Ուզում ես տեսնես, հետս արի մեր փուռը. էստեղ ի՞նչ ասեմ, պատասխանեց տղան:

— Գնանք,— ասաւ Բարկէնը:

Հացթուխի աշակերտը տարաւ նրան փուռը ու ցոյց տաւ ալիւրն ու թթխմորը և սկսեց պատմել, թէ ինչպէս են խմորը շաղախում ու հունցում:

— Ա՛յ, տղայ, մի-երկու գրւանքայ հաց քաշիր,— լսեց յանկարծ փռան դռնից:

Բարկէնը ետ նայեց, տեսաւ՝ կանգնած է մի մարդ կաշէ գոլնոցով, վզովը թելեր գցած:

— Բիձա, էտ երկար ու հաստ թելերը ի՞նչ ես անում:

— Կօշիկ եմ կարում, ի՞նչ պիտի անեմ, պատասխանեց մարդը:

«Գնամ տեսնեմ կօշիկը ոնց են կարում» — մտածեց նա, թողեց փուռը ու շտապեց կօշկակարի ետևից:

— Դանակ, մկրատ ո՞վ ունի, սրելու դանակ, մկրատ,— կանչում էր մէկը փողոցում:

Բարկէնը թողեց կօշկակարին ու վագեց այն կողմը, կանգնեց սրելու գործիքի դէմը, որ տեսնի՝ ինչպէս է սրում:

Սրողը իր գործիքը դրել էր մի մութ խանութի դուռն առջև: Բարկէնի աչքը յանկարծ ներս ընկաւ, տեսաւ՝ այնտեղ կիտած են մեխեր և ուրիշ երկաթի կտորներ:

«Սա՛ ինչ բանի համար է», — մտածեց նա:

Այդ միջոցին մի կառապան ձին կանգնեցրեց խանութի առջև ու կանչեց.

— Զիուս մի պայտը ընկել է: Պայտես, ախպէր:

— Ըհը՛, ինչ լաւ եղաւ, էս էլ կը տեսնեմ,— խօսեց ինքն իրան Բարկէնը ու մօտեցաւ ձիուն, որի ոտը կապում էին ու վեր քաշում:

—Մի տեղ տւէք, է, տեսնեմ՝ ինչպէս էք անում,—ասաւ Բաբկէնը մէջ մտնելով:

—Դէնը կորի, այ տղայ, բացի կը տայ, գլխներին ցաւ կը դառնաս,—բարկացաւ պայտառը:

Բաբկէնը վիրաւորեց այդ կոպիտ պատասխանից, խռովեց ու գնաց տուն:

—Գիտե՞ս, մայրիկ, ես այսօր ինչքան բան եմ սովորել,—գիմեց նա մօրը.—սովորել եմ, թէ ինչպէս են պահարան շինում, յետոյ ինչպէս են հաց թխում, յետոյ...

—Հապա պատմիր տեսնեմ, ինչպէս են թխում,—ընդհատեց մայրը:

—Այ, ամենից առաջ...ամենից առաջ...—կակաղեց Բաբկէնը ու չը կարողացաւ շարունակի:

- 1) Բաբկէնը ինչո՞ւ չը կարողացաւ շարունակել:
- 2) Իսկապէս հետաքրքիր տղայ էր Բաբկէնը:
- 3) Զին ինչո՞ւ են պայտառ:

33. Յուրտը փչեց

Յուրտը փչեց, ձմեռ սաստիկ,
ձիւնը ծածկեց գետինը.
ամեն մի մարդ մտաւ իր տուն՝
պատըսպարւի ցրտիցը:
Ժամի զրոան դողդողալով
կանգնած է մի աղբատ կին.
նրա հանդերձ պատառ-պատառ,
չունի շապիկ իր հագին,
Անհամարձակ նա իր ձեռքը
պարզում է անցկացողին—
«Ողորմութիւն արէք, պարոն,
անտուն, անտէր աղբատին»:

Ա. ռ. ա. ծ.—Ողորմութիւնն այնպէս տուր, որ շապիկդ չիմանայ:

34. Քեռի Սիմօնի նապաստակը

1.

Քեռի Սիմօնը շատ լաւ մարդ է. ափսոս որ գինի մի քիչ շատ է սիրում:

Մէկ օր ազան նապաստակ է ուղարկում նրա ձեռքով քաղաք ընկերոջը նւէր:

Քեռի Սիմօնը լօլօզականջ—կարճպոչանուն ձգում է մի պարկի մէջ, պարկը շալակում ու ճամփայ ընկնում: Ո՞նց է գնում... Իսկ նապաստակը պարկում կուչ է եկել, կծիկ կտրել:

Ճամփի կիսին մի գինետուն կար: Քեռի Սիմօնը ուզում էր առանց նայելու արագ մօտովն անց կենայ, մի տասը քայլ էլ արդէն անցել էր դէնը, բայց... չը համբերեց, ետ նայեց: Խանութի շէմքում ծանօթներ տեսաւ:

Մտածեց. «Ամօթ է որ մէկ բաքի լուս էլ է չասեմ»...

Քեռի Սիմօնը մտաւ գինետուն: Պարկը դուրսը վայր է դրել ու ծանօթների կենացն է խմում: Զը գիտի թէ էտ ծանօթները գլխին ինչ են բերելու:

Խմեց, պարկը շալակը գցեց ու բայեաթին կլկացնելով առաջ է գնում:

Մենակ էս նապաստակը ինչ որ շատ է վեր-վեր թռչում պարկի մէջ: Պահ, էս ինչ էլ սուր ատամներ է ունեցել: Քեռի Սիմօնի մէջքը կարծես ասեղներով ծակծակելիս լինէր:

—Այ, հանգիստ կաց, շղթիկ խնամի: Շոքեցիր հա: Էս է կը հասնենք, մուշտակդ կը հանեն, դէ գնա ու էնտեղ տկլոր տկլոր տրտինդ տուր:

Քեռի Սիմօնի բէֆը տեղն էր:

էս էլ անա աղայի ընկերոջ տունը:

—Թըը՛իկ, թըը՛իկ: Բաց արէք, բաց արէք: Մէկ նապաստակ եմ բերել, մէկ նապաստակ որ... Իէ, շտապեցէք, շոքել է:

Ողջ տանեցիք դուրս թափուցին: Քեռի Սիմօնը նապաստակը առօր-փառօր պարկից հանում է:

—Կատոն:

Քեռի Սիմօնը շշկլած՝ կանգնել է կատուի պոչից բարձր բռնած:

—Սյդ նապաստակը քեզ լինի, քեզ,— կանչում է տանտիկինը:

Աղայի ընկերը բարկանում է, երեխաները ծիծաղում են, տան շները հաշում են:

Քեռի Սիմօնը վերջապէս կատուն գրցում է նորից պարկը, շալակում, և հայդէ ետ դէպի գիւղը:

2.

Ճամփին մտածում է և ինքն իրան ասում:

«Քեռի Սիմօն, տեսար հա, հօ տեսար: Ախր նապաստակ բռնողը դձև չէիր, դձև, խելքի տոպրակ: Չը լինի թէ աղէն հանար է արել, որ ինձ խայտառակի»:

Գնում է Քեռի Սիմօնը, առաջևանից արագ է գնում: Էլի գինետան մօտիցն է անցնում:

Մտնի, թէ չը մտնի: Չէ, ինչպէս կարելի է. պէտք է շուտով տուն հասնի. էս բան է՝ որ իր տարիքի մարդուն էսպէս խայտառակեցին ժողովրդի միջին: Չէ, չէ, չի մտնի:

Ու մի քսան քայլ անց է կենում դէնը:

—Բա էս այրւած սիրտն էլ է չը հովացնեմ,—մտածում է մէկ էլ, պարկը մէկ ուսից միւսն է գցում ու շուռ տալիս դէպի գինետունը:

Նորից մի երկու բաժակ կոնծում է ծանօթների կենացը: Նրանք էլ հօ անում են իրենց անելուն:

Պարկը շալակին ահա մտնում է մեր Քեռին գիւղը:

«Ոնց է սուս կացել, սրան տես: Չիմի թռչկոտեր պարկի մէջ, է... գիտես՝ որ էս է գրկի եմ անելու քեզ, հա... Մէկ աղին տեսնեմ դեռ: էսպէս էլ խայտառակութիւն: Քեռի

Սիմօնը ո՞վ, կատուն ո՞վ: Տօ, էն աշխարհքի պարծանք որսկանը ո՞վ, մկան գողը ո՞վ»:

Թրը՛խկ, հա թրը՛խկ, անց է ծեծում Քեռի Սիմօնը աղայի գուռը:

—Բաց արէք էլի, բաց արէք: Ալևորիս խայտառակեցիք: Չեզ մի կատու ցոյց տամ, մի կատու ո՞ր...

Տանեցիք դուրս են թափուում:

—Ահա, աղա ընկերդ քեզ ետ է դրկում: Ասում է. «էս դու, էս էլ բո նապաստակը»:

Մէկ էլ դորթ՝ նապաստակը չը հանի պարկից:

Քեռի Սիմօնը շշկլած կանգնել է՝ նապաստակի երկար ականջներից բարձր բռնած: Աղան աչքերը չուած նայում է, թէ նապաստակը ինչո՞ւ է ետ բերել:

—Թո՛ւ, սատանի ճուտ,—յանկարծ աղաղակում է Քեռի Սիմօնը: Նապաստակը ձեռքից վայր է ընկնում ու փախչում: Աղան կանգնած հարայ է տալիս, շները վազում են:

3.

էն է ու էն՝ Քեռի Սիմօնը նապաստակ չի որսում: էն է ու էն՝ աղան և իր ընկերը իրար հետ վիճում են:

—Գու ինձ ինչո՞ւ էիր կատու ուղարկում, ես բո մասխարան եմ:

—Ասուած, երկինք, նապաստակ էր, նապաստակ:

—Այ ալևոր, քո բռնածը, քաղաք տարածը նապաստակ չէ՞ր:

—Նապաստակ էր, աղա ջան, դու շատ ապրես, նապաստակ էր:

—Այ մարդ, բո բերածը կատու չէ՞ր, սև կատոն,—հարցնում էր աղայի բարեկամը:

—Կատու էր, աղա ջան, բաս կատու չէ՞ր:

էսպէս մինչև էսօր էլ վիճում են:

Գուցէ դո՞ւք սրանց բացատրէք, թէ ինչպէս է որ նապաստակը կատու դարձաւ, կատուն էլ՝ նապաստակ:

35. Մի բաց նառնակ ամենքին

Ինչպես ու անտառ, գիւղի ճամփան
ժածկել է մի թիզ ձիւնով.
էլ չի ճարւում ուտելու բան,
նով է տեսել էս տեսակ սով.
ոչ մի ցորեն, ոչ մի հատիկ...
Խնորում ենք ձեզ, բարի մարդիկ,
Աստուծո՛ւ սիրուն, մի կըտոր հաց,
կոտորւեցինք, մեռանք սոված:

Շուտով կը գան օրեր գարնան,
մենք ձեզ համար կերպենք զըլարթ,
ու փոխարէն ձեր լաւութեան
ձեր պարտէզը, այգին ու արտ
կը մաքրենք մենք թրթռուրներից,
ճիճուններից ու որդերից.
միայն թէ հիմի մի կըտոր հաց,
կոտորւեցինք, մեռանք սովից:

Մի խումբ ծրարի կողմից

Ճիտիկ մեծնդուկեան

Թողունները մեզ ի՞նչ օգուտ են տալիս.

Շուտ աստելուկ. — Միտը ճմբան ձէրին, ծախ ճուտի ճիտը ծուռ:

36. Փող

Շատ ժամանակ չէ, ինչ կոտորել է Հոփսիկի ոտը: Հայրը
շատ դէս ու դէն ընկաւ, շատ բժիշկների դիմեց, բայց ոչինչ
չօգնեց:

Աղջկայ ոտը կտրեցին:

Մի օր հայրը նստած գրում էր սեղանի առաջ. Հոփսիկը
փայտէ ոտը թրխթրխկացնելով՝ մօտեցաւ նրան:

— Հայրիկ ջան, հերիք չի. ինչո՞ւ ես այդքան նստում, գը-
րում, հա գրում:

— Բաս ի՞նչ անեմ, աղջիկս, չէ՞ որ պէտք է փող աշխատեմ:

— Ինչի՞ք է պէտք փողը, հայրիկ ջան: Մի կտոր թուղթ է
կամ մի պստիկ ոսկի, հօ էլ ոչինչ:

— Բայց ինչ որ ուզենաս, փողով կարող ես առնել, — ա-
սաւ հայրը: — Ա՛յ, քեզ համար խաղալիք, քաղցրեղէն, սիրուն
շոր, գլխարկ, ինչ որ ուզենաս...

Հոփսիկը մտածեց, մտածեց և յանկարծ ասաւ.

— Ինչ որ ուզենամ, հայրիկ...

— Այո՛, աղջիկս:

Մի ոտ գնի ինձ համար, հայրիկ ջան, մի իսկական ոտ:
Այնպէս ուզում եմ երկու ոտով վագեմ, ուզում եմ թռչկո-
տեմ, ուզում եմ խաղամ. մի ոտ, հայրիկ ջան, մի ոտ:

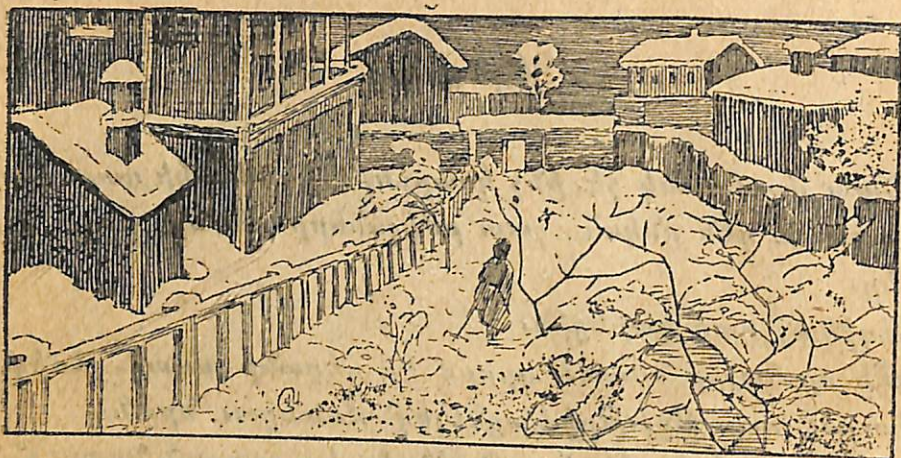
Հայրը ոչինչ չը պատասխանեց, զրկեց աղջկան, սեղմեց
կրծքին ու սկսաւ համբուրել:

Հոփսիկը զգաց, թէ ինչպէս ամուր զարկում էր հայրիկի
սիրտը, ու նայեց նրա աչքերին:

Հայրիկի աչքերին արցունքներ էին փայլում:

1) Ինչո՞ւ էին արցունքներ փայլում հայրիկի աչքերում:

2) Ի՞նչ մտածեց Հոփսիկը հայրիկի արցունքները տեսնելով:

37. Ծաղիկները

—Ո՛ք, կրք պէտք է ծաղիկները:
—Սո՛ւս. քնած են հողի տակ,
տաք ծածկւած ողջ ձմեռը
ձիւն-ծածկոցով ըսպիտակ:

Կը գայ գարնան արևն էլ ետ
իր շողերով կենդանի,
ձմրան սաստիկ ցրտերի հետ
ձիւն ծածկոցը կը տանի:

«Ելէք, կասի, իմ մանուկներ».
ու հէնց նրանք իմանան,
դուրս կը հանեն գլխիկները,
աչիկները կը բանան:

1) Ինչո՞ւ ձմեռը խտտ ու ծաղիկ չի լինում:

2) Ինչո՞ւ ձմեռը խտտն ու ծաղիկները չեն ոչնչանում:

38. Չվեռը

1.

Օ՛ֆ, կրք պէտք է անցնի էս անպիտան ձմեռը,—ասում
էին մարդիկ փակ սենեակում:

—Օ՛ֆ, կրք պէտք է վերջանայ էս անիրաւ ձմեռը,—գան-
գատում էին կենդանիները նեղ որջերում:

—Օ՛ֆ, կրք պէտք է ազատենք էս անտանելի ձմեռայ
ձեռքից,—տրտնջում էին թռչունները մերկ ճիւղերին:

Ու սաստիկ բարկացաւ ձմեռը: Վճռեց մէկ անգամից
վերջացնի բոլորին:

Չայն տւաւ բուք ու բորանին, կանչեց սառնամանիքները,
հաւաքեց իր բոլոր դօրութիւնը ու յարձակեց աշխարհի վրա:

Խոր ձիւնով բռնեց ճամփաները, կապեց ջրերը, կախ տւաւ
սառցէ լուլաներ տանիքներից ու ծառերից, սառցէ վարա-
գոյրներ քաշեց լուսամուտներին. խցկեց որջերի բերանները
և դանակի պէս կտրող սուր բամին բաց թողեց դաշտերի,
սարերի ու ձորերի վրա:

2.

Բայց ի դուր:

Թէև թռչուններից մի քանիսը ցրտահար եղան, բայց մը-
նացածները կուշ եկան տների ծածկերի տակ, ծխնելոյզների
մօտ, տաք ձեղքերում և չը մեռան:

Վայրի կենդանիները մուշտակները հագնեցին՝ չէին վա-
խենում ձմեռայ բարկութիւնից և դուրս էին գալիս որս ա-
նելու:

Մարդիկ աւելի պնդացրին պատուհաններն ու դռները,
աւելացրին վառարանի կրակը, հագան իրանց ամենատաք շո-
րերը ու գնացին իրենց գործերին:

Չմեռը տեսաւ այս բոլորը, տեսաւ ու յուսահատեց:

Յուրաքանչեւ օրէցօր թուլացաւ, արևը քանի գնաց աւելի տա-
քացաւ, ջրերը խոխոջացին, թռչունները երգեցին, դաշտերը
կանաչ հագան ու մարդիկ բաց արին դուռն ու պատուհան:

Գարուն էր:

1) Ի՞նչպէս են ձմեռայ ցրտից պատասխարում ճիճուն, մանձր, մե-
ղուն, օճր, կրիան, գորտը, ձուկը:

2) Երեխաները ձմեռը ի՞նչպէս են զարմանում:

39. Վեճ

Գետինը ասաւ. ես աշխարհքի թագաւորն եմ:
 Ձիւնը ասաւ. Բայց ես կը գամ քեզ կը ծածկեմ:
 Քամին ասաւ. Ձիւն, որ ես գամ, ո՛ր կը մտնես:
 Ձիւնը ասաւ. Գաս, կը մտնեմ քարերի տակ:
 Անձրեն ասաւ. Բա ես որ գամ՝ ո՛ր կը մտնես:
 Ձիւնը ասաւ. Քեզ հետ ով է, տօ թաց-ըռեխ:

Առաժ.— Գարձեցողը պարկը մտնի:
 Հանելուկ.— Գոչը ջրում, գլուխը կըակում:

40. Մի կաթիլ սեղոր

1.

Մի գիւղացի իրենց գիւղում
 խանութ սարքել բան էր ծախում,
 Օրւան մի օր մօտիկ գիւղից,
 մահակն ուսին, շունն ետևից
 ներս է մտնում մի զրո չօբան:
 — Բարի օր քեզ, այ խանութպան,
 մեզը շունե՞ս,
 մի քիչ տաս մեզ:
 Ունեմ, ունեմ, չօբան ախպէր,
 ամանդ ո՛ր է, ամանդդ բեր,
 ինչ տեղից որ ինքդ կուզես,
 էս սըհաթին քաշեմ տամ քեզ:

էսպէս սիրով,
 լաւ խօսքերով
 մեզը են քաշում. մին էլ յանկարծ
 մի կաթ մեզրը ծորում է ցած:

2.

Տըզ. էն կողմից մի ճանճ գալի,
 էս կաթիլին վէր է գալի:

Ճանճի վըրա թաքուն-թաքուն,
 էս խանութի տիրոջ կատուն
 դուրս է ցատկում,
 թաթով գարկում...
 Բայց հէնց կատուի ցատկելու հետ
 հովւի շունը իսկոյն և եթ
 հաֆ է անում,
 վեր է կենում,
 խեղճ փխսիկին
 դնում տակին,
 ձեռաց խեղզում
 ու շրպըրտում:

3.

— Խեղզեց, խեղզեց, վայ, իմ կատուն,
 ա՛ սատկես դու, շան որդի շուն,—
 բարկանում է խանութպանը
 ու ձեռն ընկած մօտիկ բանը
 տուր՝ թէ կը տաս՝ շան ճակատին,
 շուն է տալի կատուի կողքին:

Վայ, ձեզ մատաղ, ասլան շունըս,
 իմ ապրուստը, տեղը՛ս, տունը՛ս...
 տունըդ քանդւի, այ խանութպան,
 անխիղճ, լիրբ, շար, ֆըլան, ֆըստան:

ձնց թէ դու իմ շանը զարկե՞ս,
դէ, զարկելը հիմի դու տես...
Ֆոռում է մեր աժգահակը,
մեծագլուխ իր մահակը
ես է տանում ու ցած բերում,
խանութպանին շէմքում փռում:

4.

«Սպանեցին... հայ, օգնութիւն...»
Ու թաղից թաղ, ու տնից տուն
ձէն է տալիս մէկը միւսին.

«Հէյ, օգնութիւն... սպանեցին...»

Վերի թաղից, ներքի թաղից,
ճամփի վրրից, գործի տեղից,

ձիչով, լալով,

հարայ տալով—

էլ հէրն ու մէր,

քուր ու ախպէր,

կին, երեխէք,

ընկեր տղէք,

զոքանջ, աներ,

բաւոր, սանհէր,

բեռի, փեսայ...

Ինչ իմանաս էլ ո՞վ է սա—

զալիս են ու անվերջ գալիս,

ով գալիս է տուր թէ տալիս.

—Տօ, կոպիտ արջ, տօ, վայրենի.

էս տեսակ էլ բան կը լինի.

դու առուտուր եկար անես,

թէ իր շէմքում մարդ սպանես...

Մին ասում են, տասը զարկում,

աղցան անում, մէջտեղ ձրգում

իր շան կողքին երկար ու մէկ:
—Իէ, ձեր մեռելն եկէք տարէք:

5.

Ու էստեղից բօթը գրնում,
գրնում մօտիկ գիւղն է հասնում.

Հէյ, օգնեցէք,

մեռած հօ շէք,

սպանեցին մեր գիւղացուն...

Ինչպէս շնածանծի մի բուն

բանդես, թողնես,

էս ճանծի պէս

ամբողջ գիւղով օրդու կապում,

«բուն» են անում, դուրս են թափում:

ամեն միւր առած մի բան.

որը ձեռին մի հրացան,

որը եղան, ցաքատ կամ սուր,

որը թի, բահ, որը շամփուր,

որը կացնով, որը փէտով,

որը ձիով, որը սառով,

որն անգղակ, որը բորիկ,

գէպի գիւղման գիւղը մօտիկ,

—Տօ, էսպէս էլ անիրաւ գիւղ.

ոչ խիղճ ունեն, ոչ ահ-երկիւղ.

մարդ գնում է առուտուրի,

հաւաքում են բաշում սրի:

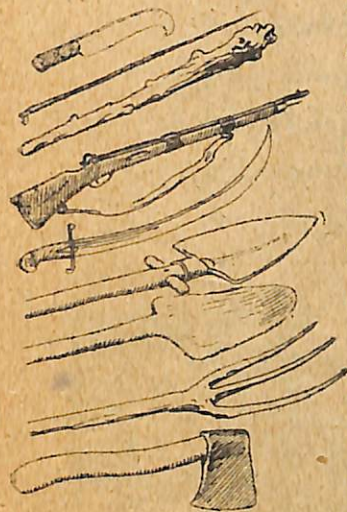
Թ՛ու ձեր գեղին, միջի մարդին,

ձեր նամուսին, ձեր ազատին...

գնանք, զարկենք,

ջարգենք, կրակենք.

—Հայ, հնչ, յառաջ, դէ, ձեզ տեսնեմ...

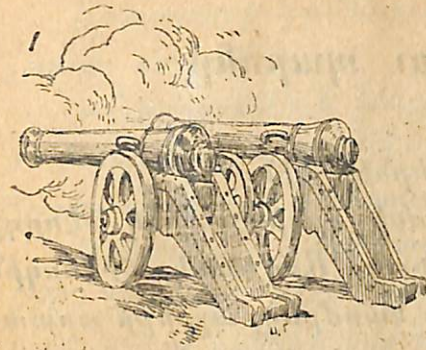

Ու գուրս եկան իրարու դէմ:
Հա՛ գարկեցին ու գարկեցին,
կոտորեցին, կրակեցին,
ինչքան աւել կոտորեցին,
էնքան աւել կատաղեցին:

Ջարգեցին իրար,
ջնջեցին իրար,
կորան, գրնացին
գետնին հաւասար

6.

Դու մի ասիլ, մէկը մէկից
էսքան մօտիկ, սահմանակից
էս գիւղերը հարկ են տալի
ամեն մինը մի տէրութեան:
Մի տէրութեան թագաւորը,
երբ լսում է էս բոլորը,
արձակում է հրովարտակ
ժողովրդին իր հալատակ.
«Յայտնի լինի մեր տէրութեան,
զինւոր, բանւոր, ազնւական,
ամեն շարքին
ու աշխարհքին,
որ անօրէն ու դաւաճան
մեր գրացի ազգը դաժան,
երբ մենք բնած էինք սիրով,
մեր սահմանը մտաւ զօրով
ու կոտորեց սուրը ձեռին
մեր սիրելի գաւակներին.
Արդ, մենք, ընդդէմ մեր իսկ կամքին
պատուէր տւինք մեր բանակին,
յանուն արդար ու սուրբ ոխի
մըտնի հողը մեր ոսոխի»:

Միւսը նոյնպէս իրեն հերթին
գրեց զօրքին, ժողովրդին:
Ու սկսեց կռուին անեղ:
Թնդանօթներ էստեղ, էնտեղ:
Կրրակն ընկաւ շէն ու քաղաք.
արիւն, աւեր, ճիչ, աղաղակ.
ամեն կողմից սարսափ ու բօթ,
ամեն կողմից մեռելի հոտ...

7.

Ամառ, ձրմեռ,
ողջ տարիներ,
մշակն անբան,
դաշտերն անցան...

Ու կռիւը չը դադարած,
սովը եկաւ համատարած.
սովը եկաւ, սովի հետ ցաւ,
ծաղկած երկիրն ամայացաւ...
Իսկ մնացած մարդիկ իրար
հարցնում էին սարսափահար,
թէ սրտեղից արդեօք ծագեց
էս ընդհանուր աղէտը մեծ:

+

41. Ածխարարն ու պարոնը

Արմենակն ու Գէորգը դասընկերներ էին:

Արմենակը մի հարուստ պարոնի որդի էր, իսկ Գէորգը ածխարարի: Մի օր, վէճի ժամանակ, Արմենակը Գէորգին անւանեց «աղբատի ճուտ»: Գէորգը կարմրեց, աչքերը արտասուքով լցեցին, ու ոչինչ չը պատասխանեց: Գնաց տուն, հօրը զանգատեց:

Ածխարարը միւս օրը վարժարան եկաւ որդու հետ ու ամբողջ դասարանի առջև պատմեց ուսուցչին: Այդ միջոցին վրա հասաւ Արմենակի հայրը, հարուստ պարոնը:

— Այս բանւորը գանգատուում է ձեր որդուց, — դիմեց նրան ուսուցիչը:

— Պատճառը, — հարցրեց պարոնը:

— Պատճառն այն է, որ ձեր որդին սրա որդուն անւանել է «աղբատի ճուտ»:

Պարոնը յօնքերը կիտեց, կարմրեց ու որդուն հարցրեց.

— Ծճարի՞տ է, ասել ես դու այդ խօսքը:

Արմենակը գլուխը կախ գցած՝ լուռ կանգնած էր: Հայրը բռնեց նրա ձեռքից հրեց դէպի Գէորգը:

— Ներողութիւն խնդրի:

Ածխարարը կամենում էր արգելել, բայց պարոնը մտիկ չարաւ ու կրկնեց.

— Ներողութիւն խնդրի ու կրկնի իմ ետևից. «Խնդրում եմ ների ինձ հօրդ դէմ ասած յիմար խօսքիս համար: Իմ հայրը պատիւ է համարում նրա ձեռքը սեղմելը»:

Ածխարարը դարձեալ ուզում էր ընդդիմանայ, բայց պարոնը նրա վրա ուշք չը դարձրեց, և Արմենակը կամացուկ, կակաղելով կրկնեց հօր ետևից.

— Խնդրում եմ... ների ինձ... հօրդ դէմ... ասած... յիմար խօսքիս համար: Իմ հայրը... պատիւ է համարում... նրա ձեռքը սեղմելը:

Եւ պարոնը սեղմեց ածխարարի ձեռքը:

— Խնդրեմ այս երկուսին իրար կողքի նստեցնէք, — ասաւ պարոնը ուսուցչին:

Ուսուցիչը Արմենակին ու Գէորգին նստեցրեց մի նստարանի վրա:

1) Ինչո՞ւ համար էր Արմենակի ասած խօսքը վատ:

2) Ինչո՞ւ համար նրա հայրը պատիւ էր համարում՝ ածխարարի ձեռքը սեղմելը:

Ա. ո. ա. ծ. — Ի՞նչ աղա, ես աղա, մեր աղունը սի՞ աղա:

42. Գարնան կարօտ

Կարօտ ենք տեսքիդ, աննման գարուն.
 շուտ արի մեզ մօտ, բեր մեզ տաք օրեր,
 բեր պայծառ արև, բեր ծաղիկ սիրուն,
 ճրովընող թռչուն, բեր կանաչ դաշտեր:
 Թող բացւեն ծաղկեն վարդ, մեխակ, շուշան,
 բաց մեր դռները, բաց մեր պատուհան.
 փակւած սենեակից ելնենք ազատւենք,
 կանաչ դաշտ երթանք, խաղանք, գլորւենք:

43. Խաղը

Երեխաները խաղում էին: Արամը յանկարծ մի բան քշվչաց քուրիկի ահանջին ու երկունս էլ ծածուկ ժպտացին:

— Հա, էտպէս անենք, — փսփսաց քուրիկը ու բարձր կանչեց. — Եկէք պահմրտոցիկ խաղանք:

— Խաղանք, խաղանք, — ուրախ-ուրախ մօտ վազեց փոքրիկ Անահիտը, թողնելով իր խաղալիքները:

— Առաջ ո՞վ թաք կենայ, — հարցրեց

— Ես, ես, — կանչեց Անահիտը:

— Ի՞նչ կարող ես որ...

— Էնպէս լաւ թաք կենամ: Իսկի չէք գտնի:

— Թաք կաց, ասաւ Արամը՝ քրոջը աչքով անելով: — Միայն տես, շուտով դուրս չը գաս, որ մենք բեզ շատ փնտրենք:

— Գնացէք, գնացէք, ես գիտեմ, — ասաւ Անահիտը:

Արամն ու քոյրը գնացին միւս սենեակը:

Անահիտը ոտի ծայրերին գնաց դէս, գնաց դէն, փորձեց մի յարմար տեղ գտնի, վերջը մտաւ նախասենեակում հօր

երկար վերարկուի տակը ու տապ արաւ:

— Սպասեց, երկար սպասեց, բայց Արամն ու քուրիկը չէին գալիս: Նրան այնպէս էր թւում, թէ բակից լսում էր նրանց ուրախ ձայները: Մէկ ուզում էր դուրս գայ, նայի թէ ուր մնացին, մէկ էլ յիշում էր, որ դուրս գալ չի կարելի:

Կծկւել էր վերարկուի տակ, սպասում էր ու սպասում: Իսկ Արամն ու քուրիկը բակում ծիծաղելով պատմում էին դրացի Զաբէլին, թէ ինչ խաղ խաղացին իրենց Անահիտի գլխին:

Ինչո՞ւ էր Արամի ու քուրիկի խաղացած խաղը վատ:

Շ ու տ ա ս ե լ ու կ. — Զը թռչի, թող չը թռչի:

44. Կանանչ ախպեր

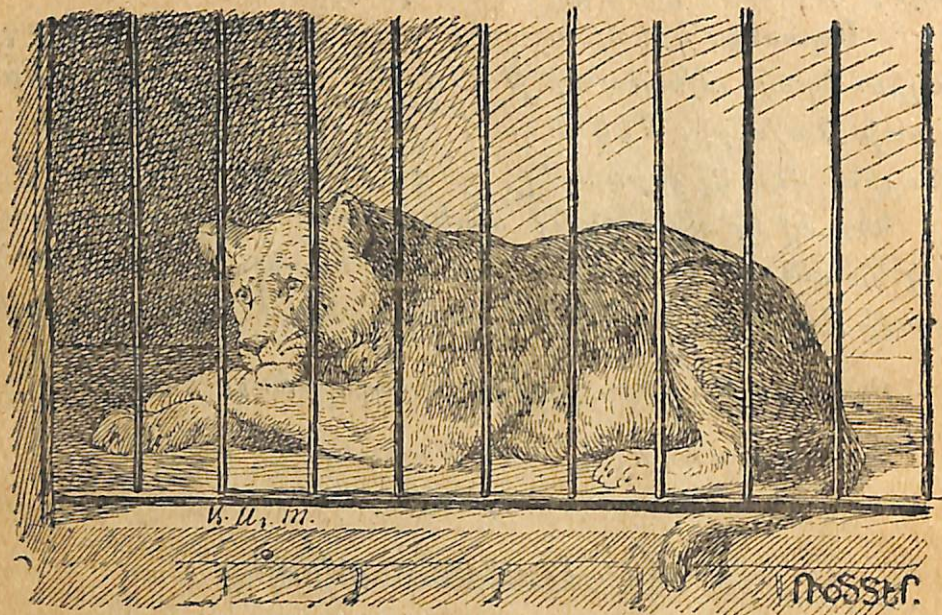
է՛յ, կանանչ ախպեր,
 է՛յ, ճանանչ ախպեր,
 արի, բեզ հետ բեր
 արևի շողեր:

բեր անուշահոտ
 ծիւ, ծաղիկ ու խոտ,
 կարկաչուն վրտակ,
 երկինք կապուտակ,
 խատուտիկ հաւքեր,
 զրընգան երգեր,
 գառների մայիւն,
 խաղ, ուրախութիւն.
 է՛յ, կանանչ ախպեր,
 է՛յ, ճանանչ ախպեր:

1) Ինչո՞ւ ենք ասում գարնանը «կանանչ ախպեր»:

2) Զմուռնը ինչ ախպեր կասէք:

Մ. ու ա ծ. — Մէկ ծաղկով գարուն չի գայ:

45. Առիւծի երազը

1.

Առիւծի կորիւնը փակւած էր վանդակում: Նա մտայնա-
յում էր երկաթէ ամուր ձողերի ետեից: Կարօտով յիշում էր
իր հայրենի տաք անապատը, յիշում էր թէ ինչպէս գի-
շերները աստղերի լուսով, իր մօր հետ ընկնում էր արագա-
փազ եղնիկների ետեից, ինչպէս ազատ, ուրախ, իր քոյր ու
եղբայրների հետ, մօր կողքին, խաղում էր արմաւենիների
տակ:

Այժմ անցել է ամեն բան, և գազանանոցում փակւած,
գերի, տխուր նայում էր նա հաստ ձողերի ետեից:

Գիշեր էր: Շուրջը լուռ ու խաղաղ: Գազանանոցի գերի-
ները, — վագրը, արջը, գայլը, կապիկները, շայլամը, եղջերու-
ները, — ամենքը իրենց վանդակներում, յարգի վրա ընկած՝
սպասում էին լուսանալուն:

Վերջապէս յոգնած առիւծի ձագն էլ գլուխը դրաւ թա-
թերի վրա ու քնեց:

2.

Գիշերւայ մի ժամանակ յանկարծ գազանանոցի գուռը
ետ բացւեց ու ներս մտաւ նրա մայրը: Ներս մտաւ հպարտ
ու հզօր, կրակոտ աչքերը ման ածաւ վանդակների վրա ու
տեսաւ...

Նա տեսաւ իր գաւակին: Աչքերը փայլատակեցին, մըռն-
չաց, յարձակւեց, իր գօրեղ գարկով շարդեց վանդակի ձողերը...

Կորիւնը ուրախութիւնից ճչաց, վրա թռաւ, որ ընկնի
մօր գիրկը, զիպաւ երկաթի ձողերին ու գարթնեց...

Տեսաւ՝ երազի մէջ էր...

Գիշեր էր: Շուրջը լուռ ու խաղաղ: Գազանանոցի գերի-
ները, — վագրը, արջը, գայլը, կապիկները, շայլամը, եղջերու-
ները, — ամենքը իրենց վանդակներում, յարգի վրա ընկած՝
սպասում էին լուսանալուն:

Կորիւնը երկար ու ձիգ մոնչում էր գիշերւայ լուսութեան
մէջ:

Ինչո՞ւ էր մոնչում կորիւնը:

46. Մարտ

Ա՛խ, էսպէս էլ գիժ ամիս.
մարդու հանգիստ չի տալիս:
էսօր ուրախ օր կանի,
փաղը անձրև ու քամի.
առաւօտը պայծառ օդ,
կէսօրը մուրթ ու ամպոտ:
Մին հագնում է սպիտակ,
մին կանաչին է տալիս.
մի օր ցուրտ է, մի օր տաք
մին խնդում է, մին լալիս...
Ա՛խ, էսպէս էլ գիժ ամիս:

47. Թե ինչու են ծաղկում մանուշակները

Չմեռը նոր էր անցել: Գարնան մի պայծառ առաւօտ,
երբ արևը ծագում էր շքեղ, երբ թռչունները երգում էին ու-
րախ ու հովը խաղում էր թփերի հետ, այդ ժամանակ անտա-
նում բացւեցին թարմ անուշահոտ մանուշակները: Ճերմակ
ձնծաղիկները նրանց ողջունեցին թփի տակից. զեղին գինե-
բուկը ժպտաց միւս կողմից, շուրջը սկսեցին թրթռալ գոյն-
գոյն թիթեռները, թաւամազ ճանճերը ու ժիր մեղունները:

— Ի՞նչ հրաշալի մանուշակներ են, — կանչեց փոքրիկ աղ-
ջիկը: — Կը քաղեմ, փունջ կը կապեմ, կը զնեմ ծաղկամանիս
մէջ, իմ պատուհանում:

Ասաւ, ձեռքը մեկնեց որ քաղի, մին էլ յանկարծ վախե-
ցած ետ քաշեց:

Մի մեծ բրդոտ ճանճ թուաւ ծաղկի վրայից բռնացնելով:

— Յիմար աղջիկ, չը համարձակես իմ ծաղիկները քա-
ղելու: Նրանք ինձ համար են բացւել, ինձ համար են անուշ
փոշի պատրաստել ու քաղցը հիւթ ամբարել իրենց մէջ:

Սկսեցին ժրլժրլալ և մեղունները, և թիթեռները, և բը-
զէգները: Ամեն մէկն ասում էր.

— Իմն են ծաղիկները:

Արևը լսեց, ժպտաց ու ասաւ.

— Անմիտներ, ինչո՞ւ համար են վիճում: Երկրի վրա ամեն
ապրող բան ծնւած է իմ լուսից ու տաքութիւնից: Չեն իմա-
նում որ այդ ծաղիկներն էլ իմն են:

Աղջիկը մնացել էր մէջ տեղը կանգնած: Ամենքին էլ լը-
սում էր ու չէր իմանում՝ ո՞րին հաւատայ:

Վերջապէս զարձաւ մանուշակին.

— Ասացէք, սիրուն մանուշակներ, ինչո՞ւ համար էք ծաղ-
կում դուք, ինչո՞ւ համար են բացւում ձեր հոտաւէտ պսակ-
ները և ո՞ւմ համար էք ապրում:

Ծաղիկները պատասխանեցին.

— Մենք ապրում ենք ապրելու համար. և ծաղկում ենք,
սերմեր ենք թողնում, որ մեզանից յետոյ էլ մեզ նման մա-
նուշակներ ծաղկեն ու ապրեն:

Արևը իրատե՞նք ունի ասելու՞ թէ «երկրի վրա ամեն ապրող բան
ծնւած է իմ՝ լուսից ու տաքութիւնից»:

48. Մանուշակ

Կապոյտ գլխով, կանաչ ոտով,
ես ծաղիկ եմ անուշ հոտով:
Թէև տունկս փոքրիկ է, ցած,
արօտներում միշտ թաք կացած,
բայց իմ փունջը ամենի տան,
թէ աղքատի, թէ մեծատան,
իրբև գարնան առաջի զարդ,
տեսնում է միշտ ամեն մի մարդ:
Ես եմ սիրուն գարնան գուշակ,
իմ անունըս է մանուշակ:

49. Մշտական ճամբորդ

1.

Քարնան շողը դիպաւ սարերի ձիւնին, և ձիւնը կամացուկ արտասուեց: Ջինջ կաթիլը ընկաւ գետնին, գրկեց ուրիշ կաթիլների հետ և գլորեցին ցած:

Գլորում են ու փսփսում:

—Ճամփա...

—էս ո՞վ է փսփսում, —մտածեց ճնծաղիկը, վեր հանեց գլուխը, պայծառ արևը տեսաւ և ուրախութիւնից անուշ բուրմունք արձակեց:

2.

Մահում է ջրի թելը, սահում են բազմաթիւ թելեր, հանդիպում են աղբիւրի կաթիլներին ու մրմնջում:

—Իուք հրտեղից էք գալիս, բուրիկներ:

—Այնպէս նեղ էր, այնպէս մոռթ էր մեր ճամփան, —պատասխանում են աղբիւրի կաթիլները: —գետնի տակ հազիւ հազ գտանք իրար ու դուրս վազեցինք ակնից: Ի՞նչ լոյս է այստեղ, ի՞նչ ազատ: Մեր ընկերները վաղուց անցել են առաջ. շտապում ենք նրանց ետևից...

Ու կայտառ առևակը կարկաչելով սուրաց ցած:

—էս ի՞նչ աղմուկ է, մի՞թէ գարուն է արդէն, —գարթեցին բողբոջները ծառերի ձիւղերին ու սկսեցին մուշտակները հանել:

3.

Առևակը գրկեց առևակի հետ ու գիծ գետակը փրփրայով վիժեց ցած, քարից քար, տանելով իր հետ առևակ ու շորացած տերևներ:

Ընկերների հետ վըշշում, բորձր կանչում էր մեր կաթիլը: —Ճամփա...

Ջաղացպանը դուրս վազեց, շտապով կապեց նաւի դուռը, որ գետակը ջաղացի անիւը չը ջախջախի: Ճամփորդը դգոյշ մօտեցաւ կամուրջին տեսնելու՝ ջուրը հօ տարել չի:

4.

Գետակը ընկաւ արտերի մէջ, քար ու առևակ կուտակեց այստեղ ու այնտեղ, շուտով էլ միացաւ իր նման գժերի հետ:

Գետը ուռաւ, վարարեց. կատաղած գլորում էր անազին քարեր, արմատահան անում դարևոր ծառերը, ափերը ձեծում, տներ քանդում, այգիներ սրբում: Իր ընկերների հետ դղրդում է մեր կաթիլը:

—Ճամփա...

Գիւղացիք ու քաղաքացիք յուսահատ իրար են անցնում... Իսկ գետը շտապում է դէպի ցած:

5.

Քամու հետ ճօճւում են անազին ալիքները ծովի երեսին շաշում, փրփրում: Մեր կաթիլը հեծել է մի անազին կոհակի կատարին, ու ինչպէս ոստոսում է ու խաղում կայտառ:

Յանկարծ զգում է, որ պոկւում է ալիքի վրայից. արևը այնպէս մեղմ շոյում էր նրան ու իրեն կանչում:

Թեթև-թեթև բարձրանում է վեր, թռչում է դէպի կապուտակ երկինքը, դէպի պայծառ արևը: Թռչում է նա, մօտենում իր քոյրերին և կրկնում նրանց հետ ամպի մէջ:

—Ճամփա...

6.

Բարձրում ամպը միացաւ ուրիշ ամպերին ու կախ ընկան երկնքից: Սև-սև թուխպերը կռիւ զցեցին, գոռգոռում էին, կայծակներ շարտում իրար վրայ: Մեր կաթիլն էլ դէս ու դէն է ընկնում, ոլորում է, պտուում, հրում ու անդադար որոտում:

—Ճամփա...

—Ճամփա, կրկնում են բոլորը և յանկարծ մեծ թափով սրանում, թափւում են ցած դէպի երկիրը:

7.

Անձրևը տեղաց պապակած գետնին: Մեր կաթիլը ընկաւ արտի մէջ, մի հասկի ոտի տակ: Հասկը թրթռաց ու կանչեց:

—Բարով ես եկել, մշտական ճամփորդ: Ի՞նչպէս կարօտել էի քեզ:

Ա. ո. ա. ծ. —Չուրն իր ճամփէն կը գանի:

50. Արագիլ

Արագիլ, բարով եկար,
հայ, արագիլ, բարով եկար.
դու մեզ գարնան նշան բերիր,
մեր սրտերը ուրախ արիր.
Արագիլ, երբ գնացիր,
դու մեզանից երբ գնացիր,
հա փշեցին բուր ու բորան,
ծաղիկները ամեն տարան.
Արագիլ, բարով եկար,
հայ, արագիլ, բարով եկար,
բունըդ շինի դու մեր ծառին,
մեզ մօտ մնա ամբողջ տարին:

51. Արագիլներ

1.

Մի փոքրիկ գիւղի
ծայրին մի բարձր ծա-
ռի վրա, արագիլները
դրել էին իրենց բունը:
Մայրը նստել էր չորս
ճուտիկների վրա, իսկ
մի քիչ հեռու, տանիքի
վրա պահապան էր
կանգնել հայր արագիլը:
Նա մի ոտը վեր բաշած՝
տնկել էր այնպէս ան-
շարժ, կարծես փայտից լինէր շինած:

Ներքեւ փողոցում խաղում էին մի խումբ երեխաներ:
Հէնց որ աչքներին ընկաւ արագիլը, մինը սկսեց արագիլի
հին երգը, ու ամբողջ խումբն էլ նրա հետ:

Հէյ, արագիլ, տուն գնա-
ցից մի ոտիդ մի մնա,
կինըդ նստած բնի մէջ՝
օրօրում է բնի մէջ:
էս մի ճուտիդ կախ կանեն,
էն մէկէլին դադ կանեն,
էս մի ճուտիդ կը մորթեն,
էն մէկէլին կը բերթեն:

—Մայրիկ, լսում ես, էտ տղերը ի՞նչ են երգում,— ճշա-
ցին փոքրիկ ճուտիկները:— Ասում են՝ մեզ պէտք է կախ անեն:

—Ականջ մի դնէք, ոչինչ էլ չի լինի:
Բայց երեխաները շարունակում էին
երգել ու շգրացնել արագիլին:
Իսկ մայր արագիլը սիրտ էր տալիս
փոքրիկներին:

—Մի վախենաք, — տեսէք, հայրիկը
ինչպէս հանգիստ կանգնել է, էն էլ մի
ոտի վրա:

—Ախ, մենք շատ ենք վախում,—
ասին ճուտիկները ու գլուխները բաշե-
ցին ետ բնի խորքը:

2.

—Միւս օրը, երբ տղերը նորից հաւաք-
ւել էին խաղալու, էլի սկսեցին իրենց
երգը:

էս մի ճուտիդ կախ կանեն:

էն մէկէլին դադ կանեն...

—Ուրեմն ի՞րաւ մեզ պէտք է կախ անեն,— հարցրին ճու-
տիկները:

—Չէ, ի՞նչ էք խօսում,— ասաւ մայրը:— Դուք պէտք է

Թռչել սովորէք. ես ձեզ կը սովորեցնեմ: Յետոյ միասին կը թռչենք դաշտ, գորտերին հիւր կը գնանք: Մեզ տեսնեն թէ չէ, խորը գլուխ կը տան ու կը սկսեն երգել: «Եկա՞ք, եկա՞ք. եկէ՛ք-եկէ՛ք եկէ՛ք»: Մենք էլ կը սկսենք ուտել: Էնպէս բէֆ կանենք. ո՞ր...

— Իսկ յետոյ, — հարցրին ճուտիկները:

— Յետոյ կը հաւաքուենք էս կողմերի բոլոր արագիւններս ու կը սկսենք մեր աշնան վարժութիւնները: Չէ՞ որ պէտք է լաւ թռչել իմանաք. էտ շատ հարկաւոր բան է: Ով լաւ թռչել չիմանայ, մեր խմբապետը նրան կը սատկացնի կտուցով:

— Էհ, ի՞նչ անենք. մի բան որ մեզ պէտք է մորթեն: Մյ տես, տղէքը ի՞նչ են ասում:

— Դուք ինձ ականջ արէք, — պատասխանեց արագիւր: — Աշնան մեծ վարժութիւններից յետոյ կը թռչենք սարերի, անտառների վրայով, հեռու, հեռու, դէպի տաք երկիրները: Էնտեղ մեծ գետեր կան, ահագին ճահիճներ կան, մէջը լիքը գորտ. մտիր ցետր ու կեր, ինչքան կուզես:

— Այ — բացականչեցին ճուտիկները:

— Հապա, տեսնում էք: Եւ երբ էնտեղ էսպէս հրաշալի է լինում, էստեղ էնպէս ցուրտ է անում, որ ամպերը սառչում ու կտոր-կտոր, սպիտակ-սպիտակ թափւում են ցած:

Արագիւր իբրև թէ ուզում էր ասել՝ «ձիւն է գալիս»:

— Էն շար տղէքն էլ պէտք է սառչեն ու կտոր-կտոր լինեն, — հարցրին ճուտիկները:

— Չէ, բայց դրա նման մի բան: Պէտք է փախչեն, մտնեն իրենց մութ սենեակները ու մկների պէս թաք կենան:

3.

Անցաւ մի բանի ժամանակ: Փոքրիկ արագիւնները արդէն այնքան էին մեծացել, որ կարողանում էին կանգնել բնի մէջ և դիտել իրենց շորս կողմը: Հայր արագիւր ամեն օր նրանց համար բերում էր գորտեր, փոքրիկ օձեր ու այդ տեսակ հա-

մեղ պատաններ, ինչ որ ընկնում էր կտուցը: Եւ զանազան պատմութիւններ էր անում ճահճի մասին:

— Դէհ, ժամանակ է վերջապէս, պէտք է թռչել սովորէք, թէ չէ, — ասաւ մի օր մայր արագիւր:

Ու շորս ճուտերն էլ դուրս պիտի ելնէին բնից: Առաջ էին գալիս թևերը բաց անում, բայց վախում էին ցած թափւն:

— Տեսէք, ես ինչպէս եմ անում, — սովորեցնում էր մայրը: — Գլուխներդ էսպէս առաջ ձգեցէք, ոտներդ էլ էսպէս ետև: Մէկ երկուն, մէկ-երկուն... Էս է որ կեանքի մէջ պէտք է ձեզ պահի: Յետոյ ինքը թռաւ մի կտոր տեղ: Փոքրիկներն էլ ետևից, թրը՝ մի, ընկան կողքի կտուրը:

— Ես չեմ ուզում թռչեմ, — ասաւ փոքրիկներից մինը ու նորից մտաւ բունը: — Իսկի էլ պէտք չեն տաք երկիրները:

— Ուզում ես ցրտից փէտանաս, երբ ձմեռը հասնի: Թէ՞ ուզում ես տղէքը քեզ կախ անեն, խորովեն ու շամփրեն: Լաւ, ուզում ես կանչեմ, — բարկացաւ մայրը:

— Չէ չէ մի կանչի, — ճշաց փոքրիկը ու նորից թռաւ կտուրը միւսների մօտ:

4.

Երեք օրից յետոյ ճուտերը մի քիչ կարողանում էին թռչել ու կարծում էին արդէն, թէ էն է կարող են օդի մէջ բարձր սաւառնեն և թևերը փռեն ու հանգստանան:

Փորձում էին, բայց իսկոյն գլուխկոնծի ցած էին ընկնում ու ստիպւում էին նորից արագ թևերը շարժելու:

Յածը, փողոցով անց էին կենում երեխաներն ու երգում իրենց երգը.

Հէյ, արագիւր, տուն գնա,

ցից մի ոտիդ մի մնա:

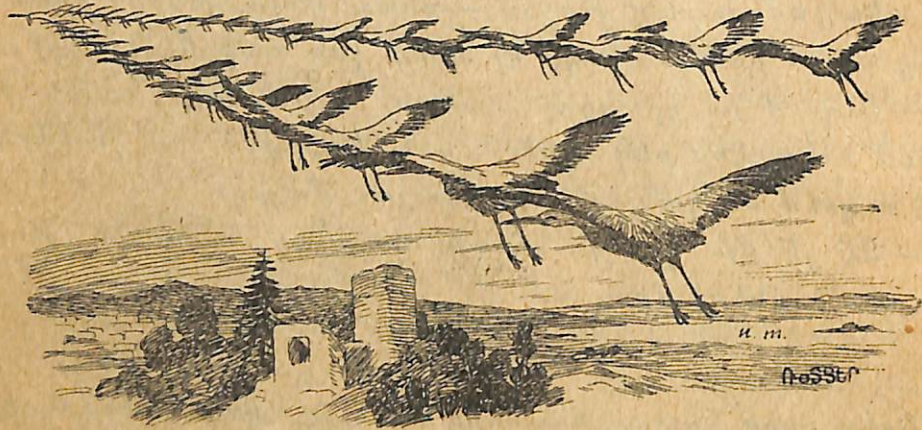
— Մայրիկ, հիմա ցած չը թռչե՞նք ու դրանց աչքերը շը հանե՞նք, — հարցնում էին ճուտերը:

— Դուք ձեր բանին կացէք, — պատասխանում էր մայր

արագիլը:—Մեր արածը շատ աւելի կարևոր է: Մէկ, երկու, երեք: Թռչենք աջ, զանգակատան շուրջը, հիմա էլ ձախ, մէկ, երկու, երեք: Այ, էտ մինը քէֆս եկաւ: Էսպէս որ գնայ, վաղը ձեզ կը տանեմ ճահիճ: Էնտեղ ուրիշ շատ արագիլներ կան. էնպէս արէք, որ ամենքն էլ ձեզ հաւանեն. ասեն՝ էս ինչ լաւն են էս երեխէքը, էս ումն են:

—Իսկ էտ անպիտան տղաներից մեր վրէժը հանելու չէ՞ք,—նորից հարցրին փոքրիկ արագիլները:

—Թող արէք գոռան, ինչքան կուղեն: Չէ՞ որ դուք պէտք է թռչէք դէպի ամպերը, գնանք տաք երկիրներ, իսկ նրանք էստեղ պէտք է մրսեն: Ոչ կանաչ տերև են ունենալու, ոչ էլ գորտ:

52. Ծիծեռնակ

Մարտն անցաւ, հասաւ ապրիլ գեղեցիկ,
հեռու աշխարհից եկաւ ծիծեռնակ.
բարով դու եկար, գարնան կարապետ,
բուն շինողներից ամենից վարպետ:

Պատուհանիս մօտ շինի քո բունը,
անուշ ճրուղոյով երգի գարունը,
ձու ածա՛, հանի գեղեցիկ ձագեր
ու մնա՛ մեզ մօտ մինչև սեպտեմբեր:

53. Մժուկը

1.

Ոչ որ չը տեսաւ, թէ ինչպէս ծնւեց փոքրիկ մժուկը:
Գարնան մի արև օր էր: Աչքը բաց արաւ, նայեց չորս
կողմը ու կանչեց.

—Ինչ լաւ է:

Մին էլ ոտիկներն իրար քսեց ու թռաւ: Թռչում է և ուրախանում ամեն բանով. Իսկ ներքևում խոտը կանաչին է տալի, և խոտի մէջ թագնւած մի կակաչ ժպտում է ու ժպտում.
—Ինձ մօտ արի, փոքրիկ մժեղ,—կանչում է ծաղիկը:

Մժուկը իջաւ ծաղկի վրա,
ծծեց նրա հիւթն ու ասաւ.

—Ինչ լաւ է, և էս բոլորն
իմն է:

Բայց գեռ խօսքը բերնումն
էր, որ բրոռացնելով եկաւ
բրգոտ բոռը:

—Բը՛ռո... էտ ո՞վ է նստել իմ
ծաղկի վրա, բը՛ռո... ո՞վ է խը-
մում իմ քաղցր հիւթը, բը՛ռո...
Դէնը կորի, անպիտան մժուկ:

—Սպասի, էս ինչ բան է,—ալգալգաց մժուկը,—չէ՞ որ
էս բոլորն իմն է:

—Բը՛ռո... չէ, իմն է:

2.

Մժուկը ոտները գօրծով ազատեց կատաղի բոռից: Նստեց
խոտի վրա, լիզում էր ծաղկի հիւթով թաթախւած ոտիկները
ու բարկացած խօսում.

—Ինչ կոպիտ է էտ բոռը, զարմանալի բան է: Ախր չէ՞
որ բոլորն իմն է, արևն էլ, խոտն էլ, ծաղիկն էլ:

—Ո՛հ, ներեցէք, իմն է,—խօսեց բրդոս ճիճուն, որ բարձրանում էր խոտի ցողունի վրա:

Մժղուկը գլխի ընկաւ, որ ճիճուն թռչել չը գիտի, համարձակ ձայնը բարձրացրեց:

—Ներողութիւն, բարեկամ, սխալուում ես, բոլորն իմն է. բայց ես հօ չեմ արգելում քեզ:

—Հաւ, լաւ, մտիկ արա, որ իմ խոտին չը դիպչես. ձեզանից էստեղ էնքան թռչում են որ... Դուք թեթեամիտ ժողովուրդ էք, իսկ ես ծանր ճիճու: Դէ, հայդէ, գնաս բարով:

3.

Մժղուկը թողեց ու թռաւ հեռու. տեսաւ ջուր:

—էս հօ իմն է ու իմը, իմ ջուրը: Ա՛խ, ի՜նչ լաւն է էստեղ խոտ էլ կայ, ծաղիկ էլ կայ:

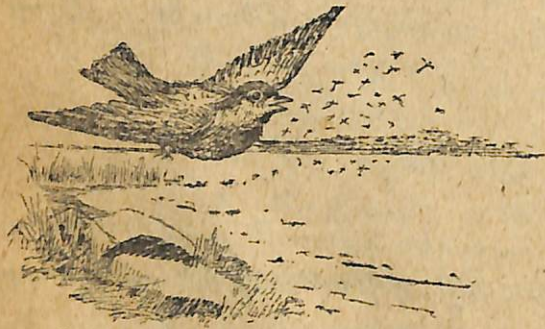
Եւ անա թռչում գալիս են ուրիշ մժղուկներ էլ:

—Բարի օր, բուրիկ:

—Ասածու բարին ձեզ, բուրիկներ: էա ո՛ւր էք թռչում:

—Սաղ ենք անում, դու էլ արի մեզ հետ: էնպէս ուրախանում ենք:

Ու գնացին, խաղում էին ջրի վրա, պտտւում ու թռչկոտում: Յանկարծ, պըժժ, ոնց որ մինը մի քար գցի, ճնճղուկն ընկաւ մժեղների մէջ:

—Վայ, վայ—ժրէժրէացին բոլորն ու ցրեցին դէս ու դէն:

Մին էլ երբ ուշքի եկան, տեսան շատերն էին պակասել:

—Ա՛խ, անզգամ,—հայհոյում էին ծեր մժեղները.—ամբողջ տասը հոգի փչացրեց: «Վահ, ամբողջ ամար հոգի. էս հօ բոսից էլ անց կացաւ»:

4.

Մեր մժղուկի սիրան ան ընկաւ, ու միւս նորեւուկների հետ միասին մտաւ ճանճի խոտերի արանքը, տապ արաւ:

Բայց էստեղ էլ մի ուրիշ փորձանք: Երեք մժղուկի ձուկը կերաւ, երկուսին էլ գորտը տարաւ:

—էսպէս էլ բան կը լինի... դարձացած մնացել էր մեր մժղուկը:—Մի՞թէ կարելի է ապրել էսպէս:

Գիշերն ընկաւ, մութը վրա հասաւ, ու բոլոր մժղուկները մտան եղէգնուտի տաք տեղերը, թաք կացան:

Վերև երկինքը լցւեց աստղերով, լուսինն էլ ծագեց, ու միասին ցուացին ջրի մէջ:

էնպէս սիրուն էր:

—Ա՛խ, իմ լուսնեակը, իմ աստղերը... շընչում էր մըժղուկը, բայց անից էնպէս կամաց էր շընչում, որ ոչ ոք չը լսի:

—Ա՛խ, իմ աստղերը...—շընչաց կամաց ու քնեց:

- 1) Մժղուկը վերջում ինչո՞ւ կամաց էր ասում՝ էս բոլորն իմն է:
- 2) Բացի մժղուկից, էլ ո՞վ է կարծում, որ էս բոլորն իրն է:
- 3) Ո՞ւմն է այս բոլորը:

54. Արօր

Ահա ծագեց կարմիր արև,
տաք ու պայծառ է օրը,
դէհ, քաշեցէք, սիրուն եգներ,
առաջ տարէք արօրը:

Վարը վարենք, ահօս փորենք,
խոր ահօսներ հողի մէջ,
սերմը ցանենք, որ հունձ հնձենք,
խուրձեր դիգենք կալի մէջ:

Կը գայ ձրմեռ, մենք վախ չունենք,
ուրախ կանցնի մեր օրը,
ուտելու միշտ պաշար ունենք,
երբ լիք լինի մեր հորը:

Դէհ, քաշեցէք, սիրուն եգներ,
տաք ու պայծառ է օրը,
ահա ծագեց կարմիր արև,
առաջ տարէք արօրը:

1) Արօրը զուժանից ինչո՞վ է զանազանում:
2) Երբ են վարում հողը. երբ են ցանում:

Ա. ա. ա. ծ. — Ինչ որ ցանես, էն կը հնձես:

Հանելուկ. — Սև հինեմ, կանաչ գործեմ, դեղին կարեմ:

55. Չիու տրտունցը

Գիւղացին գարի էր ցանում:

— Էս ի՞նչ ես անում, ինչո՞ւ ես էս
գարին հողին խառնում, — տրտնջում էր
ձին. — Ի՞նչ կը լինէր ինձ տայիր՝ ուտէի,
քան թէ էտպէս փչացնում ես:

Տէրը ոչինչ չէր պատասխանում ու
իր ցանն էր անում:

— Թէ ինձ չես ուղում տաս, իշին
տուր: Ուտի, ուժ առնի որ բարձես,
չաղացը տանես:

— Թէ իշին էլ չես ուղում տաս, գոնէ հաւերին տուր:
Կուտեն, քեզ համար ձու կածեն:

Տէրը շարունակում էր գարին շարտել աջ ու ձախ:

— Ինչո՞ւ չես պատասխան տալիս, — հարցրեց նեղացած
ձին:

— Քո պատասխանը ամառը կը տամ, — ասաւ գիւղացին:

1) Ամառը ի՞նչ պատասխան պիտի տար գիւղացին:

2) Էլ ի՞նչ կենդանիներ են գարի ուտում:

Հանելուկ. — Մի կով ունիմ, տարէնք մի անգամ կաթ կը
տայ ու իսկի տուն չի գայ:

56. Աքլորն ու մարգարիտը

Օրւան մէկը մի աքլոր

քշուջ-մշուջ անելիս՝

տեսաւ մի մարգարիտ

ազրի միջին փայլելիս:

Գտցեց, տեսաւ. «Էս ի՞նչ է.
ինձ հարցընես՝ ոչինչ է.
Այ, վայր տամ էն մարդին,
որ գին կրտայ էս զատին.
Իսկ ինձ համար մի գարին
արժէ էսպէս հազարին»:

75. Հատիկի զարթնելը

Յորենի հատիկը պառկած էր հողի տակ:
Եւ հատիկի մէջ բնած էր փոքրիկ սաղմը:
Քնած էր ամբողջ ձմեռը:
Գարնան արևի շողը եկաւ կանչեց նրան.
— Զարթիր, գարուն է:

Եւ հատիկի մէջ զարթնեց սաղմը: Զարթնեց, սաստիկ
բաղցր զգաց, սկսեց ծծել իր մօտի պաշարը: Ծծեց, ծծեց ու
մեծացաւ. պատռեց պարուրները ու արմատիկները խրեց
ցած, փափուկ հողի մէջ, նոր կերակուր որոնելու:

Իսկ արևի ջերմութիւնը շարունակ բաշում էր նրան վե-
րևից, ու սաղմը ձգւում էր դէպի այն կողմը, դէպի վեր:

Զգւեց, ձգւեց ու յանկարծ նրա դալար ծիլը դուրս նա-
յեց հողի մի կողմի տակից:

Ինչ տաք էր, ինչ պայծառ ու ինչ ազատ նրա շուրջը:

Առաւօտեան հովիկը բնբուշ զգւեց նրան, դրաւ ցօղի մի
կաթիլ նրա կիսաբաց թերթիկին ու փսփսաց.

— Բարի լոյս:

1) Սրանից յետոյ ծիլը ինչպէս է մեծանալու եւ ինչ է դառնալու:

2) Բացի ցորենից ուրիշ ի՞նչ հացաբոյս գիտէք:

3) Հացաբոյսերն ու խոտերը ի՞նչքան ժամանակ են ապրում:

Հանելուկ. — Բռնեմ ափովս, շաղ տամ թաթովս, մեռնի տա-
րով, սպրի բարով:

58. Գիւղացին ու արջը

1.

Գիւղացին իր բոստանում
գարնանը սերմ էր ցանում.
արջը եկաւ՝ «Բարև քեզ,
ի՞նչ էս անում քեզ ու քեզ.
արի, այ մարդ, միանանք,
մէկտեղ անենք վար ու ցանք.
վար ու ցանքը մեր կիսրար,
հունձն էլ անենք հաւասար»:
— Աչքիս վրա, արջ ախպէր,
օտար խօմ չե՞նք. կուզես բեր
հէնց առաջին անգամը
ցանենք մօտիս շաղկամը:
Ինձ արմատը հողումը,
քեզ փրերն ու ցօղունը:

2.

Քաղցր ու խոշոր շաղկամը
հողում տողեց աշնանը:
Մեր ապէրն ու գիւղացին
շաղկամն հողից հանեցին:
Ապէրն առաւ փրերը,
ընկերը արմատները:

Արջը տեսաւ որ խաբւեց,
մարդու դէմը բիշ լարւեց.
«Վայ, ինձ խաբէ՞ գիւղացին.
կաց, էն միւս ցանոցին,
ինչ որ ցանենք հողումը,
նրան կը տամ ցօղունը»:

Միւս տարի ցանոցին
արջին ասաւ գիւղացին.
—Ախպէր, արի մենք էլի
մի բան ցանենք կիսովի:
Արջը թէ՛ «հա, շատ բարի,
միայն անշուշտ էս տարի
ինձ արմատը հողումը,
քեզ փրենն ու ցօղունը»:

—Համաձայն եմ ես նորէն,
էս հետ ցանենք մենք ցորեն:

Մարդը գիտէր իր բանը.
ապօրը հետ՝ իր տանը
ցորենն ածեց տոպրակը,
ուեց նրա շալակը.
տարան, ցանեցին արտը
բրդոտ ապէրն ու մարդը:

Ղնկերները յունիսին
արտն հնձեցին միասին:
Հասկերն ընկաւ գիւղացուն,
արմատն ընկաւ սարեցուն:
Արջը էլ չը համբերեց,
էտտեղ մի լաւ փրփրեց:

սաստիկ, սաստիկ նեղացաւ,
թրեց, մարդից հեռացաւ:
Ու էն օրից մինչ հիմի
շատ է մարդին թշնամի:

59. Շունն ու նապաստակը

Նապաստակը վագում էր, շունն էլ ետևից, և այնպէս
արագ էր վագում, որ շունը չէր կարողանում հասնի:

—էյ, բարեկամ, էտ փոքրիկը քեզանից լաւ է վագում,
ասաւ շան տէրը:

—Ի հարկէ, —պատասխանեց շունը, —ես վագում եմ փո-
րիս համար, նա վագում է իր կեանքի համար:

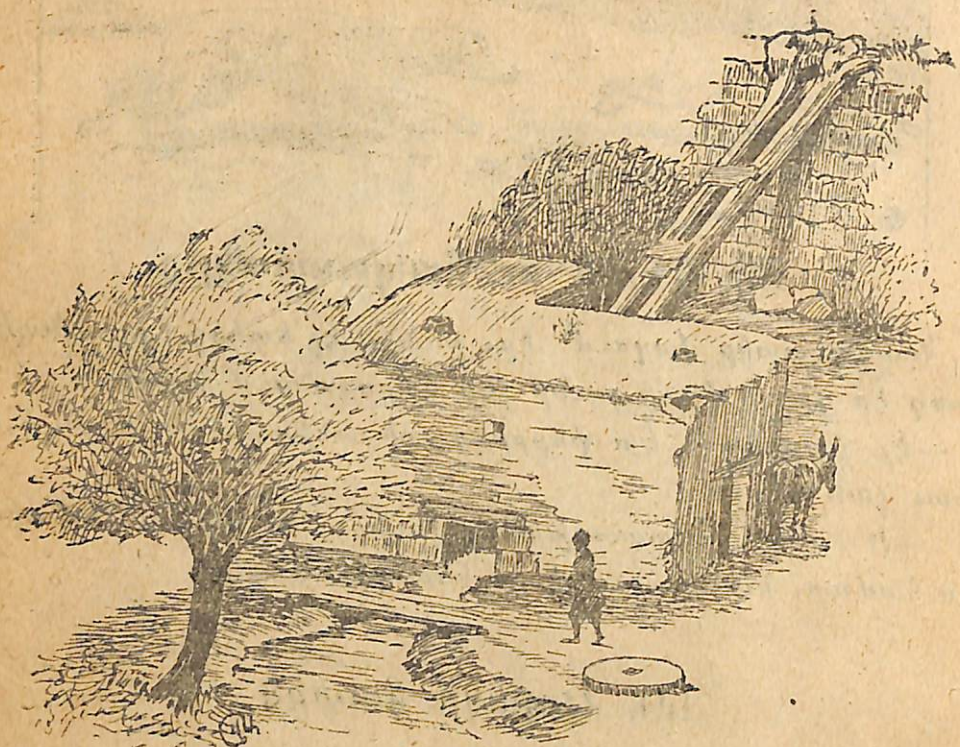
60. Կորեկի հատիկ

Քնել էր ծիտը իր փոքրիկ բնում
ու իր բնի մէջ երազ էր տեսնում,
իբրև թէ լուսին գիշեր էր պայծառ,
ու անթիւ աստղեր վառ իրար մօտիկ,
բոլորն էլ մի-մի կորեկի հատիկ,
և իբրև ինքն էլ թռչում անընդհատ,
կտցում է՝ տիք-տիք,

երկնի երեսից աստղերը հատ-հատ:
Բայց երբ արևը նայեց ձիւղերից,
զարթնեց ծիտիկը իր խորունկ բնից,
կտուցը մի քիչ քսեց դէս ու դէն
ու շատ զարմացած ասաւ իր մտքում.
«Ամբողջ գիշերը չէ՞ որ երկնքում
ես ուտում էի կորեկի հատիկ

ու կացում՝ տիք-տիք,
էլ ինչո՞ւ եմ ես այսպէս քաղց զգում»:

Ա. ա. ծ. — շաւր երագում կուտ կը տեսնի:

61. Չախչախ քաղաւորը

1.

Լինում է, չի լինում մի աղքատ Չաղացպան:

Մի պատուած բուրբը հագին, մի արրոտ փոստալ գլխին ապրելիս է լինում գետի ափին, իր կիսաւեր Չաղացում: Ունենում է մի մոխրոտ բաղարճ ու մի կտոր պանիր:

Մի օր գնում է, որ Չաղացի շուրը թողնի, գալիս է տեսնում պանիրը չկայ:

Մին էլ գնում է շուրը կապի, գալիս է տեսնում բաղարճը չը կայ:

Ես ո՞վ կը լինի ո՞վ չի լինի: Մտածում է մտածում ու Չաղացի շէմքում թակարդ լարում: Առաւօտը վեր է կենում, տեսնում՝ մի աղւէս է ընկել մէջը:

Չը, գող անիծւած, դու ես կերել իմ պանիրն ու բաղարճը հա՛. կաց՝ հիմի ես քեզ պանիր ցոյց տամ:—Ստում է

ու լինգը վերցնում է, որ աղւէսին սպանի:

Աղւէսը ազաշանք պաղատանք է անում: Ինձ մի սպանի—ասում է—մի կտոր պանիրն ի՞նչ է, որ դրա համար ինձ սպանում ես: Կենդանի բաց թող, ես քեզ շատ լաւութիւն կանեմ:

Չաղացպանն էլ լսում է, կենդանի բաց է թողնում:

2.

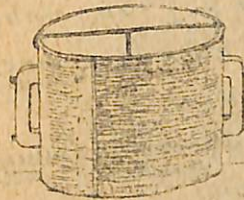
Էս աղւէսը գնում է էտ երկրի թագաւորի աղբանոցում ման է գալի ման, մի ոսկի է գտնում: Վազ է տալի թագաւորի մօտ:

—Թագաւորն ապրած կենայ, ձեր կտոր մի տւէք, Չախչախ թագաւորը մի քիչ ոսկի ունի, չափենք, ետ կը բերենք:

—Չախչախ թագաւորն ո՞վ է:

—Գու դե՛ս չե՛ս ճանաչում, —պատասխանում է աղւէսը: Չախչախը մի շատ հարուստ թագաւոր է, ես էլ իր վեզիրն եմ: Կտոր տուր, տանենք ոսկին չափենք. յետոյ կը ճանաչես:

Կտոր առնում է տանում, աղբանոցում գտած ոսկին ամբացնում կտաի ճեղքում, իրիկուներ բերում, ետ տալի:

—Օֆ, ասում է, գօռով չափեցինք:

Մի թէ ճշմարիտ սրանք կոտով ոսկի են չափել, —մտածում է թագաւորը: Կտոր թափ է տալի, զրընգալէն մի ոսկի է վեր

ընկնում:

Միւս օրը աղւէսը ետ է գալիս՝ թէ Չախչախ թագաւորը քիչ ակն ու մարգարիտ ունի. ձեր կտոր տւէք, չափենք, կը բերենք:

Կոտն առնում է, տանում: Մի մարգարիտ է գտնում, կոխում է կտաի արանքը, էլ ետ իրիկուներ ետ բերում:

—Օֆ, ասում է, մեռանք մինչև չափեցինք:

Թագաւորը կոտը թափ է տալի, մարգարիտը դուրս է թըռ-
չում:

Մնում է գարմացած, թէ էս Չախչախ թագաւորն ինչ-
քան հարուստ պէտք է լինի, որ ոսկին, ակն ու մարգարիտը
կոտով է չափում:

2.

Անց է կենում մի քանի օր: Մի օր էլ աղւէսը գալիս է
թագաւորի մօտ խնամախօս, թէ Չախչախ թագաւորը պէտք
է ամուսնանայ, քո աղջիկն ուզում է:

Թագաւորն ուրախանում, աշխարհով մին է լինում:

— Իէ, զնացէք, ասում է, շուտ արէք, հարսանիքի պատ-
րաստութիւն տեսէք:

Թագաւորի պալատում իրար են անցնում, հարսանիքի
պատրաստութիւն են տեսնում, իսկ աղւէսը ջաղացն է վա-
զում:

Վազում է ջաղացպանին աչքալուս տալի թէ՛ հապա
թագաւորի աղջիկը քեզ համար ուզել եմ: Պատրաստ կաց, որ
զնանք հարսանիք անենք:

— Վայ, քո տունը բանդւի, այ աղւէս. էտ ինչ ես արել:

— Ես ո՞վ, թագաւորի աղջիկը ո՞վ: Ոչ ապրուստ ունեմ, ոչ տուն
ու տեղ, ոչ մի ձեռք շոր... Հիմի ես ի՞նչ անեմ...

— Ի ու մի վախենա, ես ամեն բան կանեմ, — հանգստաց-
նում է աղւէսն ու ետ վազում թագաւորի մօտ:

Վազելով ընկնում է պալատը: «Հայ, հարայ, Չախչախ
թագաւորը մեծ հանդէսով գալիս էր որ պսակւի, ճամփին
թշնամի զօրքերը յանկարծ վրա տւին, մարդկանց կոտորեցին,
ամեն բան տարան. ինքը ազատւեց փախաւ. Չորում մի ջա-
ղաց կայ եկել է մէջը մտել. ինձ ուղարկեց, որ գամ իմաց
անեմ, շոր տանեմ, ձի տանեմ, գայ պսակւի, շուտով զնայ
որ թշնամիներից վրէժն անի»:

Թագաւորն իսկոյն ամեն բան պատրաստում է, տալիս

աղւէսին, հետն էլ շատ ձիաւորներ է գնում, որ պատուով ու
փառքով իր փեսին պալատ բերեն:

4.

Գալիս են հանդէսով ջաղացի դռանը կանգնում: Ջաղաց-
պանի քուրքը հանում, թագաւորի շորերը հագցնում, նստեց-
նում են նժոյգ ձիուն: Երջապատւած մեծամեծներով, առ-
ջևից ձիաւորներ, ետևից ձիաւորներ — էսպէս հանդէսով բե-
րում են թագաւորի պալատը: Իր օրումը պալատ չը տեսած
ջաղացպան — շըշկւած, բերանը բաց, մին շորս կողմը, մին
հագի շորին է նայում, խլչկոտում ու զարմանում:

— Էս ինչո՞ւ չըտեսի նման դէս ու դէն է նայում, աղւէս
ախպէր, — հարցնում է թագաւորը: — Կարծես տուն չըլինի
տեսած, շոր չըլինի հագած:

— Չէ, դրանից չի, — պատասխանում է աղւէսը: — Նայում
է ու համեմատում իր ունեցածի հետ, թէ իր ունեցածը որ-
տեղ, էս որտեղ...

Նստում են ճաշի: Տեսակ տեսակ կերակուրներ են բե-
րում: Ջաղացպանը չի իմանում որին ձեռք տայ կամ ինչ-
պէս ուտի:

— Ինչո՞ւ չի ուտում, աղւէս ախպէր, հարցնում է թագա-
ւորը:

— Գալու ժամանակ ճամփին որ կողոպտեցին, նրա համար
միտք է անում: Չէք կարող երևակայել, տէր թագաւոր, թէ
ինչքան բան տարան և վերջապէս ինչ անպատուութիւն էր էտ
մեր թագաւորի համար: Ի՞նչպէս հաց ուտի — պատասխա-
նում է աղւէսը հառաչելով:

— Բան չկայ, դարդ մի անի, սիրելի փեսայ, աշխարհք
է, էտպէս էլ կը պատահի, — խնդրում է թագաւորը: — Այժմ
հարսանիք է, ուրախանանք, քէֆ անենք:

Ու քէֆ են անում, ուտում, խմում, ածում, պար գալի
եօթն օր, եօթը զիշեր հարսանիք անում: Աղւէսն էլ դառ-
նում է բաւոր:

Հարսանիքից յետոյ թագաւորը իր աղջկանը մեծ բաժինք է տալիս ու մեծ հանդիսով ճամփայ դնում Չախչախ թագաւորի հետ:

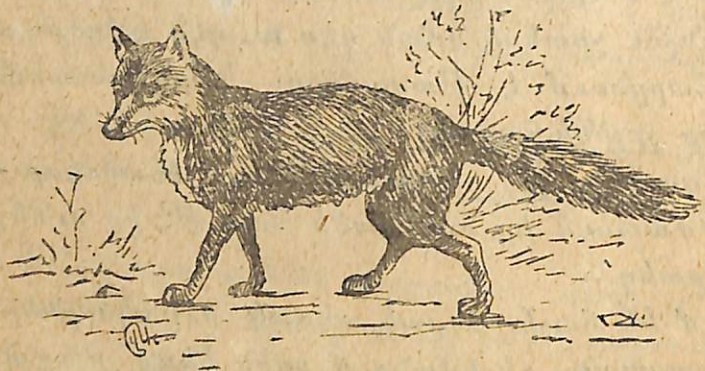
—Կացէք, ես առաջ գնամ, տունը պատրաստեմ, դուք իմ ետեւից եկէք,—ասում է քաւոր աղւէսը ու վազ է տալիս:

Վազ է տալիս վազ, տեսնում է մի դաշտում մեծ նախիր է արածում:

—Էս ո՞ւմ նախիրն է:

Ստում են.—Շահ-Մարինը:

—Պա՛, Շահ-Մարի անունը էլ չը տաք, որ թագաւորը նրա վրա բարկացել է, գորբով իմ ետեւից գալիս է. ով նրա անունը

ուաւ՝ գլուխը կտրել կը տայ. Որ հարցնի թէ ումն է, ասէք՝ Չախչախ թագաւորինը. թէ չէ՝ վայն եկել է, ձեզ տարել:

Վազ է տալի վազ, տեսնում է՝ ոչխարի հօտը սարերը բռնել է:

—Էս ո՞ւմն է:

—Շահ-Մարինը:

Հովիւներին էլ նոյնն է ասում:

Վազ է տալիս վազ, տեսնում է՝ ընդարձակ արտեր, հրնձորները միջին հնձում են:

—Էս ո՞ւմ արտերն են:

—Շահ-Մարինը:

Հնձորներին էլ նոյնն է պատւիրում:

Վազ է տալի վազ, տեսնում է՝ անվերջ խոտհարքներ:

—Էս ո՞ւմն են:

—Շահ-Մարինը:

Խոտ հարողներին էլ նոյնն է ասում:

Հասնում է Շահ-Մարի պալատին:

—Շահ-Մար, ա՛ Շահ-Մար,—գոռում է հեռւից վազելով:—

Քո տունը չը քանդւի, միամիտ նստել ես: Թագաւորը քեզ վրա բարկացել է, մեծ գորբով գալիս է, որ քեզ սպանի, տունն ու տեղը քանդի, տակն ու վրայ անի, ունեցածդ չունեցածդ էլ թագաւորական դրի: Մի անգամ քեզ մօտ մի վառիկ եմ կերել. էն աղուհացը դեռ չեմ մոռացել: Վազեցի եկայ, որ քեզ իմացնեմ: Շուտ արա, գլխիդ ճարը տես, քանի չի եկել:

—Ի՞նչ անեմ, ո՞ւր գնամ—հարցնում է սարսափած Շահ-Մարը ու տեսնում է, որ ճշմարիտ, հեռւից փոշի բարձրացնելով գալիս է թագաւորը:

—Փախի, շուտով ձի նստի, փախի, էս երկրից կորի, էլ ետ չը նայես:

Շահ-Մարը իսկոյն նստում է իր լաւ ձին ու փախչում իր երկրից:

6.

Աղւէսի ետեւից գալիս են հարսնքաւորները: Գալիս են գունձով, թմբուկով, երգով, գորբով, հրացան արձակելով ու աղմուկով:

Գալիս են Չախչախ թագաւորն ու իր կինը ոսկեգօծ կառքի մէջ. նրանց առջևից ու ետևից անհամար ձիաւորներ:

Հասնում են մի դաշտի: Տեսնում են՝ մեծ նախիր է արածում:

—Էս ո՞ւմ նախիրն է,—հարցնում են ձիաւորները:

—Չախչախ թագաւորինը, պատասխանում են նախրապանները:

Անց են կենում: Հասնում են սարերին, տեսնում են ոչխարի սիպտակ հօտը սարերը բռնել է:

—էս ումն է,— հարցնում են ձիաւորները:
Չախչախ թագաւորինը,— պատասխանում են հովիւները:
Անց են կենում, հասնում են ընդարձակ արտերի:

—էս ում արտերն են:

—Չախչախ թագաւորինը:

Հասնում են խոտհարքներին:

—էս ումն են:

—Չախչախ թագաւորինը:

Ամենքը մնացել են զարմացած, Չախչախ թագաւորն ինքն էլ քիչ է մնում խելքը թոցնի:

էսպէսով աղւէսի ետեից գալիս են հասնում Շահ-Մարի պալատներին:

Քաւոր աղւէսն էնտեղ արդէն տէր է դառել, կարգադրութիւններ է անում: Ընդունում է խնամիւններին ու նորից ըսկսում են քէֆը:

Հէյ, ջան երեխէք, քէֆ արէք դուք էլ:

էսպէս հարսանիք երբ կը լինի մէկ էլ:

որ Չաղացպանը դառնայ թագաւոր,

Չաղացը պալատ, աղւէսը քաւոր:

62. Ուլունք

Գարունը եկաւ ամպերով,
ամպերը եկան անձրևով.
անձրևը տանեմ արտին տամ,
արտը ինձ ցորեն տայ.
ցորենը տանեմ Չաղացին տամ.
Չաղացը ինձ ալիւր տայ.
ալիւրը տանեմ տաշտին տամ,
տաշտը ինձ խմոր տայ.

խմորը տանեմ թոնրին տամ,
թոնիրը ինձ հաց տայ.

հացը տանեմ բոշին տամ,
բոշին ինձ ուլունք տայ.

նանս ինձ ծեծի, ծեծի,
տանից քշի, դուրս անի:

1) էս ասողը աղջիկ է, թէ տղայ:

2) նանք ինչի՞ պիտի ծեծի:

63. Կարմրակառու

Ասուած թռչուններին ստեղծելիս՝
ոտներ տաւ ոտաստեն, թևեր տաւ
որ թռչեն, կառուց տաւ որ ուտեն, ու-
տեն ու երգեն:

Երբ բոլոր թռչունները պատրաստ
կանգնած էին նրա շորս կողմը, Ասուած
բաց արաւ իր ներկերի տուփը և սկսեց գոյն-գոյն ներկել
նրանց փետուրները:

Աղաւնին գուրս եկաւ կապոյտ, զեղձանիկը դեղին, ագ-
ուաւը սև, ճայր սպիտակ, և այսպէս բոլոր թռչուններին ներ-
կեց Ասուած ու գոյնզգոյն զարդարեց:

Միայն մնաց մէկը, որ չէր ուզեցել միւսներին հրրմշախ ու
առաջ անցնի, և վերջապէս նա էլ որ մօտ եկաւ, էլ ներկ չէր
մնացել. Աստծու բոլոր գոյնները հատել էին. Մնացել էին դա-
տարկ ամանները:

Խեղճ թռչունը սկսեց լաց լինել, որ բոլոր ընկերները սի-
րուն-սիրուն փետուրներ ունեն, իսկ ինքը չէ:

—Լաց մի լինի,— ասաւ Ասուած, մի բան կանենք: Ա-
մեն մի ամանում դեռ քիչ մնացել է. Մօտ արի, տեսնեմ:

Ասաւ, առաւ վրձինը ու մնացած ներկերը բսեց թռչունի
 փետուրներին: Այստեղ կապոյտ, այնտեղ գորշ, մի կտոր դե-
 դին, մի կտոր կանաչ, մի կէտը սպիտակ, էն մի կէտը սև,
 գլխին կարմիր, ու դուրս եկաւ խատուտիկ կարմրակատարը:

64. Թռչունի մտածումները

Ես ապրում էի մի փոքրիկ
 տան մէջ

առատ ու անփոյթ.

աշխարհքն ինձ համար կլոր էր անվերջ,

կեղևը կապոյտ:

Նրբանից յետոյ աչքըս բաց արի

մի փոքրիկ բընում.

ասի՝ աշխարհքը յարգից է շինած

ու մայրս է շինում:

Մի օր էլ բընից գլուխս հանած

նայում եմ դէս դէն,

տեսնեմ՝ աշխարհքը տերևից շինա ծ

մեր բունը վըրէն:

Հիմի թըռչում եմ հեռու, շատ հեռու,

ամեն տեղ գընում,

բայց թէ աշխարհքը ինչից է շինած,

էլ չեմ հասկանում:

1) Էլ ի՞նչ կենդանի գիտէք, որ ձից է ծնւում:

2) Ի՞նչպէս կը մտածէր արտուտը, ծիծեռնակը:

65. Ո՛ր է իմ արևը

1.

Կար ու չըկար մի փոքրիկ սիրուն աղջիկ:

Մի օր այդ փոքրիկ աղջիկը գարթնեց, նայեց չորս կողմը,
 տեսաւ՝ մուլթն է: Այնպէս մուլթն է, որ հագիւ գտաւ իր գուլ-
 պաները:

Նայեց լուսամուտի կողմը: «Ո՛ր է իմ արևը», ասաւ,
 «նր է իմ պայծառ արևը»:

Վեր կացաւ, հագաւ կօշիկները, հագաւ վերարկուն ու
 գնաց իմանայ՝ ո՛ր է կորել իր արևը:

2.

Երբ տանից դուրս էր գալիս, շըփշըփալի դէմն ելաւ
 անձրևը:

— Բարև քեզ, անձրև, — ասաւ փոքրիկ աղջիկը: — Իմ արևը
 չէս տեսել:

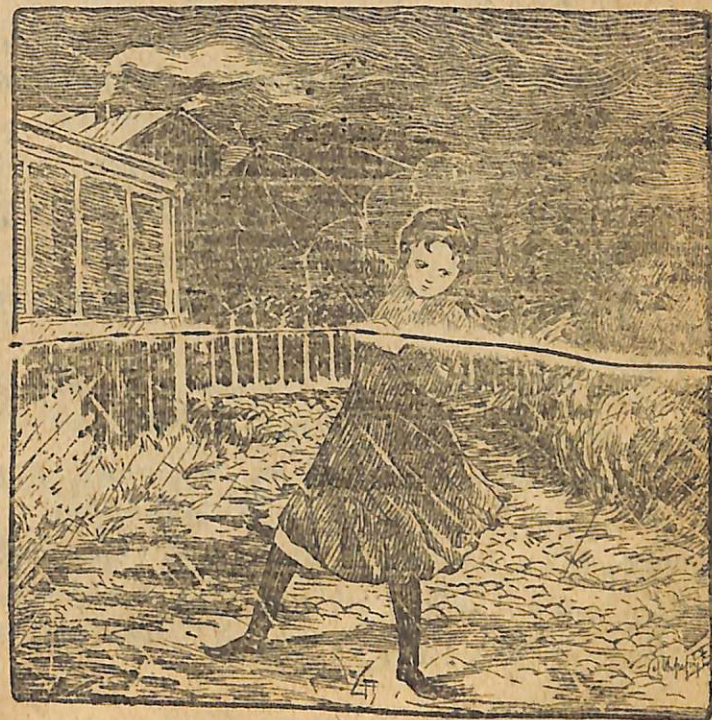
— Այ, կը թըջեմ, շը՛փ, — ասաւ անձրևը:

— Ապա տես-
 նենք, — ծիծաղեց
 փոքրիկ աղջիկը
 ու բաց արաւ
 հայրիկի մեծ հո-
 վանոցը:

3.

Դէմն ելաւ քա-
 մին:

— Այ, քամի,
 դու հեռու աշ-
 խարհներից ես
 գալիս, շը գիտես,
 էս օր ո՛ր է կո-
 րել իմ արևը,

ասաւ փոքրիկ աղջիկը:

—Հնւ, հնւ, ճամփայ տուր,—բարկացաւ քամին ու կորաւ գնաց:

—Ահ, ի՜նչ կոպիտն է,—մտածեց աղջիկը ու առաջ գնաց:
4.

Գնաց գնաց ու տեսաւ. երկնքում իրար ետեկից վազ են տալի սև-սև ամպեր:

—Էյ, ամպեր, ամպեր, իմ արեկն չէ՞ք տեսել,—կանչեց փոքրիկ աղջիկը: Դուք արեկն էնքան մօտ էք ապրում:

Ամպերը ոչինչ չը պատասխանեցին, յօնքերը կիտած անցան գնացին:

5.

Մի քիչ էլ գնաց ու պատահեց վարդի թփին:

—Միրուն թփիկ, դու լաւն ես, չը գիտե՞ս էսօր ուր է կորել իմ պայծառ արևը:

—Ախ, ես այնպէս ծարաւ էի, տերևներս այնպէս փոշոտ. կոկոմներս էլ թառամում էին,—փրսփրսաց վարդի թուփը, անձրևի կաթիլները վրայից թափ տալով:

—Ես քեզ իմ արևն եմ հարցնում, ասաւ փոքրիկ աղջիկը:

—Ախ, ես այնպէս ծարաւել էի, այնպէս շոքեր: Անձրևը եկաւ, արմատներիս ջուր տուաւ, տերևներս լաց:

6.

Մի քիչ էլ գնաց, տեսաւ ծիտիկին:

—Ծիտիկ պիծիկ, չը գիտե՞ս ուր է իմ արևը:

—Արևը: Կուզե՞ս,—ասաւ ծիտիկը:

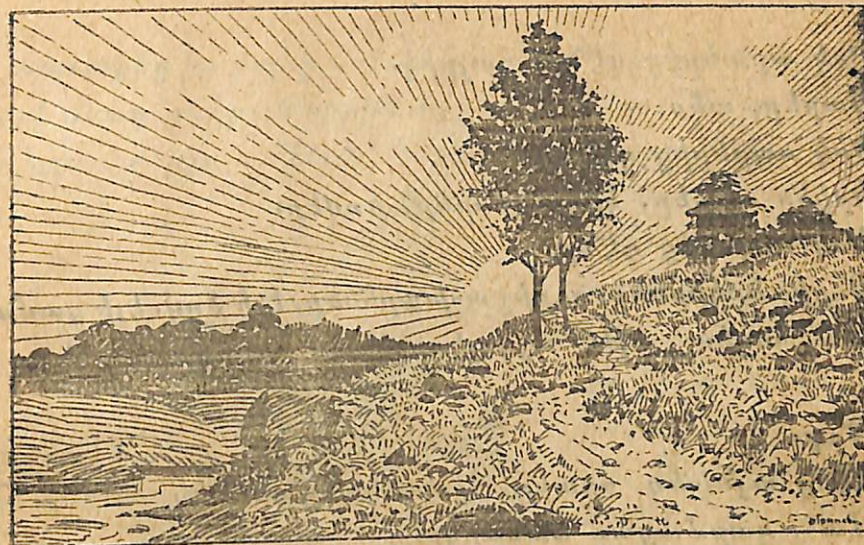
Ծիտիկը թռաւ, նստեց մի բարձր ճիւղի ծայրին ու սկսեց երգել:

Առաջ երգում էր կամաց ու քնքուշ, ու ծաղիկները իրենց թաց երեսները բարձրացրին:

Յետոյ աւելի զլարթ ու աշխուժ. բոլոր կենդանիները գուրս եկան իրենց թաքնւած տեղերից:

Վերջը՝ այնպէս սրտանց ու հրաշալի, սր ինքը արևը գլուխը դուրս հանեց սև ամպերի ետեկից ու ժպտաց:

Առած.—Անուշ լեզուն օձը բնից կը հանի:

66. Տղան ու Արևը

—Արև, նորից գնում ես դու. սարի-եռն ինչ ունիս-դու: Քիչ էլ մնա լեռան կողին, դեռ չեմ ուզում ես անկողին. վազվզել եմ ես դեռ ուզում զով ու զլարթ այս պարտէզում:
—Սարի եռն, այ ժիր տղայ, քեզ պէս առոյգ մանուկ շատ կայ, որոնք՝ ամբողջ գիշերը քուն, սպասում են իմ գնալուն. նրանք նոյն զով պարտէզում խաղալ, վազել շատ են ուզում:

Ի՞նչպէս է, որ մի տեղ նոր են գնում անկողին, իսկ մի սրիչ տեղ անկողնից դեռ նոր պտտի վեր կենան:

97. Երկրի շուրջը

—Հայրիկ ջան, ի՜նչ կայ մեր այգիներից գէնը,—հարցրեց Յամբիկը:
—Չըգիտե՞ս, աղջիկս: Արտեր:

— Իսկ արտերից դէ՛նը, հայրիկ:

— Սարեր, տես:

— Իսկ սարերից դէ՛նը:

— Կրկին սարեր, կրկին ձորեր, ծովեր:

— Իսկ ծովերից դէ՛նը:

— Ուրիշ երկիրներ, ուրիշ աշխարհներ, էլի ծով, էլի ցամաք: Եւ գիտե՛ս, հոգիս, եթէ այդպէս գնաս ու գնաս՝ ձեր կը հասնես:

— Ո՛ւր:

— Հէնց այնտեղ, որտեղ, հիմա կանգնած ես:

— Վա՛հ, զարմացաւ Յասմիկը:

1) Խնձորի վրայ նստել էին երկու ծանծ. մէկը ծամփայ ընկաւ, գնաց ուղիղ, միշտ առաջ: Ո՛ւր հասաւ:

2) Գիտե՛ս՝ ինչ ձեւ ունի երկերը:

3) Ինչո՞վ են ծամփորդում ցամաքի վրա, ինչո՞վ են ծամփորդում ջրի վրա:

68. Անճոռնի ճուտիկը

Երեք շաբաթ թուխսը վեր շէր կենում ձւերի վրայից, ճասներկու բրդոտ ճուտեր դուրս էին եկել, մնում էր միայն մի կանաչաւուն փոքրիկ ձու:

Վերջապէս մի առաւօտ թուխսը նկատեց, որ ձւի ներսից մէկը թրխիթրխկացնում է: Սաստիկ ուրախացաւ, հսկո՛ցն շարդեց ձուն կտուցով: ու միջից դուրս եկաւ ճուտիկը:

Սա նման շէր իր եղբայրներին ու բոյ՛ջը: Աւելի բըրդոտ էր, աւելի գեղին, ոտիկները կարճ-կարճ, գլուխը լայն, կտուցը սափակ:

«Էս ի՞նչ անճոռնի է», մտածեց մայրը, մի քիչ տխրեց, բայց շուտով ինքն իրեն սիրտ տւաւ թէ՛ ոչինչ, կը մեծանայ, կը գեղեցկանայ:

Հաւաքեց իր բոլոր ճուտիկներին ու հպարտ-հպարտ կորիկալով գնաց բակը: Փոքրիկները աշխուժ ու արագ վազվզում էին նրա շուրջը. միայն նորածինը քայլում էր ծանր ու օրօրելով:

Մայրը տարաւ նրանց առի ափը բուջուջ անելու: Անճոռնի ճուտիկը շուրջ տեսաւ թէ չէ՛ ընկաւ մէջը:

Մայրը սարսափած ճչում էր, կանչում, թևերը թափ տալիս, նետում դէպի շուրջ: Ճուտիկներն էլ ծնում էին, դէս ու դէն ընկնում:

— Օգնեցէք, օգնեցէք, եղբայրիկը խեղդւում է:

Ամբողջ բակը իրար անցաւ. հաւերը կը շփշփաջին, արլարը բարձր ծղրտաց, փրկած հնդկահաւն էլ ամուր դուտդուտում էր:

Իսկ անճոռնի ճուտիկը թեթև շարժում էր իր թաղանթաւոր թաթերը ու հանգիստ լող տալիս ջրի երեսին:

Պառաւ նանը լսեց թուխսի ճիչն ու բակի աղմուկը, դուրս վազեց, տեսնի՛ ինչ է պատահել: Ու խփեց ծնկանը:

— Վա՛յ, բոռանամ ես, էս ի՞նչ եմ արել. հաւի տակ բազէ՛ ձու եմ դրել:

1) Ինչո՞ւ քաղիկը կարողանում է լող տալ, իսկ միւս ճուտիկները ոչ:

2) Եթէ թխսամէրը ոչ թէ հաւ, այլ քաղ լինէր, նրա աչքին այն տասերեք ճուտիկներից քանիսը անճոռնի կերեւային:

3) Ի՞նչպէս կը լինէր այս պատմութիւնը, եթէ պատար այդ նոյն տասերեք ձուն մի թխսկան քաղի տակ դրած լինէր:

1.

Լինում է մի սար,
էն սարում մի ծառ,
էն ծառում փրչակ,
փրչակում մի բուն,
բնում երեք ձագ,
ու վրէ՛ն Կրկուն:

— Կո՛ւկու, կո՛ւկու, իմ կուկուներ
էրբ պիտի գուր առնէք թներ,
թրոչէք, գրնաք,
ուրախանաք...

Երգում էր մարիկ Կրկուն:
Մին էլ, ընր՛, Աղւէսն եկաւ.
— Էս սարը իմն է
էս ծառը իմն է,
ծառում փրչակ կայ,
փրչակում մի բուն,
էս ո՛վ է եկել,
տիրացել թաքուն:

Ախ, դու Կրկու յիմար Կրկու,
բանի՛ փորրիկ ձագ ունես դու:
— Երեք հատ ձագ, աղա, Աղւէս:
— Երեք հատ ձագ ցոյց կը տամ քեզ,
ու չես ասել, դու անամօթ,
մինը ծառայ դրկես ինձ մօտ:
Չգի շուտով մի հատը ցած,
թէ չէ կացինս՝ հրրէն սրրած,
գրնամ բերեմ,
ծառը կրարեմ...
— Վայ, չը կտրես:

Ասուած սիրես,
էս մինն ահա
տար քեզ ծառայ,
միայն թէ էտպէս
մի շընջի մեզ
բընով—տեղով,
ամբողջ ցեղով:

Խնդրեց մարիկ Կրկուն ու ձագերից մինը ձգեց ներքև—
Աղւէսը հափ առաւ գնաց:

— Վայ-վայ, դո՛ւ-դո՛ւ,
իմ լաւ կուկու
ո՞ր սև սարում,
ո՞ր անտառում,
ո՞ր թփի տակ
կորար մենակ...
վայ-վայ, դո՛ւ-դո՛ւ,
իմ լաւ կուկու...

2.

Կաց էր լինում մարիկ Կրկուն, մին էլ, ընր՛, Աղւէսը ետ
եկաւ.

— Էս սարը իմն է,
էս ծառը իմն է,
ծառում փրչակ կայ,
փրչակում մի բուն,
էս ո՞վ է եկել,
տիրացել թաքուն:

Ախ, դու Կրկու, յիմար Կրկու,
բանի՛ փորրիկ ձագ ունես դու:
— Երկու հատ ձագ, աղա Աղւէս:
— Երկու հատ ձագ ցոյց կը տամ քեզ
ախ, չարամիտ, դու աւաղակ,
ի՛նչ խաբար է, երկո՛ւ հատ ձագ:

Ի՞նչ, ուզում ես՝ էստեղ զօրով
 լրցնես ամբողջ կրկուններով...
 Զրգի շուտով մի հատը ցած,
 Թէ չէ կացինս՝ հրբէն սրբած,
 գրնամ բերեմ,
 ծառը կրտրեմ...
 —Վայ, չը կտրես,
 Աստուած սիրես,
 էս էլ առ տար
 ու թող դադար,
 վերջինը գէթ
 մընայ ինձ հետ...

Աղաչեց մարիկ Կրկուն ու երկրորդ ձագն էլ ձրգեց ներ-
 քե: Աղէսը հափ, էս էլ առաւ ու գնաց:

Վո՛ւյ-վո՛ւյ,
 քնչի համար
 եկայ ես սար,
 բուն շինեցի,
 ձագ հանեցի,
 Աղէսն եկաւ,
 տարաւ, կերաւ,
 երկու, երկու,
 կուկու... կուկու...
 Էաց էր լինում մարիկ
 Կրկուն:

3.

էս միջոցին, դա՛, դա՛, դա՛, Ագուան անց էր կենում էն
 կողմերով: Լրսեց Կրկու լացի ձայնը:

—էտպէս տխուր ու գարնուրիկ
 Ի՞նչ ես լալիս, Կրկու քուրիկ:
 —Ի՞նչպէս չը լամ, ա՛ սանամէր:

Աղէսն եկաւ էն, սրտամեռ,
 գրլիս էսպէս փորձանք բերաւ,
 ձագուկներս տարաւ, կերաւ:
 —Վո՛յ իմ աչքին. անխելք Կրկու,
 Ի՞նչպէս իզուր խաբւել ես դու
 սուտ խօսքերից շար Աղէսի:
 Ո՞նց թէ սարը իմն է՝ կասի:
 Ո՞վ է տըւել էն լըրբին սար,
 սարն ամենքինս է հաւասար...
 Ո՞վ կը թողնի՝ վեր կենայ նա,
 ամբողջ սարին գայ տիրանայ,
 անունը տայ սրբած կացնի,
 սրան, նրան սուտ վախեցնի,
 ու մինն էսօր, միւսը երէկ,
 ձագեր տանի ուտի մէկ մէկ...
 Սև Գրողի էն տարածին
 ո՞վ է տըւել սրած կացին.
 մին էլ որ գայ ու սպառնայ,
 մի վախենայ, բըշի գրնայ:

էտպէս ասաւ Ագուան ու թռաւ գնաց: Ահա կրկին Աղ-
 էսն եկաւ.

—էս սարը իմն է,
 էս ծառը իմն է...

Հազիւ էր ասել, Կրկուն բնից գլուխը հանեց.
 —Սուտ ես ասում, դու խաբեբայ,
 անխիղճ գազան, անկուշտ, ագահ:
 Ո՞վ է տըւել էստեղ քեզ սար,
 սարն ամենքին է հաւասար,
 Ի՞նչ ես եկել, սուտ տէր դարձել,
 ես էլ՝ յիմար, ճիշտ եմ կարծել
 ձագուկներրս տւել եմ քեզ...

Կորի, գրնա, դու շար Աղւէս,
հերիք ինչքան սուտ ես խարել,
հիմի գիտեմ, չեմ վախում էլ
կացին չունես՝ ծառը կրտրես:

—Ո՞վ ասաւ քեզ
—Ագռաւն ասաւ:
—Ագռաւը լաւ:

4.

Ու Ագռաւի վրա բարկացած Աղւէսը պոչը քաշեց, հեռա-
ցաւ: Գնաց մի դաշտում սուտմեռուկի տւաւ, վէր ընկաւ,
իբրև թէ սատկել է:

Ագռաւն էլ կարծեց՝ իրաւ սատկել է, թռաւ եկաւ վրէն
վէր եկաւ, որ աչքերը հանի: Աղւէսը հնափ, յանկարծ բռնեց:

—Ղա՛-ղա՛, -ղա՛, -ղա՛,

Աղւէս աղա...

—Ա՛յ, դու կռաւան, չարալեզու,

ոնց թէ Կրկին ասել ես դու՝

թէ ես կացին չունեմ սրրած.

Կացին չունեմ... դէ, հիմի կաց...

—Վայ, քեզ մեղայ,

Աղւէս աղա,

ես եմ ասել, չեմ ուրանում,
ինձ քրքրրի, ինձ կեր հում-հում,
տո՛ւր՝ ինչ պատիժ սիրտդ կուզի,
բայց մի վերջին խօսքըս լրսի:
Ես էն սարում, հէնց դէմ ու դէմ,
էնպէս մի թանգ պահուտ ունեմ,
որ չես գրտնի դու քո օրում
ոչ մի թառում կամ անտառում:
Ընչի համար էն ահագին
գանձը կորչի հողի տակին:
Արի գնանք, հանեմ տամ քեզ,
էնքան ուտես, էնքան ուտես...
Թէ չը լինի ու սուտ դուրս գամ,
ես հօ էստեղ միշտ կամ ու կամ...

«Գնանք, ասաւ Աղւէսը: Թէ կը լինի՝ շատ լաւ, թէ չի
լինի՝ էլի քեզ կուտեմ»:

5.

Գնացին:

Վերևից թռչելիս Ագռաւը նկատել էր, որ մի թփում
պառկած էր գիւղացու շունը: Աղւէսին տարաւ, տարաւ դուրս
բերաւ ուղիղ էն թփի վրա:

—Այ, ասաւ, էս թփումն է իմ պահուստը:

Աղւէսը ագահ վրա ընկաւ թփին. շունը վեր թռաւ, կո-
կորդից բռնեց ու դրաւ տակին: Աղւէսը խեղդելով սկսաւ
խրխուալ:

—Ա՛խ, Ես... ախ, Ես...

զգոյշ Աղւէս,

փորձանքի մէջ

ընկնեմ էսպէս...

Ա՛խ, անիրաւ,

դու սև ագռաւ...

—Ինչքան էլ որ լինիս զգուշ,

չարի առջև թէ վաղ, թէ ուշ

էտ է պահւած, Աղւէս աղա,

ղա՛, զա՛, զա՛, զա՛...

Պատասխանեց Ագռաւն ու թռաւ. ինքն էլ ազատեց,
Կրկուն էլ:

Առած. — Գայլն անունն է դուրս եկել, աղւէսը աշխարհ քանդեց:

70. Կապիկը

1.

Բակից դայիրի ձայն լսեց:

Աշտոր իսկոյն ճանաչեց այդ ձայնը:

— Կապիկ, մայրիկ ջան, կապիկ են բերել, — կանչեց նա ու վազեց պատշգամբ:

Տան բոլոր երեխաները դուրս էին թափւել. Դարպասի մօտ հաւաքւել էին փողոցից տղայ ու աղջիկ, մշակներ, ծառաներ: Բակի մէջտեղը մի թուրք դայիրա էր դրմբդրմբացնում, իսկ միւսը պար էր ածում մի կապիկ ու երգում՝ քաշքշելով շղթայից:

Կապիկ, ցոյց տուր՝ մեր աշխարհում

Աղջիկները հնց են պարում:

Դայիրա խփողը փոխէփոխ կրկնում էր ընկերոջ խօսքերը: Երեխաները հրահուում էին. բակի շունը հաչում էր:

Կապիկը շորսթաթ վեր-վեր էր թռչում, իբրև թէ պարում է. նրա մարդանման դէմքը ամեն բոպէ անհանգիստ դառնում էր մէկ տիրոջ աչքերին, մէկ հաչող շան կողմը:

Կապիկ, ցոյց տուր՝ մեր քաղաքում

աղէն գործից հնց է դառնում:

Կապիկը փայտին էր յենւում, մի ձեռքը դնում մէջքին ու պոչը գետնին թրևելով՝ առաջ էր գալիս.

Կապիկ, ցոյց տուր՝ մեր սարերում

Հովիւն հօտը հնց է պահում:

Կապիկը վզին էր դնում փայտը, գլխի ետեւից երկու թեւերով գրկում էր ծայրերը և պտտւում տիրոջ շուրջը:

2.

Երեխաները ուրախութիւնից աղաղակում էին, իսկ շունը աւելի ու աւելի կատաղի էր հաչում:

Սմեն հաչոցին կապիկը ցնցւում էր և յաճախ սխալւում: Այն ժամանակ տիրոջ փայտը իջնում էր նրա գլխին ու վզի շղթան այնպէս ամուր էր թափ տալիս, որ կենդանին վախեցած ատամները կրճտացնում էր, մի անորոշ ձայն էր հանում և իսկոյն սխալը ուղղում:

Կապիկ, ցոյց տուր՝ վերի թաղում

մեր բրուար հնց է կաղում:

Կապիկը ետեւի թաթերով բռնում էր փայտից և առջևի թաթերի վրա ման գալիս՝ պոչը ցից արած:

Կապիկ, ցոյց տուր՝ փոշիներում

հարբածները հնց են փռւում:

Կապիկը փուլեց մէջքի վրա ու ոտքի կանգնեց, գլուխը ու նորից կանգնեց... Այն միջոցին շունը ամբողջ ուժով ձիգ տուաւ իր շղթան ու, չը կարողանալով կտրել, ծառս ելաւ ետեւի ոտների վրա ու խռպոտ ձայնով, խեղդւելով, գազազած հաչում էր:

Կապիկը սարսափահար դէնը թռաւ, երկու ձեռքով աշխատեց ազատւել վնոցից, աւելի վախեցաւ շուրջը բարձրացած ճիչ ու աղաղակից, յանկարծ մի վայրենի ճիչ արձակեց, մագլցեց իր տիրոջ շորերով ու կպաւ նրա կրծքին:

Կպաւ ու չոած աչքերը սոսկումով չէր հեռացնում գա-
զազած շնից:

Ամեն կողմից թափւեցին շաքար, կանֆետ, տխիլ, խնձոր,
սև փոզ, բայց կապիկը պոկ չէր գալիս տիրոջ կրծքից, նոյնիսկ
այն ժամանակ, երբ տէրը կռանում հաւաքում էր այդ ամենը:

3.

Ամբողջ օրը Աշոտը չէր մոռանում կապիկի սարսափահար
հայեացքը: Եւ երբ պառկեց անկողին, նորից երկար մտածում
էր: Յանկարծ նրան այնպէս թւաց, թէ մի բան իր կոկորդը
խեղդում է. ձեռքը տարաւ դէպի պարանոցը ու տեսաւ՝ վզնոց ^{Յ. III}
է: Վզնոցը ամուր հուպ էր տալիս, և ամեն ըոպէ մէկը շրդ-
թայից ամուր քաշում էր: Աշոտը աչքը բարձրացրեց ու
տեսաւ, որ իր վզի շրթայի ծայրից բռնել էր մի մեծ կապիկ,
իսկ կողքին մի ուրիշ կապիկ դայիրա էր ածում և երգում.

Յոյց տուր, Աշոտ, մեր աշխարհում

աղջիկները հնց են պարում:

Եւ Աշոտը պարզ լսում էր պատշգամբներին, դարպասի
մօտը, շուրջը կանգնած մեծ ու փոքր կապիկների հրհռոցն
ու ծիծաղը, շան սարսափելի հաչոցը... Իսկ գլխին պտտւում
էր պար ածող կապիկի փայտը:

Աշոտ, ցոյց տուր՝ փոշիներում

հարբածները հնց են փռւում:

Աշոտը գլորւում է ու կանգնում, նորից է գլորւում...

Յանկարծ շունը կատաղած պոկ է գալիս, կտրում է շրդ-
թան ու յարձակւում Աշոտի վրա: Եւ Աշոտը զգում է, թէ
ինչպէս շան սուր ատամները ցցւում են իր ոտի մէջ. ցաւից
սարսափահար ճչում է ու վեր թռչում...

—Մայրիկ, մայրիկ...

Անկողնի մօտ կանգնած էր մայրիկը՝ մոմը ձեռքին ու
անհանգիստ նայում էր նրան:

71. Սարդը

Յանց է գցում ճարպիկ սարդը
երկար բարակ ոտներով.
Ս, ճանճերն են նրա գարդը,
բան չի կերել օրերով:
Շուրջ է գալի, շուրջ է գալի,
իր նուրբ թելերն է հիմում,
դէն է գնում, ետ է գալի,
մինչև գործը աւարտում:
Ձիգ կախել է, տես, գերանից.
Ինչ արւեստ է, ինչ ոստայն.
և ճանճերը ամեն կողմի
շտապում են՝ մտիկ տան:
Շուրջ են գալի, շուրջ են գալի,
և՛ նայում են, և՛ վազում,
դէն են գնում, ետ են գալի,
անվերջ աշխուժ տրգտրգում:
Իսկ վարպետը սոված փորով
պըպըզել է մի կէտում
և անհամար իր աչքերով
այդ ժիր ճանճերն է դիտում.
Շուրջ են գալի, շուրջ են գալի,
բայց միշտ ըզզուշ են թռչում,
հասկանում են մօտ չեն գալի,
տրգտրգում են ու կորչում:

Սարդը ինչո՞ւ է ոստայն շինում:

Ս. ա. ծ. — ճանճն ինչ է՝ ճենճն ինչ լինի:

72. Մեխի պատմութիւնը

—Ըհը, ու՛ֆ,—խորը տնքաց մեխը, հէնց որ պինդ խրւեց տախտակի կուրծքը:

—Վահ, մի բիշ բաղաբաժարի, էտպէս հուպ չեն տայ,—բողոքեց տախտակը, նորեկին տեղ տալով իր ծոցում:

—Ի՞նչ բաղաբաժարութեան ժամանակ է, գլուխս ջարդեց էտ անիծածը,—վրա տուաւ մեխը շարացած:

Իսկ երբ մուրճի վերջին հարւածը անց կացաւ ու մեխի գլուխը բիշ հանգստացաւ, փոխւեց և տրամադրութիւնը:

—Իէ սրանից յետոյ երևի կը հանգստանամ. էտպէս էլ չարչարանք,—բացականչեց ինքն իրեն:

—Չարչարանք, չարչարանք. մարդ իմանայ՝ էտ ի՞նչ էք անում դուք, մեխերդ, որ բոլորդ էլ շարունակ տրտնջում էք,—գայրացաւ տախտակը: Չարչարանքը այ մերն է. էնքան տաշում են, տաշտշում, հոգի են հանում. վերջն էլ ամեն կողմից ծակծկում, թէ չէ՝ ձե՛զ ինչ է եղել:

—Կարծում ես,—պատասխանեց մեխը.—էտպէս չէիր խօսի, եթէ իմանայիր՝ որտեղից եմ գալի և ինչեր է անցել գլխովս:

—Ո՞րտեղից ես գալի:

—Մու՛թ աշխարհքից:

—Մու՛թ աշխարհքից:

—էյ, բանի հագար տարի է թաղւած էի գետնի տակ, բարերի հետ միասին:

—Բա ի՞նչպէս դուրս եկար:

—Ես ի՞նչ գիտեմ: Եկան, ծակեցին, ջարդեցին, լոյս աշխարհք հանեցին:

—Յետո՛յ:

—Յետոյ ամեցին հնոցը, սարսափելի կրակի մէջ: Վահ, էտ տաքութեանը երկաթ կը դիմանայ. թուլացանք, հալեցինք, ջուր կտրեցինք. վերևից մտել էինք, ներքևից դուրս

հոսեցինք: Հաղիւ էինք բիշ հովացել, էլ ի՞նչ ծեծ ու չարչարանք. բարակացրին, վերջն էլ ահագին մկրատներով կտրեցին, բաժանեցին ինձ միւսներէից, գլխիս տւին, տափակացրին, յետոյ էլ ոտքս խարտոցի դրին: Բայց էհ,—աւելացրեց նա յանկարծ արհամարհանքով,—դու ի՞նչ պիտի հասկանաս էս բոլորից. դո՛ւ, որ ո՛չ այդ հարւածների մասին գաղափար ունես, ո՛չ կրակ ես զգացել մարմնիդ, ո՛չ էլ լոյս աշխարհքից դուրս բան ես տեսել կեանքումդ...

1) Բացի երկաթից էլ ի՞նչ բաներ են հանում գետնի խորքից:

2) Ի՞նչ անուն ենք տալիս այդ հանած բաներին. ի՞նչ անուն ենք տալիս այն տեղին, որտեղից հանում ենք:

73. Խրտուխակ

1.

Գիւղացին մի գարու արտ ունէր: Գարին հասել էր:

Ճնճղուկները ամեն կողմից հաւաքւում էին, ուտում հաւաքում:

Հէնց գիւղացին գալիս էր թէ չէ, թողնում էին փախչում, վեր էին գալիս արտից բիշ հետու թփերի վրա, թռչկոտում էին ու ծըլծըլում, կարծես մարդուն ծաղրել էին ուզում: Գիւղացին տեսաւ՝ էտպէս որ շարունակւի, իրեն բան չի մնայ:

Մտածեց, մտածեց ու գնաց մի ձող բերաւ, ցցեց արտի մէջտեղում, մի ուրիշ փայտ էլ խաչի նման կապեց նրան, իր հին, մաշուած արխալուզն գցեց վրան, մի բրբրուած փափախ անցկացրեց գլխին, մի բիշ յարդ էլ կապեց, կախ արաւ թևից ու հեռացաւ:

Կարծես իսկը մարդ լինէր կանգնած արտի մէջտեղում, մանաւանդ երբ բամին էլ փշում էր և փէշերն ու արխալուզի երկար թևերն շարժում:

«Ի՛է, հիմի տեսնեմ, անիծածներ, ոնց էք մօտ գալու», — մտածեց մարդը ու գնաց բանին:

2.

— Գնաց, գնաց, ծրլծրլացին ճնճողուկները ու բոլորը մէկանց վեր թռան թփերից, որ վրա թափւեն արտին:

— Է՛ս ինչ բան է. էա անպիտանը դեռ չի գնացել, զարմացան բոլորը. օդի մէջ մէկ-երկու շրջան արին ու նորից իջան ցած թփերի վրա:

Եւ սպասում էին, ծրլծրում, ծղրտում, մինչև որ մարդը վեր կենայ կորչի: Բայց մարդը պինդ կանգնել էր մի ոտի վրա արտի մէջտեղում ու շարժում էր թևերը:

«Հապա թէ մօտ կը գա՛ք»:

Ճնճողուկները համբերեցին, համբերեցին ու համբերութիւնները հատաւ:

— Է՛, վեր կացէք, գնանք արտի կողքերից գոնէ կացենք մի բանի կտուց, — ապաւ նրանցից ամենից համարձակը:

— Կը խփի, — պատասխանեց մի վախկոտ:

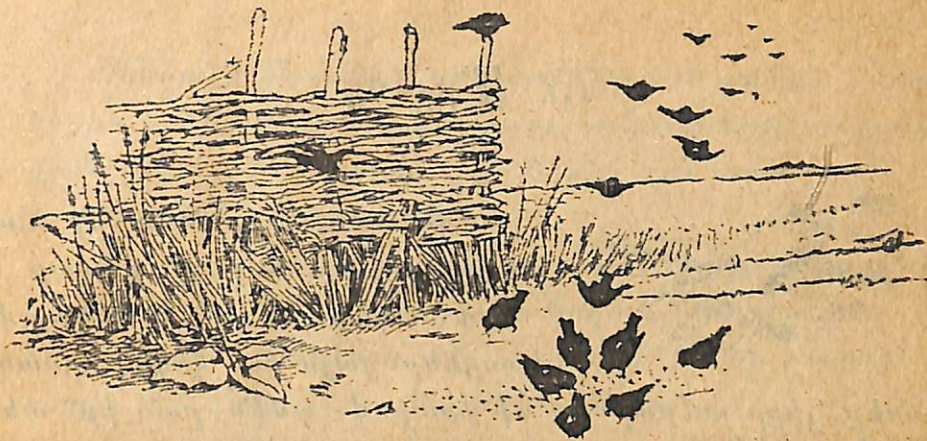
— Կը խփի՝ կը փախչենք:

Ու մի երկուսը մօտեցան արտին:

Իսկ միւսները ասին.

— Է՛, անպէ՛ք, ով գիտի ինչ սատանութիւն կը լինի: Տակից մի փորձանք դուրս կը գայ: Էն որ թևերը էնպէս շարժում է ու գլուխն էլ էնպէս տրմբտրմբացնում, էա լաւ նշան չի:

Ասին ու թռան գնացին ուրիշ արտեր:

74. Ճնճողուկներ

Կոտ ու կէս կորեկ ունեմ ցանելու համար,
ճնճողուկներ թռան եկան ուտելու համար,
կուացայ բար վեր առայ զարկելու համար:
Ղասաբներ դանակ բերին մորթելու համար,
պառաւներ պղինձ դրին եփելու համար:
Դուռ-դրկից շուրջ բազմեցին ուտելու համար,
տէրտէրներ խաչով եկան օրհնելու համար,
աշուղներ սազով եկան գովելու համար:

Ա՛յ ճնճողուկիկ,

կարմիր տոտիկ,

սպիտակ փորիկ,

ուտեն կուտիկ,

խմեն ջրիկ

առւի եզրիկ,

պստիկ-ստիկ,

փախչեն երթան ման գալու համար,

1) Զարը, որ վեր կալայ, բանի՞ ճնճողուկ զարկեցի:

2) Այնքան մարդ ի՞նչ պիտի մորթէին, ուտէին:

Առաժ.— Զուրը չը տեսած, ոտներդ մի հանի:

Հանելուկ.— Մի մարագ մէջը լիքը ուրագ:

75. Մրջնոց

1.

Անտառի բերանին մի բլրակ կար. դա մի ամբողջ քաղաք էր: Այդ քաղաքում կային երկար փողոցներ, լայն ու կռկռ բնակարաններ, լիքը ամբարներ մի խօսքով ամեն բան իր տեղը, կարգին ու խելօք:

Վարպետները տներ էին շինում, մշակները պաշար էին հաւաքում մայրերի ու հայրերի համար, դայեակները երեխաներին էին մտիկ տալիս, իսկ զինւորները պահպանում էին քաղաքը:

Եւ հանգիստ, բախտաւոր ապրում էր այս քաղաքը: Եւ այդ քաղաքը մրջնոցն էր:

2.

Մի օր մի սարսափելի հսկայ, այսինքն մօտիկ գիւղի տղաներից մէկը, տեսաւ այդ քաղաքը, իր ահագին ոտը դրաւ քաղաքի վրա ու, Տէր Աստուած, ի՞նչ աւերմունք արաւ:

Բնակարաններն ու ամբարները փռւեցին, հողը լցւեց փողոցները: Դայեակները մանուկ մրջնակներին առան, անտառը փախան. հայրեր, մայրեր, մշակներ—մոլորւած դէս ու դէն ընկան: Իսկ ահագին ոտը շարունակում էր փորփրել:

Միայն կտրիճ զինւորներն էին, որ գլուխները չը կորցրին: —Կռիւ, —կանչեցին նրանք, —կծոտենք, սպանենք այս անիրաւին:

Ու առաջ ընկան. նրանց ետևից բոլոր մրջնակները: Յարձակւեցին հսկայի վրա, կծեցին ու թոյն լցրին, ուռցրին կծած տեղերը:

Հսկան ոտները թափ էր տալիս ու ճխլում յարձակողներին: Քաղաքի քաջ պաշտպաններից շատերն ընկան այս մեծ պատերազմում, բայց թշնամին վերջապէս յաղթւած թողեց քաղաքն ու հեռացաւ:

Կենդանի մնացածները վերադարձան քաղաք: Նորից շինեցին իրենց բնակարաններն ու ամբարները, մաքրեցին փողոցներն ու հրապարակները: Նորից հանգստութիւն և կարգ հաստատեցին քաղաքում:

Եւ նորից վարպետներն ու մշակները ուրախ-ուրախ աշխատում են, իսկ դայեակները կրկնում են մանուկ մրջնակներին, որ մեծանան ու դառնան իրենց քաղաքի համար կտրիճ մշակներ ու քաջ պահպաններ:

1) Տղան ինչո՞ւ էր քանդում մրջնոցը:

2) Ինչո՞ւ յաղթեցին մրջնակները:

Ա. ա. ծ. — Մէկն ամենքի համար, ամենքը մէկի:

Հանելուկ. — Մի գոմ ունեմ, հազար գլուխ ոչխար կը տանի, մէկ կապ խոտ չի տանի:

76. Վուշ

1.

Վուշը ծաղկել էր. կապոյտ փոքրիկ ծաղիկներ, թիթեռների թևերի նման փափուկ ու ընթուշ:

Արևի շողը գուրգուրում էր նրան, ցօղի կաթիլը փայլելում էր նրա վրա, և վուշը հրճւում էր:

—Ի՞նչ քաղցր է արևը, ի՞նչ անուշ է ցօղը: Ձէ, աշխարհիս երեսին ինձանից բախտաւոր ոչ ոք չը կայ:

2.

Բայց մի օր եկան մարդիկ, բռնեցին վուշը ու արմատով հողից դուրս քաշեցին: «Պրծան», մտածեց վուշը:

Իրին շուրը. կարծես ուզում էին խեղդեն, յետոյ դրին արևի դէմ ու չորացրին:

Բայց՝ դրանով չը վերջացաւ: Խեղճին բռնեցին, մի լաւ թակեցին, գրգռեցին, յետոյ էլ սանրեցին, անց կացրին ճա-

խարակին, Քը՛ն, Քը՛ն, Քը՛ն, մանեցին: Վուշը դարձաւ թել:
Թելը հինեցին դագգահի վրա, գործեցին, դուրս եկաւ մի
կտոր սպիտակ կտաւ:

—Էս ի՞նչ սիրուն բան դառայ,—գարմանում էր նա,—
թէեւ մի բիչ շատ տրորեցին:

3.

Քիչ յետոյ կտաւը տարան, շափեցին, ձևեցին, մկրատով
կտրտեցին, ասեղով ծակծկեցին, վերջապէս կարեցին մի սի-
րուն շապիկ: Ու դրեցին խանութի ցուցափեղկին:

—Դէհ, հիմա ինձ մտիկ արէք,—փրւել էր նա, ցուցա-
փեղկում պառկած:

4.

Տարիներ անցան, շապիկը հագան ու մաշեցին: Թելերը
բրբրւել էին և ընկնում էին իրարից:

Շապիկը դարձաւ փալաս: Փալասով դռներն ու պատու-
հաններն էին սրբում, մի օր էլ շպրտեցին աղբանոց:

—Էլ պրծա՛ւ,—մտածում էր վուշը տխուր-տխուր:

Էտ միջոցին էր, որ մէկը եկաւ, նրան վերցրեց, գցեց իր
զամբիւղն ու տարաւ:

5.

Խեղճին մանր-մանր կտրտեցին, ածեցին ջրի մէջ, եփե-
ցին, խառնեցին, քամեցին, լւացին, չորացրին, փռեցին, հար-
թեցին, ձգմեցին, մինչև որ դարձաւ մի երկար բարակ սպի-
տակ թուղթ:

—Վայ, էս ի՞նչ սիրուն բան դարձայ,—մտածում էր վուշը:

Թուղթը թերթ թերթ դարսեցին, տարան տպագրան, գցեցին
մեքենայի տակ ու վրան տառեր տպեցին: Յետոյ էլ ծալեցին,
կտրեցին, կազմեցին, դուրս եկաւ մի գիրք:

Ահա, այդ գիրքը հիմա քո առաջն է, որի վրա կարդում
ես վուշի պատմութիւնը:

Վուշի սերմից ի՞նչ են պատրաստում:

Ա. ա. ծ.—Էս քեզ խրատ, էլ չը ցանես կտաւատ:

77. Կաղնու վարձուորները

Մեր ծեր կաղնին իր հին տունը
տւել է չորս վարձուորի:
Արմատի մօտ ներքնատունը
մուկն է բռնել այս տարի:

Ատաղձագործ փայտփորիկը
ցածի յարկի խանութում
անց է կացնում իր օրիկը,
թակում, կտցում, ծակոտում:

Իսկ վերևի յարկում տիտիկ
շէկ սկիւռն է բնակում,
կաղին, ընկոյզ, սերմ ու հատիկ
դիզած իր լի փրչակում:

Թաւ ճիւղքումը դրել է բուն
մի զիւ երգիչ դուրալի:
ու ճըլըլում է օրն ի բուն:
Իսկ վարձ ոչ ոք չի տալի:

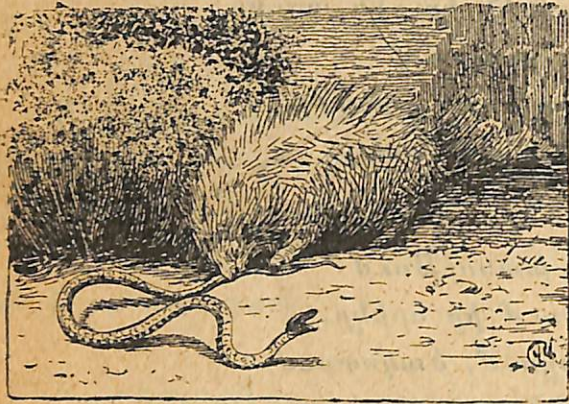
78. Ոգնիկ եւ օձը

1.

Ամառայ մի տաք օր էր: Արևի կիզիչ շողերը այրում
խորովում էին արան ու արօտը: Դրսում ամեն ինչ լուռ էր:
Չէր լսւում ոչ կովի բառաչը, ոչ ձիու խրխինջը, ոչ շան
հաչոցը, ոչ այծէ մկկոցը, ոչ ոչխարի մայիւնը, ոչ հաւի
կշկշոցը և ոչ թռչունի ծլւլոցը: Գիւղի առջևից հոսող վտա-
կի վշշոցն էլ չէր լսւում. նա էլ էր պապանձել:

Օրւայ այդ շոր պահին գիւղի բոլոր երեխաները հաւաք-
ւել էին ձորի գլխին ու նայում էին ցած:

2

Ներքև, ձորի մէջ կրու-
ւում էին ոգնին ու օձը:

Կոիւր կատաղի էր:
Օձը սուլում էր, թռիչք-
ներ էր անում փշոտ
ոգնու շուրջը, բայց ոչ
մի կերպ չէր կարողա-
նում բռնել: Ոգնին էլ
փոքրիկ գլուխը հանում

էր ու յարմար բոպէից օգտւում, կծում օձի մէջքը, փորը,
վիզը ու կծկւում: Վերջին անգամ փշերի միջից հանեց նա
իր գլուխը, յանկարծ բռնեց օձի պոչը և կրկին կծկւեց:

Օձը ինչքան աշխատում էր, չէր կարողանում ազատւի,
ցաւից փշաքնում էր, երբեմն գլուխն էր մօտեցնում պոչին,
երբեմն մարմինն էր դէս ու դէն նետում: Ոգնու փշերը ամուր
ու սուր էին և անխնայ բրբրում էին նրա մարմինն ու գլուխը:

3.

Հետզհետէ օձը թուլացաւ: Մարմնի վրա բազմաթիւ վէր-
քեր կային, այլևս չէր սուլում, միայն ցնցւում էր ամբողջ
մարմնով:

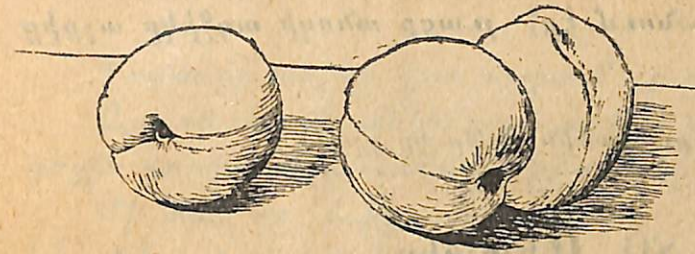
Ոգնին կծկւած էր ամուր, օձի պոչը պինդ կծած:

Բաւական ժամանակ անցաւ, մինչև օձը բոլորովին ան-
շարժացաւ: Արդէն սատկել էր:

Ոգնին բաց թողեց նրա պոչը, զգուշիւ թեամբ մի քանի
անգամ հանեց իր գլուխը, դիտեց շուրջը, նայեց օձին, գնաց
ու ծածկւեց մօտակայ թփերի տակ:

Առաժ,—Օձը իր շապիկը կը փոխի, բնութիւնը չի փոխի:

Հանելուկ.—Չու կածի՛ հաւ չի, խոտ կուտի՛ կով չի:

Արուսեակը թրու-
կոտարով վազեց իր
սենեակը ու ձեռքի
երեք դեղձը շարեց
սեղանի վրա, ինքն
էլ կանգնեց դի-

մացը ու երկար դիտում էր: «Ի՛նչ լաւն են, չեմ ուտի, կը
պահեմ»,—մտածում էր նա: Բայց մի քանի բոպէից յետոյ
մօտեցրեց մէկը բերանին ու կծեց: Եւ շուտով կարմիր դեղձից
մնաց միայն մեծ կորիզը:

«Մնաց երկուսը, էլ չեմ ուտի»,—հաստատ վճռեց Արու-
սեակը, վերցրեց դեղձերը ու վազեց խոհանոց:

Խոհանոցում կանգնած էր լւացք անողի փոքրիկ, գունատ
աղջիկը իր պատռտած շորերով: Յանկարծ կարմիր դեղձերից
մէկը դուրս պրծաւ Արուսեակի ձեռքից ու գլորւեց աղքատ
աղջկայ կողմը: Արուսեակը շտապով կռացաւ, բռնեց դեղձը,
ինքն էլ չէր իմանում ինչու՝ կարմրեց ու փախաւ խոհանո-
ցից դուրս:

Երկար մտածում էր: Վերջն ինքն իրան ասաւ.

—Էս մէկը կուտեմ, միւսը կը տանեմ նրան:

Ու մէկն էլ կերաւ: Մնաց ամենից մեծը. փափուկ, կար-
միր, սիրուն, թաւիշի նման:

Շուտով վերջին դեղձիցն էլ միայն կորիզը մնաց:

Արուսեակը շփոթւած վազեց մօր սենեակը:

—Մայրիկ, դու հօ ասացի՞ր, որ այն դեղձերը իմն են:

—Այո, աղջիկս:

—Եւ որ ինչ ուղեւամ՝ կանեմ, չէ՞:

—Այո:

Արուսեակը ոչինչ չը պատաս-
խանեց, բայց անհանգիստ էր:

—Իմն էր ու կերան: Ինչ վատ բան եմ արել որ...
 Քայց ինչ էլ որ անում էր՝ լւացք անողի աղջիկը աչքից
 չէր հեռանում:

Ա. ա. ծ. — Կուշար քաղցածին մանր կը բրդի:

80. Գետակը

—Ո՛ւր ես վագում
 այդպէս արագ,
 այ, դ՛ու կայտառ,
 սիրուն գետակ.
 կանգ առ, խաղանք
 էս ծառի տակ:

«Չէ, փոքրիկըս,
 գնամ պիտի.
 տես ջաղացը
 գիւղի մօտի.
 պէտք է ուժ տամ,
 որ պլտըտի:

«Ցածն էլ հովտում
 անուշահոտ
 ինձ են մեռւմ
 ծաղիկ ու խոտ,
 յոգնած ծարաւ
 տաւարն ու հօտ:

«Սառն աղբիւրը
 բարձրը սարի
 դրանց համար
 է ինձ տալի
 իր գով ջուրը
 կըլկըլալի:

«Իսկ կամուրջի
 տակն էլ որ կայ,
 կայ լւացքը
 պառաւ կընկայ,
 պէտք է լւամ
 բանի լոյս կայ:

«Իէ, տեսնում ես,
 մնաս բարով.
 ճամփաս ցանած
 հազար գործով.
 դադար չունեմ
 ես մինչև ծով»:

Հանելուկ. — Օրան օրան շուռ է գալիս,
 ոտներ չունի՝ ման է գալիս,
 բերան չունի՝ կուլ է տալիս:

81. Թրթուրն ու խխունջը

1.

Կաղամբի տերևի վրա ապրում էր մի խխունջ:

Այդ տերևի մի անկիւնում արդէն վաղուց ընկած էր մի
 դեղին հատիկ: Այդ հատիկը թիթեռնիկի ձու էր:

Մի տաք օր ձւից դուրս սողաց մի փոքրիկ թրթուր.
 խխունջը զարմանքով նայում էր այդ նոր արարածին:

«Ինչ չնչին, ինչ ողորմելի դատ է», մտածում էր նա:

Իսկ թրթուրը շատ ուրախ էր: Նա սիրում էր տաք արևը,
 իր կաղամբի տերևը ու երջանիկ էր:

Մի օր խխունջը մօտ եկաւ
 ու պոզերը շարժելով ասաւ.

— Զարմանում եմ, ինչո՞ւ
 ես այդպէս միշտ ուրախ: Մեր
 կեանքը իսկի էլ այդպէս թե-
 թե չէ:

— Ինչո՞ւ, — պատասխանեց թրթուրը, — շատ լաւ է: Շու-
 տով էլ մի սիրուն թիթեռ կը դառնամ, կը թռչեմ վեր, արևի
 ոսկի շողերի տակ. ախ, ինչ լաւ կը լինի:

Խխունջը երեսը շուռ տւաւ ու ծիծաղեց.

— Ինչ յիմար բաներ է դուրս տալիս սա:

2.

Քիչ յետոյ թրթուրի ուրախութիւնը կորաւ: Թմրել մնա-
 ցել էր մի տեղում:

Մի անգամ խխունջը անց էր կենում նրա կողքից, տե-
 սաւ որ թրթուրը փաթաթւել էր մի տեսակ կաշւի մէջ ու
 անշարժ ընկել:

— Այսպէս էլ յիմար, — բացականչեց խխունջը. — ասում
 էր թիթեռնիկ պիտի դառնամ, ընկել սատկել է:

Մի բանի ժամանակ էլ անց կացաւ. խխունջը բոլորովին
 մոռացել էր իր հարևանին և ապրում էր առաջւայ պէս կա-
 զամբի վրա: Մի օր էլ անց էր կենում նրա գերեզմանի մօ-

տով ու յանկարծ զարմացած կանգ առաւ. թրթուրի պատը-
 ւած կաշւի մօտ նըս-
 տած էր մի սիրուն
 թիթեռնիկ և նրա
 թաւիչ թևերը փայ-
 լում էին արևի շողե-
 րի տակ:

— Մնաս-բարով,
 խխունջ, ես գնում
 եմ,—կանչեց թիթեռնիկը, թևերը թեթև թափ տալով, բարձ-
 րացաւ վեր ու կորաւ արևի պայծառ շողերի մէջ:

1) Խխունջը փորձեց թիթեռին ինչո՞ւ էր ողորմելի համարում:

2) Ուրիշ ի՞նչ կենդանի գիտէք, որ պատեան ունի:

3) Ինչի՞ համար են խխունջի պոզերը:

Հանելուկ. — Պառաւը նստել է գետնին, բուրբը հագել է
 քուրքին, ասում է՝ մըսում եմ հա մըսում:

82. Կես խնձոր

1.

Դասարանում մի խումբ աղջիկ ու տղայ խոնկել էին
 վառարանի մօտ: Յուրտ առաւօտ էր: Ուրախ ուրախ խօսում
 էին նրանք ու ծիծաղում իրար հետ:

Իսկ նրանցից քիչ հեռու, բոլորովին առանձին, կանգնել
 էր մի նորեկ աշակերտուհի, որի վրա հները կարծես ոչ մի
 ուշադրութիւն չէին դաքձում. երբեմն մէկը, երբեմն միւսը
 թէև նայում էին աղջկայ կողմը, բայց ոչ մէկը հետը չէր
 խօսում:

Նորեկը այս առաջին անգամ էր ոտք դնում դպրոց:
 Մայրը զեռ նոր էր թողել ու հեռացել. և աղջիկը այժմ շատ
 մենակ ու անյարմար էր զգում այդ օտար սենեակի ու օտար
 բազմութեան մէջ: Սիրտը սաստիկ ուզում էր իրենց տունը,
 ուզում էր թողնի ամեն բան ու վազ տայ մօր ետևից:

Աչքերը լցւել էին և ուզում էր արդէն լաց լինի, երբ յան-
 կարծ դասարանի դուռը թափով բացւեց ու մի սևաշւի կար-
 մրաթշիկ աղջիկ նետւեց ներս:

Գնաց ուղիղ դէպի վառարանը ու ձեռները տաքացնելով
 սկսեց խօսել, ծիծաղել այնտեղ կանգնած խմբի հետ:

2.

Մէկ էլ յանկարծ աչքովն ընկաւ նորեկ աղջիկը:

— Բարև, ասաւ նա անուշ ձայնով ու շատ սիրալիր, և
 մօտեցաւ:

Նորեկի դէմքը պայծառացաւ և
 իսկոյն պատասխանեց.

— Բարև:

— Յուրտ է, չէ՞, — ասաւ սևաշ-
 վին, պայուսակը ուսից հանեց,
 դրեց սեղանին, ձեռքերը քիչ շփեց
 ու անմիջապէս զրպանի խորքից
 դուրս քաշեց մի մեծ կարմիր
 խնձոր:

Հանեց, կէս արաւ ու կէսը մեկ-
 նեց նորեկին՝ ժպտալով:

— Սիրում ես, չէ՞, խնձոր:

— Այո՛, — պատասխանեց նորեկը՝ վերցնելով խնձորի կէսը:

— Իմ անունը Հուռիկ է, — ասաւ խնձորի տէրը, — իսկ քոնը:

— Իմ անունը Սեդա է:

— Էտ ի՞նչ սիրուն անուն ունես: Տես, իմ մօտս մի ազատ
 տեղ կայ. ուզո՞ւմ ես՝ մօտս նստես:

— Սիրով:

Ու երկու աղջիկները միասին գնացին նստեցին Հուռիկի
 նստարանին իրար կողքի, կրծում էին իրենց խնձորն ու
 ճրթճրթում իրար հետ, մինչև որ տւին դասի զանգը:

Ուսուցիչը ներս եկաւ թէ չէ, աչքը ման ածեց դասարա-
 նի վրա, կարծես փնտռում էր մէկին: Տեսաւ նորեկին Հու-
 աիկի կողքին, նայեց նրանց զւարթ աչքերին ու ժպտաց.

— Ոչինչ, լաւ ընկերուհի ես ճարել:

Ու այդպէս էլ էր:

Հուռիկը, որ հիմա մեծացել ու դարձել է կին, դարձել է տիկին Հռիփսիմէ, հէնց ինքը պատմեց ինձ այս պատմութիւնը և աւելացրեց, թէ ինչպէս կէս խնձորով ձեռք էր բերել իր ամբողջ կեանքի լաւագոյն ու մտերիմ ընկերուհուն:

- 1) Ծիջտ է, կէս խնձորով էր ձեռք բերել իր ընկերուհուն:
- 2) Ի՞նչ տեսակ աղջիկ էր Հռիփսիկը:

83. Աղբիւրը

Սարի լանջին, ժայռի տակ,
ջուր էր բրխում սառնորակ
ու ցրելով խոտերում
ի գուր ճահիճ էր դառնում:

Նրա առջև մի խոր գուշ
շինեց հովիւն ու անուշ
խաղ ասելով նա տարաւ
ջրեց հօտը իր ծարաւ:

Պախրէն անցաւ էն սարից՝
շոքից հանած չոր լեզուն.
կուշտ-կուշտ խմեց աղբիւրից,
ապա նայեց Աստծուն:

Անցւորն եկաւ տօթակէզ,
սառն աղբիւրին որ հասաւ,
գլխարկն առաւ ու չոքեց՝
խմեց, սիրտը հովացաւ:

Ու տաւ իր օրհնանքը
անցւոր մարդը էն բարի.
«Քո շինողի օր-կեանքը
ջրի նման երկարի...»

84. Մոռ քաղերու

1.

Եղբայրներս իրենց ընկերների հետ խօսք էին կապել գնան մոռի: Այնքան արի, որ համաձայնեցին ինձ էլ հետները տանեն:

Յուլիսի կէսն էր: Մորին արդէն վերջացել էր. մոռն էլ գտնուում էր միայն աւելի բարձր տեղերում:

Արևը հազիւ էր դուրս նայել դիմացի սարի ետևից, երբ մենք ամարանոցները թողինք: Շարունակ պիտի բարձրանայինք:

Շուտով հասանք վերի արտերին:

Այնտեղ հունձը դեռ նոր էին անում: Գիւղացիք կեռ մանգաղները ձեռներին, անընդհատ կռանում էին, հնձում, գրկի մէջ հաւաքում, ապա խուրձեր կապում ու ցից կանգնեցնում:

— Բարի աջողում, — ողջունեցինք մենք:

— Աստծու բարին, — պատասխանեցին հնձուորները միաձայն: Մէկը նրանցից բաժանւեց և մի մեծ խուրձ բարձր պահած՝ մօտեցաւ մեզ: «Փէշքէշ է», — կանչեց նա:

Եղբայրս սև փող տաւ նրան, ու առաջ անցանք:

Շաւիղը աւելի դիք էր դառնում և հետզհետէ անյայտանում իր թուփերի մէջ:

Մէկ էլ ետ նայեցի:

Ցածրում երևում էին գիւղերը գետնափոր տներով. տեղ տեղ միայն կարմրին էին տալիս կղմինդրով ծածկւած տանիքներ: Մայլի ճամփան ոլոր-մոլոր ձգւում էր գիւղերի միջով: Դաշտերում և արտերում շարք-շարք բազմած էին խօտի դէզերն ու ցորենի կիտուկները. մէջէմէջ, գորգերի նման, սև-սև փուած էին նոր վարած ցելերը: Հեռում, դիմացի սարի անտառի միջից, մի ծուխ ուղիղ բարձրանում էր վեր. ածխարարները ածուխ էին այրում:

2.

Շաւիղը կորցրինք: Մագլցում էինք, թուփերից բռնում,

իրար ձեռք տալիս, իրար վեր քաշում, ժայռից ժայռ բարձրանում. վերջապէս տեղ հասանք:

Տէր Աստուած. ինչքան մոռ կար: Թուփերը կարմրել էին. Իսկոյն ցրւեցինք կանաչ թուփերի մէջ և ազահուլթեամբ ըսկսեցինք ուտել հիւթալի պտուղները ու հաւաքել զամբիւղների մէջ: Իրար հրում էինք, ձգում էինք փշոտ ճիւղերի մէջ, ձեռներս չանգոռում, ծիծաղում, երգում, շւաքնում:

Ձը նկատեցինք էլ՝ թէ ինչպէս մեր զամբիւղները լցւեցին: Թարմ տերևներով ծածկեցինք ու ճամփայ ընկանք: Որոշեցինք իջնել սարի միւս լանջով, որտեղ մի գետակ էր վազում. ուզում էինք սառը ջրի մէջ լողանալ, զովանալ:

Անցանք միւս լանջը: Այնտեղ աւելի անտառոտ էր: Հեռւից լսում էր մի կրկնուող զրնգոց:

—Տղերք, խոտ են հարում,—կանչեց մեր ուղեցոյցը:

Եւ ճիշտ որ մի քիչ յետոյ դուրս եկանք մի ընդարձակ բացատ (թալա): Խոտ հարողները, կուրծքերը բաց, գունաւոր թաշկինակները գլխներին, իրարից հաւասար հեռաւորութեան վրա առաջ էին քայլում և երկար գերանդինները կանոնաւոր շարժում: Ամեն շարժումից բարձր խոտը կիսաշրջան պտուկում փուլում էր գետնին:

3.

Ծառերը աւելի ու աւելի խիտ և վիթխարի էին դառնում: Անտառի զովութիւնը անչափ ախորժելի էր: Յանկարծ երեսներին դիպաւ ջրի խոնաւութիւնը: Զրկէժի քաղցր շառաչը ըսկսեց խոնուել տերևների սօսափիւնի ու թռչունների կանչերի հետ:

—Գետակը, գետակը... Տղերք, ապա տեսներ՝ ո՞վ աւելի շուտ կը հասնի...

Բոլորս էլ սկսեցինք ցած վազել: Եջըր դժւար էր: Ոտներս սահում էին շուտ-շուտ. ամուր բռնում էի ծառերի բներից ու թփերից, որ չը լինի թէ թափեմ զամբիւղներս:

Քարքարոտ ձորի խորքում կայտառ թռչկոտում էր լեռ-

նային վտակը: Զամբիւղներս արևի շոքից թաքցրի մի թփի տակ ու քարից բար ցատկելով՝ հասայ ընկերներին: Շըրջակայ բարերը շուտով ծածկւեցին մեր գոյնգոյն շապիկներով, գուլպաներով, գլխարկներով: Գրեթէ միաժամանակ թափւեցինք ջուրը:

Ցրտից ճշացի: Գոռում գոչում էինք, իրար ջուրն էինք կոխում, սրսկում, ջրի տակն էինք սուզում, մէջքի վրա ձգում, դուրս վազում ափը, նորից վտակի մէջ թռչում, անցնում ջրվէժի տակ ու փրփուրի մէջ պտուկում: Մեծերը նկատեցին որ ես ցայտերից շատ էի վախենում, բոլորն էլ ինձ վրա յարձակեցին ու ջուր էին ածում աչքերիս, բերանիս, ախանջներիս: Շնչակտուր դուրս պրծայ ջրի միջից, վազեցի հեռու, նստեցի մի չոր քարի գլխի ու սկսեցի արևի տակ տաքանալ: Յետոյ կամացուկ մօտեցայ, շորերս արագ հաւաքեցի ու փախայ լողացողների մօտից:

Այնպէս թեթև էի զգում ինձ լողանալուց յետոյ. ոչ մի յոգնածութիւն: Ախորժակս բացւել էր: Շտապեցնում էի ընկերներին, որ դուրս գան շուտով, նստենք ճաշի:

Ուտելեղէնները շարեցինք կանաչ խոտերի ու լայն-լայն տերևների վրա, ծառերի խիտ սաղարթի տակ և անուշ ճաշ արինք: Ծարաւում էինք թէ չէ, վազ էինք տալիս ցած վտակի մօտ. այնտեղ քարի տակից բղխում էր մի սառնորակ աղբիւր. կռանում էինք ու հէնց ճիշտ ակնից ջուր ծծում...

Ճաշից յետոյ, երբ բոլորը դէս ու դէն ցրւեցին, զամբիւղներս տարայ մի հաստարմատ թիկու տակ ու ինքս էլ կողքին ձգւեցի, կանաչ խոտի վրա: Անտառը լցւած էր մեղմ ձայներով. երբեմն հովիկը սըւսըւացնում էր տերևները, Իսկոյն քնեցի. առաւօտը շատ վաղ էի զարթնել...

4.

—Հէյ, հէյ, ժամանակ է, ժամանակ է, տո՛ւն,—կանչում էր մեր ուղեցոյցը: Քնից վեր թռայ...

Արևը արդէն իջել էր, երբ սկսեցինք մօտենալ մեր

գիւղին: Խրճիթների բակերից բարձրանում էին ծխի սիււներ,
քամին կալերից դարմանի փոշին տանում էր հեռո՛ւ. նախիրը
մտնում էր գիւղը: Գիւղում աղմուկ էր. հորթերը բառաչում
էին, շները հաչում, օդի մէջ զիւ ծղրտալով ծիծեռնակների
խմբերը սուր սլանում էին և պտոյտներ անում:

Մտանք գիւղը: Աղբիւրի մօտ հաւաքւել էին հարսներն
ու աղջիկները՝ սափօրներով, կժերով:

Մայրիկս սպասում էր մեր ամարանոցի պատշգամբում:
Վազէ՛վազ ելայ սանդուղքի աստիճաններով, ու ամբողջովին
կարմրատակած, մեկնեցի իմ դամբիւղները:

—Մայրիկ ջան, ինչքան մոռ եմ քաղել քեզ համար:

85. Չանասէր հնձորներ

Ալէքսան
ու իր տասնեկինը փեսան,
քսան գերանդի,
բառասուն յեսան:
Նստեցին,
սրեցին,
կերան, խմեցին,
պառկեցին, քնեցին,
բաղեցին,
փոցխեցին,
կապեցին,
բարդեցին,
վերջին անգամ որ համրեցին,
տեսան՝
բարդից պակաս էր քսան:

1) Ծշմարիտ «Չանասէր» հնձորները ի՞նչպէս կանւին:

2) Բսան հոգով այդ օրը քանի՞ խուրճ բարդեցին, եթէ բարդը
քսան խուրճ է:

Ա. ա. ծ. — Հաց ու պանիր, կեր ու բանիր:

86. Գառնիկ Ախպէր

Երկու որբեր,
քուր ու ախպէր,
կորած գնում են
հեռու.

արևը վառ,
ճամփէն երկար,
ոչ աղբիւր կայ,
ոչ առու:
Քոյրը մեծ էր,
ոնց որ լինէր
կը համբերէր արևին,

բայց ախպէրը փոքրիկ էր դեռ,
չէր դիմանում ծարաւին:

Գընում են, գընում, տեսնում են ճամփին
կովի ոտնատեղ՝ մէջը լիբը ջուր:

«Քուրիկ ջան, քուրիկ, ես շատ եմ ծարաւ,
ինչ կը լինի թողնես խրմեմ մի պուճուր»:

—Չէ, ախպէր ջան, չէ, դու կով կը դառնաս,
կովի կըճղակի տեղից մի խմի.

մի քիչ էլ կացի... քիչ էլ որ կենաս,
առաջներս պաղ աղբիւր կայ հիմի:

Երկու որբեր,
քուր ու ախպէր,
գընում, գնում են հեռու.
արևը վառ,
ճամփէն երկար,
ոչ աղբիւր կայ, ոչ առու:

Գընում են, գընում, տեսնում են ճամփին
ձիու ոտնատեղ՝ մէջը լիբը ջուր:

Քուրիկ ջան, քուրիկ, ես շատ եմ ծարաւ,
ինչ կը լինի թողնես խրմեմ մի պուճուր»,

—Չէ, ախպէր ջան, չէ, դու ձի կը դառնաս,
ձիու սմբակի տեղից մի խրմի.

մի քիչ էլ կացի, քիչ էլ որ կենաս՝
մօտիկ մի գուլալ աղբիւր կայ հիմի:
Երկու որբեր,
քուր ու ախպէր,
զընձում, զընում են հեռու,
արևը վառ,
ճամփէն երկար,

ոչ աղբիւր կայ, ոչ առու:

Գընում են զընում, տեսնում են ճամփին
գառան ոտնատեղ՝ մէջը լիքը ջուր:
Փոքրիկ ախպէրը էլ չի համբերում,
բըրձից թարուն խրմում է պուճուր:

Քոյրը մին էլ ետ է նայում,
որ մի գառը մղկըտալի
իր ետեից տըխուր մայում
ու մայելով վազ է տալի:

— Ա՛խ, իմ Մանուկ, որբ ու անտէր,
իմ անլեզու, Գառնիկ-Ախպէր,
էլ հնց անեմ, ի՞նչ անեմ ես...
Կանչում է խեղճ Մանուշն էսպէս,

3.

Սոված ու ծարաւ զընում են զընում.
զընում են, զընում, չը գիտեն թէ ուր.

վայ է տալիս,
լալիս, լալիս.
բայց էլ ի՞նչ անէր,
բայց էլ հնց անէր...
Երկու որբեր,
քուր ու ապէր,
գառն ու աղջիկ
մոլորւած,
հեռու հանդում
տըխուր-տըրտում
զընում, զընում են
կորած:

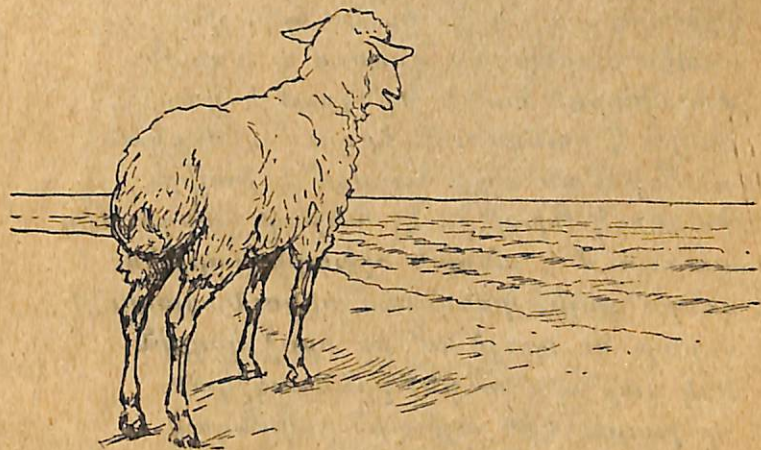
վերջապէս մի հով անտառ են մըտնում.
անտառի միջին մի գանգակ աղբիւր:
Կուշտ-կուշտ խրմում են էն սառը ջրից.
յետոյ Մանուշը ծառն է բարձրանում,
Գառնիկ-Ախպէրն էլ ծառերի տակին
մուշ-մուշ արածում, արոճ է անում:
Իրիկան պահին խրխինջ ու բըրբիջ...
լըցում է յանկարձ անտառն աղմուկով,
մօտիկ են գալի ձայները քիչ-քիչ...
լըսում են նըրանք ահով ու դողով...
Եւ ահա ոսկի սանձերից բռնած՝
բերում են ջըրեն ձիանքն արբայի.
ամենի ձիանքն աղբիւրից խըրտնած՝
ծառս-ծառս են կանգնում ու մօտ չեն գալի:
Մըտիկ են տալի ծառայքը մէկ էլ,
որ սիրուն մի ցոլք ջըրի մէջն ընկել,
ու ջուրը բանի ալիք է տալի,
նա էլ ջրի հետ զընում է գալի:
Նայում են վերև: Ի՞նչ տեսնեն, Աստուած,
մի հուր-հրեղէն, մի շարմաղ աղջիկ,
ծառի ճիւղերին նազելի նստած՝
նայում է ներքև լըռիկ ու մընջիկ.
մի սիրոճն աղջիկ, արմանք ու զարմանք:
Չարմանք է պատում խեղճ ծառաներին:
Տէր Աստուած, արդեօք ի՞նչ հրաշք է սա,
վայրի անտառում իջած էս ծառին:
Ու ծառաները գառն ու աղջկան
առնում են բերում պալատն արբայի.
«Ո՛վ ես զու, սիրուն, հարցնում է արքան,
անբան զառան հետ ի՞նչ ես ման գալի»:
Կանգնում է աղջիկն էստեղ նորից նոր
պատմում է, ինչ որ պատմեցի ես ձեզ,
թէ ապրած կենաս, ահեղ թագաւոր,
մեր բանը, հապա՛, էսպէս ու էսպէս...
Թագաւորն երբ որ լըսում է մին-մին՝
և շատ ցաւում է և շատ հաւանում,
անում է նրան իրեն թագուհի,
եօթն օր, եօթ գիշեր հարսանիք անում:

Պալատումը կար նախանձոտ ու չար
մի պառաւ կընիկ, հընուց աղախին.
Նախանձում է սա, թէ ոնց պիտի գայ
մի որբ՝ թագուհի դառնայ մեր գըլխին:
Մի օր էլ գալի, գըլուխ է տալի,
առաջը կանգնում կեղծաւոր գովում.
—Սրի քեզ տանեմ, սիրուն թագուհի,
չըփ-չըփ լողացնեմ շարմաղ էն ծովում:
Խաբում է, տանում, գցում ծովի մէջ,
չորերը առնում, ետ բերում քաղաք,
հագցընում իր սև, դարձւոր աղջկան,
պալատ ուղարկում թագուհու տեղակ:
Երեսը ծածկած թանձր շրդարշով
պալատ է մտնում էն սուտ թագուհին,
ու թագաւորն էլ կասկած չի տանում,
թէ ով է եկել բազմել իր գահին:
Բայց ինչ անում են, ինչ որ չեն անում,
չեն կարում էլ տուն բերեն գառնիկին.
բըղղում էս ափից էն ափն է վազում,
բըղղում էն ափից ետ գալի կրկին:
Ի՞նչ անենք սրբան, ոնց անենք սրան:
Պառաւն ու աղջիկ շատ միտք են անում,
վերջը գալիս է դարձւոր թագուհին
անկողին մըտնում, հիւանդ ձևանում:
—Վայ, աման, մեռայ... հայ, հարայ, մեռայ...
«Ո՛րտեղզ է ցաւում, սիրուն թագուհիս,
ի՞նչ կուզես, ասա»,— խնդրում է արքան,
խնդրում, գըլխովը պտոյտ է գալիս:
—Սխորժակ չունեմ... ես բան չեմ ուզում...
Գառնիկի մըսից որ լինի՝ կուտեմ...—
Եւ թագաւորը մընում է սառած,
սառած, շըւարած, կանգնած կնոջ դէմ.
«Բայց չէ՞ որ, Մանուշ, քո եղբայրն է նա,
ոնց ես նրբա միսն ուզում գու հիմա»...
—Ի՞նչ անեմ, ինձնից նա ազիզ հօ չի՞.
Ես որ մեռնում եմ, թող նա էլ կորչի...

—Վայ հարայ, մեռայ... հայ հարայ, աման...
Ու թագաւորը տալիս է հրաման.

«Կրրակ վառեցէք,
դանակ սըրեցէք,
բերէք մորթեցէք Ախպէր-Գառնիկին,
որ առողջ լինի իր բոյրը տիկին»:
Թագաւորն էսպէս պատւէր է տալի,
պատւէր է տալի ու դուրս է գալի,
գընում է ծովափ սաստիկ սրտնեղած,
թէ որքան Մանուշն անսիրտ է եղած...

Մայում է, լալիս Գառնիկ Ախպէրը,
լացացնում է ժէռ ծովի ափերը,

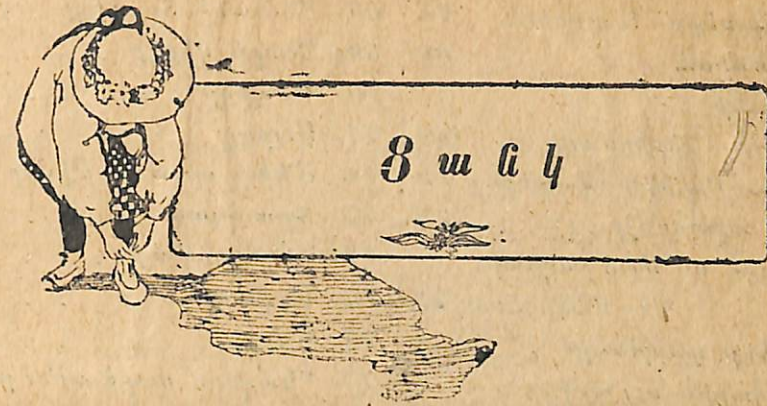

մի ափից բըռնած միւս ափն է թըռչում,
մարդկային լեզուով բըրոջը կանչում.
—Քուրիկ շան, քուրիկ, կրրակ են վառում,
կրրակ են վառում, դանակ են սըրում:
Քուրիկ շան, քուրիկ, լըսիր անդունդից,
հասիր անդունդից, սպանում են ինձ:
Լըսում է արքան՝ տեղը բար կըտրած,
և ալիքների միջիցը յանկարծ
շատ ծանօթ մի ձայն հեռու, խոնկ ու խոր,
կանչում է բնբուշ, կանչում է անգոր:

«Ախպէր ջան, ախպէր, անհէր ու անմէր,
անքուր ու անտէր իմ Գառնիկ-Ախպէր,
դըժևար է տեղըս, ձէնըս չեն լսում,
ձէնըս չեն լըսում, ձեռըս չի հասնում:
Ախ, չար պառաւը սև արաւ օրըս,
այժմ էլ կը սպանի Գառնիկ-Ախպօրըս»:
Լըսում է արքան, պալատն է վազում,
պատռում է քօղը թագուհու դէմքի.
պատռում է տեսնում... բայց ինչ է տեսնում,
նիկ է իր գահին եղել թագուհի...

— Եկէք, ձկնորսներ, ուռկան ձգեցէք,
հանեցէք ծովից մեր լաւ Մանուշին.
Եկէք, դահիճներ, ծովը ձգեցէք
կախարդ պառաւին ու էս հըրէշին:
էսպէս բարկացած գոռում է արքան,
ժողովուրդն ամեն թրնդում է ցաւից,
գալիս է կանգնում, ձրգում է ուռկան,
անմեղ Մանուշին հանում է ծովից:
Գառնուկ-Ախպէրն էլ անչափ խրնդումից
պատռում է անբան ոչխարի մորթին,
գուրս գալի, կանգնում սիրուն պատանի,
ուրախ ու պայծառ՝ իր բրոջ կողքին:
Իսկ չար պառաւին, իրեն աղջկան,
որ խաբել էին աշխարհ բովանդակ,
վրդներից կապում ջաղացի բարեր,
ձրգում են ծովի անդունդը անտակ:

Երկու որբեր
քուր ու ախպէր,
առած պատիւ, գահ ու թագ,
աշխարհքին էլի
խաղանդ ու լի,
չարը թաղւած ծովի տակ:

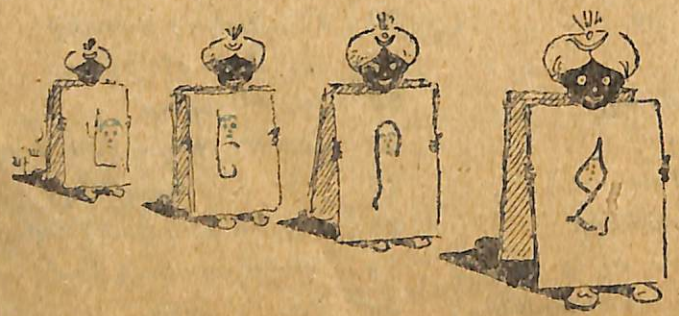

1. *Առաւօտ	3	27. Համլիկի աղօթքը	31
2. *Իպրոցի ճամփան	3	28. *Շունն ու կատուն	32
3. Աստծու սեղանը	4	29. Բրդոտ խաղընկերը	34
4. *Հովւի հրաժեշտը, Ծիլներ	6	30. *Ամպն ու սարը	36
5. Ծիծեռնակների շուն	6	31. Իշուկի գանգատը	37
6. *Ծիծեռնակ, Դողոխեան	7	32. Հետաքրքիր Բաբկէնը	38
7. Ճամփորդներ	8	33. *Ցուրտը փչեց, Մ. Ծալը	40
8. Եղնիկի տէրը	9	34. Քեռի Սիմօնի նապաստակը	41
9. *Աշուն	10		
10. Դասին	10	35. *Մի բաց նամակ ամենքին	44
11. Փոքրիկ խանութպանը	11	36. Փող	45
12. *Աղէտն ու իր պոչը, Ա. Խնկոյեան	14	37. *Ծաղիկները	46
13. Սուտասանը	16	38. Չմեռը	46
14. *Փիսօն	17	39. Վէճը	48
15. Ջուրը փախաւ	17	40. *Մի կաթիլ մեղրը	48
16. Ամպի երեխաները	18	41. Ածխարարն ու պարոնը, ըստ ամիշիսի	54
17. *Աշնան վերջը	19	42. *Գարնան կարօտ, Գ. Բաթ	56
18. Եկեղեցին կորել է	20	43. Խաղը	56
19. Շալկատարը	20	44. Կանաչ ախպէր	57
20. *Եղևնի	22	45. Առիւծի երազը	58
21. Փոքրիկ մշակը	23	46. *Մարտը	59
22. Այո և Ոչ	24	47. Թէ ինչու են ծաղկում մանուշակները	60
23. *Պօղոս-Պետրոս	25	48. *Մանուշակ, Դողոխեան	61
24. Կացին ախպէրը	28	49. Մշտական ճամփորդ	62
25. *Ուրազ ու սղոց	29	50. *Արագիլ	64
26. Աղէտը բաժանարար	30		

51. Արագիւնները, Անդրսէն	64	68. Անճոռնի ճուտիկը	90
52. *Ծիծեռնակ	68	69. *Չարի վերջը	92
53. Մժղուկը ըստ Մ. Սիբիրեակի	69	70. Կապիկը	98
54. *Արօր, ԲաճՅի (փոփոխ.)	72	71. Սարդը	101
55. Զիու արտունջը	73	72. Մեխի պատմութիւնը	102
56. *Աքլորն ու մարգարիտը, Ա. Խնկոյեան	73	73. Խրտուիլակ	103
57. Հատիկի դարձնելը	74	74. *Ճնճղուկներ	105
58. *Գիւղացին ու արջը, Ա. Խնկոյեան	75	75. Մըջնոց	106
59. Շունն ու նապաստակը	77	76. Վուշ	107
60. *Կորեկի հատիկ	77	77. *Կաղնու վարձւորները	109
61. Չախչախ թագաւոր	78	78. Ոգնին ու օձը, Յ. Ապրես.	109
62. *Ուլունք	84	79. Երեք զեղձ	111
63. Կարմրակատար	85	80. *Գետակը	112
64. *Թռչունի մտածմունքը	86	81. Թրթուրն ու խխունջը	113
65. Ուր է իմ արևը	87	82. Կէս խնձոր	114
66. Տղան ու արևը	89	83. *Աղբիւրը	116
67. Երկրի շուրջը	89	84. Մոռ քաղելու	117
		85. *Ձանասէր հնձւորներ	120
		86. *Գառնիկ ախպէր	121

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ի Կ Ն Ե Ր Ի Լ Ո Ի Ծ Ո Ի Մ Ը

1. Ճամփայ	9	9. Այգի	73
2. Տաներկու ամիսներ	10	10. Յորեն	74
3. Գիրք ու տառեր	11	11. Բերան, ատամներ	104
4. Երկինք ու աստղեր	17	12. Մըջնոց	107
5. Ծով ու նաւ	23	13. Կրիայ	110
6. Հոր	25	14. Գետ	112
7. Պատրոյկ	47	15. Կաղամբ	114
8. Արա	72		

2013

3679

« Ազգային գրադարան »

 NL0062113

